

nummer 1/1983
Politie-opleiding

W

wetenschappelijk

O

onderzoek-en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Voorwoord

Dit eerste themanummer van Justitiële Verkenningen in 1983 staat in het teken van de politie-opleiding. De basis van dit nummer wordt gevormd door twee – voor dit doel enigszins aangepaste – inleidingen, die werden gehouden door resp. dr. C. Fijnaut en dr. P. van Reenen op een bijeenkomst voor hogere politie-ambtenaren binnen de E.G. De conferentie vond 7, 8 en 9 december jl. plaats op het Studiecentrum voor hogere politie-ambtenaren te Warnsveld.

3

In het eerste artikel van dr. C. Fijnaut wordt ingegaan op de politie-opleiding en het politie-apparaat in West-Europa. De auteur ziet in de politie-opleiding een indicator voor de ontwikkeling die de Westeuropese politie gedurende de laatste decennia heeft ondergaan. Behandeld worden de hervorming van de politie-opleiding in West-Duitsland, Frankrijk, Nederland en België. Dr. P. van Reenen geeft in zijn bijdrage: 'Politie-opleiding en haar leiding' een oriëntatie op de toekomst. Doel van dit artikel is om te trachten een aantal voor de politie relevante maatschappelijke ontwikkelingen te voorspellen en daarbij na te gaan in hoeverre de opleidingen voor de hogere politie-ambtenaren een bijdrage kunnen leveren aan de verbeteringen van het politieleiderschap. De auteur is er zich van bewust dat bepaalde door hem gestelde problemen ook voor de andere categorieën politie-ambtenaren van belang zullen zijn. Hoewel de teneur van deze inleiding is dat verbetering van de politie zich via de opleiding kan voltrekken, wijst dr. van Reenen erop dat men het belang van de opleiding ook weer niet moet overschatten. Te vaak worden – aldus de auteur – interne en externe problemen van de politie quasi opgelost door ze tot opleidingsproblemen te verklaren.

In het hierop volgende artikel wordt een samenvatting gegeven van het in 1982 (in ons land) verschenen Eindrapport van de Stuurgroep primaire politie-opleiding.

Het themanummer wordt afgesloten met een bewerking van een hoofdstuk uit het in 1981 verschenen Engelse Scarman Report. Dit gedeelte van het rapport handelt over de knelpunten en de op handen zijnde verbeteringen binnen de Engelse politie-opleiding.

Politie-opleiding en politie-apparaat in West-Europa*

door dr. C. Fijnaut**

I. Inleiding

5 Wanneer men zich enigermate verdiept in de ontwikkeling die de politie in West-Europa sedert de jaren '60 heeft meegemaakt, dan stelt men al vlug vast dat er sedertdien niet alléén in de algemene bestuurlijke organisatie maar ook in de operationele en de interne organisatie van deze politie belangrijke veranderingen hebben plaatsgevonden. Het is dan ook helemaal niet verwonderlijk dat her en der pogingen worden gedaan om deze veranderingen overzichtelijk te rangschikken en te onderwerpen aan een globale interpretatie (1).

In deze bijdrage wordt geprobeerd om enig licht te werpen op de recente hervorming van de politie via een beschouwing over de ontwikkeling van de politie-opleiding in diverse West-europese landen. Uitgangspunt van deze uiteenzetting is welhaast vanzelfsprekend dat, als een politie-apparaat in zijn geheel sterk verandert, deze verandering ook moet terug te vinden zijn in de opleiding van de politie-ambtenaren, want via de opleiding (en de recruitering!) komen de mensen ter beschikking waaraan het veranderende apparaat behoefte heeft of, tenminste, worden de mensen gevormd die nodig zijn om de organisatie en de werking van het apparaat te veranderen. De opleiding – en dan moet zowel aan de organisatie en de inhoud ervan worden gedacht als aan haar plaats in het politie-apparaat en in de loopbaan van de politiemensen – vormt dus een indicator

* Inleiding gehouden voor de directeuren van politie-opleidingsinstituten voor hogere politie-ambtenaren binnen de E.G.

Warnsveld: 7, 8 en 9 december 1982.

** Buitengewoon docent aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid K.U. Leuven. De auteur is m.i.v. 1 januari 1983 benoemd tot raadadviseur Politie bij het W.O.D.C.

van de ontwikkeling die de Westeuropese politie gedurende de voorbije decennia heeft ondergaan.

Een groot probleem is in dit verband wel dat er in West-Europa nauwelijks gedegen onderzoek omtrent het opleidingsstelsel van de politie is verricht, ook al werd hierop, bijv. in Nederland door Perrick, meer dan eens aangedrongen (2). Voor een beschouwing als deze betekent dit dat grosso modo genoeg moet worden genomen met de schaarse, en vaak formalistische, publikaties die hoofdzakelijk in de politiepers over dit onderwerp zijn verschenen (3). Deze ongunstige situatie mocht in mijn ogen echter geen belemmering voor deze uiteenzetting zijn, enerzijds omdat op dit ogenblik, in deze onzekere tijd, meer dan ooit behoefte is aan algemeen inzicht in de organisatie van de politie en in haar positie en functie binnen de samenleving, anderzijds omdat deze beschouwing hopelijk een stimulans vormt voor het verrichten van genoemd onderzoek, want dit is broodnodig.

6

Hierna wordt eerst een beeld verschaft van de hervorming die de politie-opleiding met name in landen als West-Duitsland, Frankrijk en Nederland in de afgelopen jaren heeft ondergaan. Vervolgens wordt ingegaan op de betekenis van deze hervorming t.o.v. de algemene ontwikkeling van het politie-apparaat. Daarna wordt aan de hand van de Belgische situatie aangetoond hoezeer in dit geval de evolutie van de politie-opleiding is bepaald, niet direct door veranderingen in de samenleving zoals in de politiepers en in 't algemeen graag wordt geschreven, maar eerst en vooral door (wijzigingen in) de globale politieconstellatie. Tevens is dit geval een uitstekende gelegenheid om te onderstrepen dat men zich ook in de onderhavige kwestie nog moet hoeden voor te grove generaliseringen omtrent bepaalde ontwikkelingen in West-Europa. Tenslotte wordt ervoor gepleit om in West-Europa de politiekunde tot ontwikkeling te brengen. Een dergelijke kunde die vooral fundamentele inzichten moet leveren in de wijze waarop in West-Europa politie werd, wordt en zal (moeten) worden bedreven, kan immers richting geven aan de organisatie en de inhoud van de opleiding die

aan politiemensen wordt resp. moet worden verschaft.

II. De hervorming van de opleiding

In de moderne staat berust het geweldmonopolie gewoonlijk de facto in handen van twee instellingen: leger en politie. Opmerkelijk nu is dat in het leger reeds sedert eeuwen de opleiding van officieren en, maar minder, manschappen is geïnstitutionaliseerd, terwijl hiervan in de politie eigenlijk pas sedert Wereldoorlog I sprake is. De eerste Nederlandse *Modelpolitievakschool* werd in 1919 geopend. Het befaamde *Preuszische Polizei-Institut* dateert uit 1927 (4). De oorzaken van deze discrepantie liggen niet direct voor de hand. Wellicht heeft zij veel te maken met het feit dat de oprichting van staande legers van eerdere datum is dan de stichting van het moderne politie-apparaat, — met het feit dat het leger tot in het begin van de 20e eeuw nog een hele belangrijke actieve rol vervulde in de uitvoering van de meest essentiële politietaak: de beheersing van de openbare orde, en met het feit dat het politie-apparaat tot op de dag van vandaag weinig aantrekkingskracht heeft uitgeoefend op jongelingen uit de politieke, sociaal-economische of intellectuele elites. Maar hoe dan ook, in het licht van het feit dat systematische, afzonderlijke scholing van politie-ambtenaren pas ruim een halve eeuw bestaat, is de hervorming die de opleiding van de politie gedurende de twee voorbije decennia heeft ondergaan in elk geval des te opmerkelijker.

Het is vanzelfsprekend niet mogelijk om hier deze hervorming gedetailleerd uiteen te zetten en daarbij ook in te gaan op de verschillen die zich op dit vlak tussen de betrokken landen manifesteren. Noodgedwongen moet de bespreking van deze hervorming beperkt blijven tot de behandeling van haar algemene kenmerken (5). Op de eerste plaats kan dan de aandacht worden gevestigd op de organisatie van de opleiding, het opleidingsstelsel.

De verandering die dit stelsel heeft ondergaan, wordt bovenal gekenmerkt door *differentiatie en specialisatie*. Immers, in de diverse landen resp. in de diverse korpsen is men niet alleen overgegaan tot de opbouw en uitbouw van primaire opleidingen voor de drie grote cate-

gorieën van politiepersoneel maar successievelijk ook tot de stichting van speciale opleidingen resp. de inrichting van aparte cursussen om lager én hoger politiepersoneel te scholen in de uitvoering van bepaalde deeltaken, terwijl in toenemende mate herscholing en bijscholing van politie-ambtenaren worden georganiseerd. Eén van de implicaties van de totstandkoming van dit complexe opleidingsstelsel is dat politiemensen steeds minder werkzaamheden zullen verrichten waarop zij niet in meer of mindere mate zijn voorbereid en steeds meer werkzaamheden zullen uitvoeren op de wijze waarop hen dit gedurende de ene of de andere opleiding bij wijze van model of alternatief is voorgehouden. In het bijzonder de toenemende toepassing van sociaal-psychologische theorieën in de opleiding zal een dergelijke *disciplinerings* sterk bevorderen (6).

8

Verder wordt de reorganisatie van de opleiding gekenmerkt door *centralisatie*, d.w.z. dat de diverse scholen en opleidingen rechtstreeks door de centrale overheid worden beheerd en/of voor hun organisatie en programma zijn gebonden aan algemene en dus centrale richtlijnen. De onmiddellijke gevolgen van deze centralisatie springen direct in het oog. Op deze wijze kan zoveel mogelijk *coördinatie* tussen de diverse scholen en opleidingen tot stand worden gebracht. Bovendien kan zo *uniformiteit* tussen opleidingen van eenzelfde niveau of dezelfde soort, maar die op verschillende plaatsen worden gegeven, worden bewerkstelligd. En dit bevordert dan weer de *beroepsmatige mobiliteit* van de politiemans/vrouw.

Bovendien mag in dit verband niet over het hoofd worden gezien dat de opleiding overwegend 'binnenshuis' is gereorganiseerd. Zij is niet uitbesteed uit of geïntegreerd in andere, eventueel algemene onderwijsinstellingen. En voorzover dit wel is gebeurd kan worden geconstateerd dat de politie een stevige controle op dat onderdeel van 'haar' opleiding uitoefent. Kortom, de reorganisatie van het opleidingsstelsel wordt ook gekenmerkt door '*internalisatie*'. De bedoelde effecten hiervan zijn kennelijk dat de opleiding zo min mogelijk vervreemdt van het politie-apparaat en dat de politiemans/vrouw zich zo veel mogelijk identificeert met dit

apparaat, een 'politiële identiteit' opbouwt, zich dit apparaat 'eigen' maakt, en . . . het apparaat hem/haar. Het feit dat de meeste opleidingen nog steeds in internaatsverband plaatsvinden, dus in de beslotenheid van het apparaat, versterkt deze dubbele identificatie natuurlijk nog (7).

Op de tweede plaats kan worden gekeken naar de inhoud van de opleiding. Héél in het algemeen mag worden gesteld dat sedert de jaren '60 de opleiding die politiemensen, van laag tot hoog, genieten, aanzienlijk is verruimd. Deze verruiming kan zowel worden afgemeten aan de verlenging van de duur van de opleiding, als aan de verhoging van haar niveau en aan de verbreding van haar object. De idee van de *éducation permanente* neemt in het politiewezen steeds meer vaste vormen aan. Als een politiemans/vrouw tegenwoordig al niet aan primaire opleiding deelneemt, dan volgt hij/zij wel een speciale cursus of wordt hij/zij nog eens even bijgeschoold. Met reden wordt door Duitse onderzoekers dan ook gesproken van een 'Mobilisierung von Intelligenz' (8). Dat deze mobilisatie ook belangrijke gevolgen heeft gehad en nog heeft voor o.a. de recrutering van politiemensen, is een opmerking die verder niet wordt uitgewerkt. Van meer belang is hier dat de inhoud zelf van de veranderde opleiding nader wordt geanalyseerd.

Wanneer men dit laatste aan de hand van de beschikbare literatuur doet, dan heeft het er veel van dat de hervorming van met name de primaire politie-opleidingen op dit punt in eerste instantie met de volgende drie begrippen kan worden gekarakteriseerd:

het betrachten van *openheid* t.o.v. de samenleving, afstemming op de *werkelijkheid* van de politiepraktijk, en bevordering van de individuele *zelfstandigheid*.

Met *openheid* t.o.v. de samenleving wordt allerlei bedoeld. Maar in hoofdzaak komt het neer op drie dingen: oog voor globale maatschappelijke ontwikkelingen en de maatschappelijke functie van de politie; bespreking van de positie van de politie in het openbaar bestuur en de functie van de politie t.o.v. andere bestuursorganen; en kennismaking met andere instellingen die op 't vlak van

welzijn en hulpverlening werkzaam zijn. In het programma wordt deze openheid vervolgens verwezenlijkt via o.a. vakken als maatschappijleer en/of sociologie, via discussie met allerhande organisaties en groeperingen, via extensieve bestudering van de controle over en de bevoegdheden van de politie, en via de verstrekking van informatie over alle mogelijke minderheden en actiegroepen.

De afstemming op de *werkelijkheid* van de politiepraktijk wordt gewoonlijk nogal eng begrepen. Zij wordt in hoofdzaak immers opgevat als de zo perfect mogelijke koppeling tussen de kennis en de kunde die in de opleiding worden aangeleerd, en de concrete, feitelijke werkzaamheden die door de betrokken politiemensen in de dagelijkse praktijk moeten worden verricht. Programmatisch en organisatorisch wordt deze koppeling met name gerealiseerd via het systeem van stages, via conceptuele standaardisering van de problemen waarmee men in de praktijk voortdurend wordt geconfronteerd, en de omzetting van deze standaardproblemen en hun mogelijke oplossingen in lespakketten, via de zo realistisch mogelijke inoefening van de belangrijkste vormen van praktisch politie-optreden, via beperking van de aanwerving van docenten tot in hoofdzaak politie-ambtenaren, die op hun beurt dan weer regelmatig van 'de praktijk' op de hoogte (moeten) worden gebracht, en via begeleiding van de jonge politiefunctionaris gedurende de eerste tijd dat hij 'echt' dienst doet (9).

Wat onder bevordering van de individuele *zelfstandigheid* wordt verstaan, is niet zo gemakkelijk te omschrijven. Aan de ene kant drukt deze doelstelling het streven uit om de (aankomende) politie-ambtenaar niet alleen inzicht te verschaffen in het globale politiebestel en in zijn/haar positie en functie hierin, maar ook in zijn/haar eigen persoon en persoonlijkheid. Aan de andere kant — en dit lijkt op 't eerste gezicht tegenstrijdig — gaat het hier om de bewuste stimulatie van 'bepaalde, voor het beroep zinvolle inzichten, grondhoudingen, gevoelens', zodat de politieman/vrouw zijn/haar taak ook op een verantwoorde en verantwoordelijke manier zal uitvoeren.

Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid gaan volgens de laatste onderwijsdoctrine hand in hand. Om deze twee hoedanigheden op te kweken wordt in de opleiding ruimte geschapen voor o.a. psychologie, ethiek en plichtenleer, lessen over politie-organisatie, begeleiding en speciale vorming. Dat hiermee de opleiding van politiemensen veel verder gaat dan het aanleren van een vak zoals een ander, en in wezen héél het persoonlijk en sociaal leven van de betrokkenen bestrijkt, ligt nogal voor de hand (10).

Poogt men vervolgens te begrijpen wat uiteindelijk de bedoeling van de zoëven besproken doeleinden is, dan kan deze m.i. worden samengevat in één enkel woord: *integratie*, en wel integratie van de politie in de samenleving, integratie van de opleiding in het politie-apparaat, en integratie van de politieman/vrouw in de samenleving en in dit apparaat.

- 11 Op de derde plaats mag niet onvermeld blijven dat in de hier besproken hervorming ook de opleidingsvormen en de gehanteerde didactiek betrokken zijn. Zo ligt het helemaal in de rede dat de 'opening' van de opleiding naar de samenleving gepaard gaat met de 'opening' van het internaatsysteem, en dat bevordering van de individuele zelfstandigheid vereist dat de zelfwerkzaamheid van de cursisten wordt opgevoerd. Evenzo moet men er niet van staan te kijken dat de grotere afstemming van de opleiding op de werkelijkheid van de politiepraktijk samengaat met de invoering van project-onderwijs en van *teamwork* van de docenten. De werkelijkheid is nu eenmaal in wezen ondeelbaar!

Alvorens nu de onmiddellijke consequenties van deze onderwijshervorming voor het politie-apparaat te bespreken moet evenwel de kwestie worden opgeworpen in hoeverre de hiervoor geschetste veranderingen in de praktijk zijn gerealiseerd en in hoeverre zij zijn blijven steken in *wishful thinking*. Meer bepaald heb ik persoonlijk grote twijfels over de mate waarin de (herziene) opleiding feitelijk heeft bijgedragen en bijdraagt tot de integratie van de politie in de samenleving, omdat zij m.i. zowel institutioneel als inhoudelijk toch nog overwegend is gebonden aan het politie-appa-

raat-op-zichzelf en niet aan het politie-apparaat-in-de-samenleving. Maar door het feit dat veel van de veranderingen die plaats hebben gehad, het voorwerp van discussie of conflict waren, wordt onderstreept dat ook bij het leggen van relaties tussen de onderwijshervorming en de ontwikkeling van het politie-apparaat zelf behoedzaam moet worden gehandeld. Men denke bijv. aan de inpassing van de opleiding van de *Polizeikommissare* in de *Fachhochschulen für Öffentliche Verwaltung* in Duitsland (11), aan de (rechtstreekse) aanwerving van academici voor de hoogste politierangen in Nederland (12), en aan de plaatsing van een vak als sociologie op het curriculum van de scholen (13). Daarenboven mag hierbij niet uit het oog worden verloren dat in de literatuur en zelfs in het onderzoek m.b.t. de opleiding van politie-ambtenaren de relatie tussen opleiding en organisatie van de politie gewoonlijk niet wordt gelegd (14). Dat het leggen van zulke relatie echter weldegelijk op zijn plaats is, mag blijken uit de volgende opsomming van een aantal consequenties die de onderwijshervorming voor het politie-apparaat in zijn geheel heeft (gehad).

III. De onmiddellijke consequenties voor de instelling

Ten eerste mag aan vorenstaande analyse van deze hervorming de gevolgtrekking worden vastgeknoopt dat het politie-apparaat in de voorbije tweede decennia kennelijk een zéér complexe, vrij hoog gespecialiseerde en gecentraliseerde instelling is geworden. Voor de uitvoering van werkzaamheden op alle niveaus in de organisatie en in al haar werkvelden wordt in toenemende mate een steeds ruimere opleiding voorzien. Waarschijnlijk gaat het dan ook niet te ver om te stellen dat het politie-apparaat in deze periode aan de ene kant ingrijpend is generationaliseerd en, in samenhang hiermee, aan de andere kant een belangrijke 'intellectualisering' heeft ondergaan.

Ten tweede is het welhaast overbodig om op te merken dat via de hervorming van de opleiding de mensen ter beschikking zijn gekomen en nog komen om de veelheid van posten in dit ingewikkelde apparaat te bemannen en, meer

speciaal, om dit apparaat op de verschillende niveaus en in de onderscheiden werkvelden te sturen, of op z'n minst te beheersen.

Ten derde kan worden gesteld dat de uitbouw van een verfijnd maar gecentraliseerd opleidingsstelsel de integratie van het op het eerste oog onoverzichtelijk geworden politie-apparaat heeft bevorderd en zal bevorderen. En dit vooral op twee manieren, nl. enerzijds door het vestigen en aanhalen van talrijke persoonlijke betrekkingen over alle mogelijke scheidslijnen in het apparaat heen, en anderzijds door de verbreiding van dezelfde normen en waarden, handelwijzen en procedures in dat kolossale systeem.

In aansluiting hierop kan ten vierde de idee naar voren worden gebracht dat het tegenwoordige opleidingsstelsel juist door haar integratieve werking de mogelijkheden tot grootschalige mobilisatie van het politie-apparaat vergroot.

13

Ten vijfde lijkt de stelling niet te ver gezocht dat door de besproken veranderingen van de opleiding de, wat men zou kunnen noemen, maatschappelijke paraatheid van de politie is opgevoerd, d.w.z. dat haar vermogen om zichzelf en haar omgeving, zowel de sociale en politieke omgeving als het bestuurlijke, justitiële en hulpverlenende milieu, te observeren en te doorgronden, door deze veranderingen is toegenomen. Nog duidelijker wordt dit gedemonstreerd door de opbouw van onderzoekseenheden en documentatiecentra in de schoot van het politie-apparaat. En deze versterking van de paraatheid gaat hand in hand met een toenemende maatschappelijke flexibiliteit, d.w.z. dat het politie-apparaat niet alleen sneller maar ook genuanceerder kan ageren in de samenleving, en kan reageren op veranderingen die zich daarin voordoen.

Zo komen we dan bij de zesde consequentie uit, nl. dat mede door de hervorming van de opleiding ook de bestuurbaarheid van het zo omvangrijke en gecompliceerd geworden politie-apparaat is gehandhaafd, zoniet vergroot. Hierbij moet niet alleen worden gedacht aan de mogelijkheden om het politie-apparaat in zijn geheel te wenden en te keren midden in een woelige

samenleving, maar ook aan de mogelijkheden om het individuele politie-optreden te richten naar min of meer algemene doeleinden en normen. Want het moge al zo zijn dat de moderne politie-opleiding de zelfstandigheid van de politieman/vrouw bevordert, zelfs een vluchtige analyse van de literatuur hieromtrent maakt zonder meer duidelijk dat de politieman/vrouw tegelijk wordt geleerd dat én hoe hij/zij zijn zelfstandigheid, zijn/haar vrijheid, moet inkaderen in bepaalde opvattingen, normen en procedures. En het is juist deze normatieve encadrering van de politieman/vrouw, die met ruimer geschoolde mensen meer verfijnd kan worden gerealiseerd dan met minder geschoold personeel, die politiek zo relevant is, omdat zo het feitelijk optreden nauwkeurig kan worden afgestemd op het beleid dat de autoriteiten voorstaan en op plotse wijzigingen daarin. En dit is dan weer voor de legitimiteit van het politieke bestel van fundamenteel belang. Dit wordt in politieke kringen kennelijk ook goed begrepen. In elk geval verklaarde de Minister van binnenlandse zaken van Nordrhein-Westfalen op 4 november 1981 op een bijeenkomst aan de Polizeiführungsakademie te Hiltrup: 'Polizeiliches Handeln ist. . . . politisches Handeln. . . . Es ist in hohem Masse von Wertentscheidungen geprägt und darauf gerichtet, gesellschaftliche Konflikte zu regeln', en verder: de politie is 'die politischste aller Verwaltungen . . .', weil 'in keinem anderen Verwaltungszweig die Staatsgewalt dem Bürger unmittelbarer und eindrucksvoller (begegnet)' (15).

Ten zevende kan tenslotte worden gesteld dat met deze hervorming van de opleiding de interne controle over de politie-ambtenaren en hun loyaliteit t.o.v. het politie-apparaat en het vigerende politieke bestel eerder zijn versterkt dan afgenomen. Opleiding is zo'n vast bestanddeel van de loopbaan geworden dat de politieman/vrouw tegenwoordig welhaast voortdurend onderworpen wordt aan gerichte beoordeling en beïnvloeding, zodat verbetering van zijn positie in het politie-apparaat van hem/haar voortdurende en zo groot mogelijke aanpassing aan dit apparaat vergt. De loyaliteit wordt welhaast ongemerkt

opgebouwd via de omvangrijke maar verfijnde, en dus indringende scholing in de organisatie en de werking van het apparaat waarvan hij/zij een gewaardeerde medewerker is. Men hoeft dan ook niet zo vlug bevreesd te zijn dat 'democratisering' in de politie een gevaar vormt voor de slagvaardigheid en de trouw van de instelling zoals men soms wel hoort fluisteren!

IV. Een 'nieuwe' politie (of) een meer professionele politie?

Naast de vraag naar de onmiddellijke consequenties van de hier besproken hervorming voor het politie-apparaat kan de meer fundamentele vraag worden gesteld welke haar betekenis voor de globale evolutie van dit apparaat is (geweest).

15

Om te beginnen kan worden opgemerkt dat zowel binnen als buiten de politie de herziening van de opleiding graag wordt geëvalueerd in termen van 'oude wijn in nieuwe zakken' resp. 'nieuwe wijn in oude zakken' (16). Welnu, naar mijn mening is deze discussie bij de huidige stand van het politie-onderzoek gedoemd te mislukken. Aan een behoorlijke historische studie van de politie-opleiding ontbreekt het volledig zodat verantwoorde vergelijking tussen haar verleden en haar heden niet mogelijk is. En de betrokken auteurs laten gewoonlijk ook na om zich in de vroegere situatie van de politie-opleiding te verdiepen. Natuurlijk, iedereen kan constateren dat sedert jaren de opleiding, zowel naar organisatie als naar vorm en inhoud, belangrijke veranderingen heeft ondergaan, maar het is m.i. nog te vroeg om deze veranderingen, op zichzelf én op hun onmiddellijke consequenties voor het politie-apparaat, in termen van 'oud' en 'nieuw' te evalueren. Dat verdergaand onderzoek hier nodig is blijkt trouwens uit het feit dat raadpleging van de literatuur m.b.t. de politie-opleiding tussen de beide wereldoorlogen al direct informatie over programma's en standpunten oplevert die zéér eigentijds aandoen (17).

Een andere mogelijkheid om de discussie over 'oude' en 'nieuwe' opleiding nieuw leven in te blazen bestaat erin om haar te verbinden aan het ontluikend debat over de vraag of er in

deze tijd een 'nieuwe' politie aan het groeien is. Want stel dat deze vraag positief zou kunnen worden beantwoord, dan zou het ook voor de hand liggen om van een 'nieuwe' opleiding te spreken, omdat opleiding en apparaat voortdurend met elkaar in wisselwerking staan.

De idee van een 'nieuwe' politie is geïntroduceerd door medewerkers van de Freie Universität Berlin — Funk, Kausz en von Zabern (18). Zij behelst o.a.:

— dat de preventieve functie van de politie tegenwoordig de klemtoon krijgt, terwijl de repressieve functie naar de achtergrond verdwijnt;

— dat deze globale verandering tot uitdrukking komt in de reorganisatie van de uitvoering van de preventieve politietaak;

— dat de politie steeds meer in termen van 'algemene verdenking' en 'algemene veiligheid' begint te opereren;

16

— en dat zij in toenemende mate invloed uitoefent op de globale organisatie van het maatschappelijk leven.

Ofschoon deze visie, ook in haar empirische onderbouw, allerlei waars bevat en op diverse punten dan ook correspondeert met vorenstaande schets van de hervorming van de politie-opleiding, is zij in haar volheid toch niet acceptabel, omdat heel wat van de kenmerken van de 'nieuwe' politie ook reeds in het verleden het politiebestedel karakteriseerden (19). Hier komt nog bij dat Funk c.s. onlangs zelf de opvatting hebben verdedigd dat er op het stuk van de politie-opleiding slechts sprake is van een beetje nieuwe wijn in oude zakken! (20)

Valt er op dit moment dan helemaal geen globale interpretatie te geven van de hervorming die zich heeft voltrokken resp. zich aan het voltrekken is? Naar mijn mening wel. Mede gelet op de aard van het onderhavige onderwerp ligt het nl. nogal voor de hand om deze hervorming te interpreteren in termen van professionalisering.

Nu moet men met dit begrip wel erg oppassen, omdat het vaak, ook in de politie, vooral op een retorische manier wordt gebruikt (21).

Men praat zichzelf en anderen dan bij wijze van spreken aan dat men professioneel bezig is

of meer professioneel moet gaan werken. Maar er kan ook worden uitgegaan van een berede-
neerde omschrijving van professionalisering en
vervolgens bekeken worden in hoeverre die
omschrijving van toepassing is op de betrokken
instelling of beroepsgroep.

Zelf vind ik het nogal aangewezen om in dit
geval te vertrekken van de omschrijving die
Teitler van professionalisering heeft gegeven in
zijn magnifieke studie over *De wording van het
professionele officierscorps in het leger.* (22)
Volgens zijn definitie kan er worden gesproken
van een professie, wanneer:

- leden van een beroepsgroep over zodanige
kennis, kunde en vaardigheden beschikken dat
zij niet slechts simpelweg in staat zijn een be-
paalde opdracht uit te voeren maar dit beter
en anders kunnen doen dan anderen, m.a.w.
wanneer zij m.b.v. hun vaktechnische compe-
tentie hun monopolie op een bepaald domein
kunnen vestigen en handhaven; hierbij is
verondersteld dat alle leden van de groep die
vaktechnische competentie in gelijke mate
bezitten, zodat zij onderling inwisselbaar en
tot dezelfde prestaties in staat zijn; dit kan met
name worden bereikt via hun opleiding;
- onder de leden van die groep het besef leeft
tot een aparte gemeenschap te behoren; dit
korpsbesef ontstaat gemakkelijk door gemeen-
schappelijke opleiding en versterkt de afsluiting
van de professionele groep naar de buitenwereld;
het leidt tot cultivering van de eigen tradities,
opvattingen, normen en waarden;
- tenslotte onder de betrokkenen de opvatting
heerst via hun werk een maatschappelijk be-
langrijke dienst aan een bepaalde instantie te
leveren, i.c. aan de staat.

Verder gaat Teitler er van uit dat de voorwaar-
den waaronder de militaire professie kon gedij-
en, de volgende waren: a) de mogelijkheid om
de problemen waarop de militairen zich richten
te standaardiseren en er standaardoplossingen
bij aan te geven, b) de aanwezigheid van een
redelijk krachtige en gecentraliseerde staat, die
een effectief monopolie van gewelduitoefening
heeft verkregen, en c) de aanwezigheid van
maatschappelijke groeperingen die het 'tech-
nische' en die het 'korps'-element van de profes-
sie konden verzorgen.

Het is hier niet de plaats om te onderzoeken in

hoeverre deze opvatting van professie in zijn geheel op de politie, de andere houdster van het geweldsmonopolie, van toepassing is. Maar duidelijk is wel dat de hervorming van de politie-opleiding, zoals die hiervoor is beschreven, onmiskenbaar de professionalisering van de politie in aanzienlijke mate heeft bevorderd. Het staat buiten kijf dat met deze hervorming de vaktechnische competentie van de politie zeer is vergroot. En er zijn aanwijzingen te over dat door de toenemende opleiding in de politie – zowel in de militaire korpsen als in de burgerlijke diensten – het korpsbesef en de idee van dienstbaarheid verder zijn ontwikkeld. Daarenboven kan worden geconstateerd dat er een begin is gemaakt van het systematisch onderzoek van 'de praktijk', en dus met de standaardisering van de problemen waarmee de politie in haar taakuitoefening wordt geconfronteerd.

18

Met het vorenstaande is dan tevens gezegd dat ik de opvatting van Haring over 'Taylorization of police work', zijnde 'the process of breaking down police work into a number of simpler elements under the control of police administrators', niet deel (23). Aan de ene kant berust zij impliciet op een te enge opvatting van professie, aan de andere kant steunt zij op een veel te simpele kijk op de tegenwoordige ontwikkelingen in de organisatie en de werking van het politie-apparaat.

V. De situatie in België

Hoezeer men zich moet hoeden voor simplificaties inzake de ontwikkeling van het politie-apparaat, zeker wanneer men deze ontwikkeling op Westeuropees niveau tracht te analyseren, moge blijken uit onderstaande uiteenzetting over de politie-opleiding in België. Wanneer men enkel de hervorming van de politie-opleiding in dit land bestudeert, moet men allicht tot de conclusie komen dat zulke hervorming op de eerste plaats wordt geconditioneerd door de globale organisatie van het politiebestedel, en niet door de ingrijpende en talrijke maatschappelijke veranderingen waarvan in de politievakliteratuur steeds sprake is. Is deze organisatie in sterke mate gecentraliseerd, zijn de onderscheiden diensten op een aantal punten geïntegreerd, is de politiek-be-

stuurlijke controle over deze diensten niet te zeer verdeeld enz., dan zal de reorganisatie van de opleiding wel betrekkelijk gelijkmatig verlopen. Maar is dit alles niet het geval, dan mag men verwachten dat zeer grote verschillen in de opleiding van de politiemensen tussen de diverse diensten bestaan. Welnu, dit laatste is in België het geval.

Wat op zijn minst van het Belgische politiebestel nl. gezegd kan worden, is dat het zéér verdeeld is. Ten eerste is er de rijkswacht, een militair politiekorps met een organieke sterkte van ruim 18.500 leden, dat hoofdzakelijk ressorteert onder de minister van landsverdediging en, in tweede orde, onder de ministers van binnenlandse zaken en justitie en onder de procureurs-generaal. Ten tweede is er de gemeentepolitie, een burgerlijke politie die is samengesteld uit meer dan 300 korpsen en korpsjes met een gezamenlijke feitelijke sterkte van 13.800 man, en die net als de landelijke politie (bijna 1500 leden) hoofdzakelijk afhangt van de gemeentebesturen en verder van het openbaar ministerie. Ten derde zijn er de 23 brigades van de gerechtelijke politie met een gezamenlijke organieke sterkte van ruim 1050 personeelsleden; deze hangen hoofdzakelijk af van het openbaar ministerie en, zij het in zeer bescheiden mate, van het ministerie van justitie.

19

Overziet men nu de opleiding bij deze diensten, dan stelt men allereerst vast dat de opleiding van de rijkswacht op dit ogenblik grotendeels beantwoordt aan de analyse die hiervoor is gemaakt. Sedert de tweede helft van de jaren '60 is men overgegaan tot een vijfjarige opleiding van de officieren, — deels aan de militaire academie, deels aan de rijksuniversiteiten van Gent en Luik, en deels aan de koninklijke rijkswachtschool. Laatstgenoemde school verzorgt ook integraal de opleiding van het middenkader; deze opleiding duurt drie jaar. De wachtmeesters worden gedurende twaalf tot vijftien maanden volgens eenzelfde stramien opgeleid aan vijf regionale scholen. Daarenboven wordt aan de rijkswachtschool een brede waaier van speciale opleidingen georganiseerd. Dit opleidingsstelsel weerspiegelt zeer goed de gecompliceerde, gespecialiseerde en gecentraliseerde

instelling die de rijkswacht in de voorbije decennia is geworden (23a). En temeer omdat het hier een oude militaire organisatie betreft, is er niet veel verbeelding voor nodig om te begrijpen dat de professionalisering van de rijkswacht in deze periode met grote stappen is gevorderd.

De opleiding van de andere diensten steekt schril af bij die van de rijkswacht.

De officieren van de gemeentepolitie volgen naast een opleiding tot politie-agent in hun vrije tijd alleen een tweejarige cursus aan een provinciale 'school' die, inhoudelijk gezien, alleen de overdracht van de meest elementaire benodigde kennis kan bewerkstelligen. De opleiding van de agenten duurt gewoonlijk enkele maanden en vindt plaats aan stedelijke of provinciale scholen. De afgelopen jaren zijn er her en der met meer en minder succes pogingen in het werk gesteld om deze opleiding meer af te stemmen op de praktijk. Specifieke opleiding van het middenkader is zo goed als onbestaand. Van systematische herscholing of bijscholing is ook geen sprake, terwijl het in het algemeen ontbreekt aan gedegen opleiding voor de uitoefening van speciale taken (24). Ook dit opleidingsstelsel weerspiegelt zeer goed de situatie waarin de gemeentepolitie verkeert. Enkele (middel-)grote korpsen niet te na gesproken is de gemeentepolitie nog zeer traditioneel d.w.z. weinig gedifferentieerd en weinig operationeel georganiseerd. Vanuit een oogpunt van professionalisering heeft zij in de afgelopen jaren weinig of geen vooruitgang gemaakt. Wel breekt buiten en in de gemeentepolitie steeds meer het besef door dat het 'zo' niet langer kan, en dat met het politiek-bestuurlijk statuut van de gemeentepolitie met name ook haar opleiding grondig zal moeten worden gereorganiseerd.

Over de opleiding van de commissarissen en inspecteurs van de gerechtelijke politie kan kort worden gehandeld. Zij vindt plaats aan de school voor criminologie en criminalistiek te Brussel, die ressorteert onder het ministerie van justitie. Het feit dat de opleidingen aan deze school grosso modo nog zijn georganiseerd op een vooroorlogs stramien, weerspiegelt treffend hoe de professionalisering van de gerechtelijke politie na de oorlog is stilgevallen! In tegenstelling tot

de gemeentepolitie lijkt dit in de gerechtelijke politie en in de staande magistratuur nog niet zo duidelijk te worden beseft (25).

De situatie in België geeft dus goed aan hoezeer opleiding en organisatie van de politie met elkaar verbonden zijn. Maar dit betekent ook dat het niet erg eenvoudig is om bijv. de opleiding van de gemeentepolitie grondig te veranderen, ook al zijn hier goede maatschappelijke, bestuurlijke en politieke redenen voor. Want zulke verandering veronderstelt bovenal wijziging van de politiek-bestuurlijke organisatie, niet alleen van de gemeentepolitie, maar van het hele politiebestedel.

VI. Tot besluit: een pleidooi voor politiekunde

21 Aan het slot van dit referaat wil ik terugkeren tot hetgeen mij het eerst is opgevallen bij de bestudering van de literatuur over de opleiding van de politie in diverse Westeuropese landen. En dit is dat in deze literatuur weinig of geen verband wordt gelegd met de organisatie en werking van het politie-apparaat en met de problemen waarmee de politie in haar taakuitoefening wordt geconfronteerd. Deze beide punten worden gewoonlijk met *platitudes* afgedaan, en wanneer dit niet gebeurt, dan wordt hooguit aangegeven waarmee de politie zoal ' bezig' is, maar worden zeker de dilemma's, de paradoxen, de condities en de grenzen van het politie-optreden niet uitgewerkt, terwijl deze juist dit optreden zo moeilijk, zo delicaat en zo boeiend maken.

Vermoedelijk wordt hiermee in de onderwijspraktijk wel meer rekening gehouden dan uit de literatuur blijkt, maar toch heb ik ook aan de lezing hiervan de indruk overgehouden dat het de politie in West-Europa nog steeds ontbreekt aan uitgewerkte algemene opvattingen omtrent het bedrijven van politie. Zeker, elk land telde en telt politiemensen die belangwekkende ideeën hebben geformuleerd over de interne en operationele organisatie van het apparaat, over de verhouding van de politie tot het bestuur van de justitie, over de relaties tussen politie en bevolking enz. In Engeland: Mark en Alderson, in Duitsland: Stümper, Herold en Rupprecht, en in Nederland: Stuitje, Perrick en Peyster. Maar geen van allen heeft tot in bijzonderheden

coherente algemene denkbeelden ontvouwd over de politie-organisatie zelf en over de plaats en de rol van deze organisatie in staat en samenleving. Hierom veroorloof ik het mij om op deze plaats de ontwikkeling van een politiekunde te bepleiten, waarin dergelijke denkbeelden worden uitgebreed en uitgeprobeerd.

Zulke kunde heeft niet meer de ambitie van de vroegere *Polizeiwissenschaft* die de wetenschappelijke leer van het binnenlands bestuur was (26); haar plaats is tegenwoordig ingenomen door de bestuurskunde. Zulke kunde heeft weinig of niets te maken met de *wetenschappelijke politie* die op het einde van de 19e eeuw is opgebloeid (27). Zij wil ook niet, zoals de *police science* in Amerika, al hetgeen omvatten dat op enigerlei wijze en tot in de verste verte met politie zou te maken kunnen hebben. Nee, de *politiekunde* moet zich n.m.m. bewust beperken tot het object dat haar zoëven werd aangereikt.

22

De ontwikkeling van deze kunde is des te meer aangewezen naarmate de professionalisering van het politie-apparaat, waarvan zij op zichzelf desgevallend een uiting zou zijn, voortschrijdt, want het grote gevaar van professionalisering is vervreemding, i.c. vervreemding van de overige staatsorganen en vervreemding van samenleving en bevolking. Hoe reëel dit gevaar is, is o.a. gebleken uit de kritiek die de Belgische rijks-wacht (28) en de *Metropolitan police* te Londen (29) in de afgelopen jaren hebben moeten slikken.

Literatuurverwijzingen en opmerkingen

1. Op de eerste plaats mag hier melding worden gemaakt van **A. Funk**, **U. Kausz** und **Th. von Zabern**. *Die Ansätze zu einer neuen Polizei-Vergleich der Polizeientwicklung in England/Wales, Frankreich und der Bundesrepublik Deutschland*.

In: *Politik der inneren Sicherheit*; hrsg. von E. Blankenburg.

Frankfurt am Main, 1980, blz. 16–90.

Verder **C. Fijnaut**, in: *Politieproblemen 1979*; onder red. van Ch. Nuijts. Antwerpen, 1979, blz. 97–172.

Daarenboven kan worden verwezen naar **A. Stümper**. Die Wandlung der Polizei in Begriff und Aufgaben. Kriminalistik, nr. 6, 1980, blz. 242–245. Voorts naar **J. Susini**. Une autre idée de police: la commission de police. Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, nr. 2, 1982, blz. 411–423.

2. In de Verenigde Staten is de situatie wat gunstiger.

Zie: **A. Z. Gammage**. Police training in the United States. Springfield, 1963;

L. W. Sherman and the National Advisory Commission on Higher Education for Police Officers. The Quality of police education. San Francisco enz., 1978.

3. Op deze plaats wil ik graag H. U. Störzer, Oberregierungsrat im Bundeskriminalamt te Wiesbaden, bedanken voor de verschaffing van literatuur over de ontwikkeling van de politie-opleiding in Duitsland.

4. **C. Fijnaut**. Opdat de macht een toevlucht zij? Een historische studie van het politie-apparaat als een politieke instelling.

Antwerpen enz., 1979, dl. II, blz. 1052–1053;

E. Rosenow. Die Polizei-Führungsakademie in Hiltrup. Münster, 1975, blz. 4–6.

5. Voor wat de ontwikkeling en situatie van de politie-opleiding in Nederland betreft is hier met name gebruik gemaakt van:

C. Fijnaut. Tien jaar Nederlandse gemeentepolitie. In: Politieproblemen 1979; onder red. van Ch. Nuijts, blz. 150–152, en van de hier geciteerde literatuur.

De evolutie en situatie van de opleiding bij de Franse police nationale wordt o.a. uiteengezet in het speciale nummer van **Police Nationale**, nr. 112, maart 1980.

M.b.t. de opleiding bij de Engelse politie kan worden verwezen naar het **Report** of the Committee of the Police Council in higher police training. London, 1962; naar het rapport: **Recruitment** of people with higher educational qualifications into the police service. London, 1967; naar **R. S. Bunyard**. Police: Organisation and

command. Estover, 1978, blz. 196–225,
naar **F. Brink**. Nederlandse deelname aan
Engelse politiecurcus. Algemeen politieblad,
128e jrg., nr. 9, 1979, blz. 207–211.

Omtrent de evolutie en situatie van de oplei-
ding van de Duitse politie kan men informatie
vinden in:

G. Baumgarten. Die Ausbildung des höheren
Polizeivollzugsdienstes im 1. Studienabschnitt.,
Schriftenreihe der PFA, 7e jrg., nr. 4, 1980,
blz. 324–340;

H. Bröcker. Polizeiausbildung im Wandel.
Polizei-journal für Recht, Wirtschaft und
Technik, 20e jrg., nr. 1, 1982, blz. 38–51.
Sonderheft: Polizei in Staat und Gesellschaft;
eine Dokumentation.

K. H. Pohl. Die Neuregelung der Ausbildung
und der Zulassung zum gehobenen Polizei-
vollzugsdienst in Baden-Württemberg. Die
Polizei, 71e jrg., nr. 3, 1980, blz. 72–81;

24 **H. Schäfer**. Der Versuch einer Wertung der
allgemeinfachlichen Fortbildung von Polizei-
beamten des höheren Dienstes an der PFA
Hiltrup. Die Polizei, 71e jrg., nr. 3, 1980, blz.
84–88;

H. Schult. Gibt es eine Konzeption für die
Bildungsarbeit in der deutschen Polizei. Die
Polizei, 72e jrg., nr. 10, 1981, blz. 297–304;

W. Steinke. Die Fachhochschulausbildung bei
der Polizei. Kriminalistik, 35e jrg., nr. 11, 1981,
blz. 442–445;

H. G. Tantorat. Fachhochschulstudium für
Hamburgs Polizeikommissare. Die Polizei,
71e jrg., nr. 1, 1980, blz. 3–10;

**Fachhochschulen in Bund und Ländern-
Fachbereich Polizei**. Deutsche Polizei, nr. 5,
1982, blz. 26–32.

6. **A. C. Buitenhuis**. Het pedagogisch-didac-
tische systeem van de politie-opleiding.
Algemeen politieblad, 128e jrg., nr. 9, 1979,
blz. 203–205;

A. C. Buitenhuis. Wikken en wegen van onder-
wijsinspanningen:

Algemeen politieblad, 128e jrg., nr. 24, 1979,
blz. 558–563;

J. M. S. Prevo. Gedragstraining in de primaire
opleiding; sociale vaardigheid als instrument.

Tijdschrift voor de politie, 43e jrg., nr. 2, 1981, blz. 66–68;

J. C. van der Steen en L. Koppelaar. Onderzoek en trainingsontwikkeling gericht op dagelijkse agentenpraktijk. Algemeen politieblad, 130e jrg., nr. 22, 1981, blz. 495–498.

7. De beste studie die in dit verband werd gepubliceerd, is nog altijd die van **R. N. Harris**. *The police academy; an inside view*. New York, 1973.

8. **Polizeiausbildung** und rekrutierung im Übergang zu den 80er Jahren – Die Mobilisierung von Intelligenz. CILIP, 1982, nr. 11, blz. 3–24.

9. **J. Junger-Tas en J. S. E. Holten-Vriesema.** Relatie tussen de primaire politie-opleiding en de politiepraktijk. 's-Gravenhage, 1978; **Voorstel tot herziening van de primaire politie-opleiding.** 's-Gravenhage, 1982.

25

10. Zie hieromtrent met name **A. C. M. Broek** kaart. De opleiding van de politie-ambtenaar ter discussie. Tijdschrift voor de politie, 40e jrg., nr. 2, 1978, blz. 67–72;

A. C. Buitenhuis. Zonder vorming..... geen uniform.....? Algemeen politieblad, 125e jrg., nr. 2, 1976, blz. 27–33;

H. Cortie. Begeleiding politie-ambtenaar proces van zorg en aandacht. Algemeen politieblad, 130e jrg., nr. 5, 1981, blz. 103–108;

H. Cortie. Vormings- en beroepsethiek. Algemeen politieblad, 128e jrg., nr. 12, 1979, blz. 277–283;

D. Hulsman. De vorming in de opleiding van de politie-ambtenaar. Tijdschrift voor de politie, 40e jrg., nr. 3, 1978, blz. 121–124.

11. **Schulte.** Schlussbericht (Protokoll) über das Seminar 'Fachhochschulausbildung der Polizei'. Polizei-Führungsakademie 20–21 November 1980. Münster, 1980;

H. J. Hoeveler. Ausbildung im Umbruch, Fachhochschulstudium für den gehobenen Kriminaldienst des Bundes. GDP-Sonderheft: Kriminalpolizei Aktuell, 1979, blz. 49–51.

12. **F. Perrick.** Academici in politiedienst.

Tijdschrift voor de politie, 35e jrg., nr. 12, 1973, blz. 373-377.

13. **M. Brusten.** Das Fach 'Soziologie' im Rahmen der Polizeiausbildung. Die Polizei, nr. 5, 1972, blz. 147-151;

Die Polizei bemächtigt sich der Soziologie. Vorgänge-Zeitschrift für Gesellschaftspolitik, nr. 2, 1973, blz. 91-102.

14. **J. Junger-Tas** (zie noot 9).

15. **H. Bröcker** (zie noot 5, blz. 42).

16. **A. Goedendorp.** Herziening primaire opleiding: géén oude wijn in nieuwe zakken. Algemeen politieblad, 131e jrg., nr. 18, 1982, blz. 383-388, en **Polizeiausbildung** (zie noot 8).

17. **A. C. Buitenhuis** (zie noot 10, blz. 28) en **E. Rosenow** (zie noot 4).

26

18. **A. Funk, U. Kausz** und **Th. von Zabern** (zie noot 1).

19. **L. van Outrive** en **C. Fijnaut.** Police and the organization of prevention. In: Control in the police organization; ed. by M. Punch. (In druk.)

20. **Polizeiausbildung** (zie noot 8).

21. **S. Walker.** A critical history of police reform. Lexington, 1977;

S. O. White. A perspective in police professionalization. Law and society review, 7e jrg., nr. 3, 1972, blz. 61-82.

22. **G. Teitler.** De wording van het professionele officierscorps. Rotterdam, 1974, blz. 1-28.

23. **S. Haring.** Taylorization of police work: prospects for the 1980's. Insurgent Sociologist, 10-11, 1981-1982, blz. 25-32.

23a. **Geschiedenis** van de rijkswacht. Brussel, 1980, dl. 2, blz. 275-327.

24. **C. Fijnaut** en **R. Brulemans.** De opleiding van het lager en hoger politiepersoneel in de

provincie Limburg. Hasselt enz., 1982.

25. **C. Fijnaut**. De reorganisatie van het politie-apparaat. *Panopticon*, 2e jrg., nr. 2, 1981, blz. 93–101.

26. **H. Maier**. Die ältere deutsche Staats- und Verwaltungslehre (Polizeiwissenschaft); ein Beitrag zur Geschichte der politischen Wissenschaft in Deutschland. Neuwied am Rhein, 1966;

J. V. Rijpperda Wierdsma. Politie en justitie; een studie over hollandschen staatsbouw tijdens de republiek, Zwolle. 1937.

27. **M. Bischoff**. La police scientifique. Paris, 1938;

E. Goddefroy. La police scientifique — De wetenschappelijke politie. Oostende, 1911.

27
28. Hierbij wil ik u voornamelijk verwijzen naar de werkzaamheden van de commissie die door de Senaat in maart 1980 werd opgericht 'voor de studie van de problemen van de ordehandhaving in het algemeen' en van de toepassing van de wet van 29 juli 1934 m.b.t. private milities in het bijzonder. Het verslag van deze commissie is o.a. gepubliceerd in een publikatie van het Emile Vandervelde Instituut te Brussel onder de titel *Het labyrint*. Voor een kritisch commentaar bij de werkzaamheden van deze zgn. commissie-Wijninck, zie **C. Fijnaut**. De (B)SP en het politievraagstuk. *De Nieuwe Maand*, 25e jrg., nr. 8, 1982, blz. 594–603.

29. Zie het verslag van het onderzoek dat Lord Scarman instelde naar de rellen die in april 1981 in Brixton plaatsvonden.

Dit verslag werd onder de titel: '**The Scarman report; the Brixton disorders 10–12 april 1981**' uitgegeven door Penguin Books.

Politieleiding en haar opleiding*

een oriëntatie op de toekomst

door dr. P. van Reenen**

Inleiding

In november 1981 verscheen in Londen het 'Report of the inquiry of the Brixton disorders', naar de onderzoeker het 'Scarman report' (1981) genoemd. Het onderzoek was ingesteld in Engeland na de in deze eeuw voor Engeland ongekennd hevige rellen in de Londense wijk Brixton in april 1981, rellen die in juli gevolgd werden door vergelijkbare en even schokkende gebeurtenissen in tal van Engelse steden.

Het Scarman report is sedert het verschijnen ervan druk bediscussieerd binnen de Britse politie. De betekenis ervan gaat de Brixton rellen als incident ver te boven. Scarman gaat in op de maatschappelijke oorzaken van de rellen en men kan zonder overdrijving zeggen dat via de aanbevelingen een poging gedaan wordt de Britse politie aan te passen aan de eisen van de huidige en toekomstige stedelijke problematiek.

De aanbevelingen betreffen de werving van politie-ambtenaren, de leiding, de discipline, de wijzen van taakuitvoering (methods of policing), het overleg politie-bevolking, het hanteren van ordeverstoringen en de opleiding. Op dat laatste terrein worden onder meer de volgende aanbevelingen gedaan:

'Courses designed to develop the understanding that good community relations are not merely necessary but essential to good policing should, I recommend, be compulsory from time to time in a police officer's career up to and including the rank of superintendent. Training in the handling of public disorder should be provided for all ranks up to and including

* Bewerkte versie van een inleiding gehouden voor de directeurs van politic-opleidingsinstituten voor hogere politie-ambtenaren binnen de E.G. Warnsveld: 7, 8 en 9 december 1982.

** Adjunct-directeur Nederlandse Politie-academie.

commander (assistant chief constable). The Home Office, together with chief officers of police, should seek to establish common programmes and minimum standards for in-service training in both these areas.....

Above all, the central theme in all training must be the need for the police to secure, the consent and support of the public if they are succesfully to perform their duties' (Scarman, 1981) (zie verder de bewerking op blz. 65).

Opleiding is, zo blijkt, een belangrijk middel als het erom gaat de politie te verbeteren. Ook in het rapport van de 'Kommissie van onderzoek Amsterdam', een commissie die werd ingesteld na de zogenaamde provo-rellen en het bouwvakkersoproer in Amsterdam in het voorjaar van 1966, wordt gewezen op de noodzaak van een betere opleiding ter verbetering van het functioneren van de politie (Enschede, 1967).

Wie tenslotte de Amerikaanse literatuur over police professionalism erop na slaat, stuit voortdurend op het thema van de opleiding als middel om het peil van de politie, haar status en de kwaliteit van de politiezorg te verhogen. (Presidents Commission, 1967; Carte en Carte, 1975).

Terzijde zij opgemerkt dat deze Amerikaanse beweging ter verbetering en verheffing van de politie via opleiding, sterke overeenstemming vertoont met soortgelijke activiteiten van idealistische politie-ambtenaren en belangenorganisaties in Nederland voor en na de Eerste Wereldoorlog. De door deze organisaties en personen gestichte opleidingen hebben het voor-oorlogse beeld daarvan sterk bepaald (Gedenkboek, 1934).

Verbetering van de politie, zo luidt de boodschap van Lord Scarman, van de onderzoekcommissie van Amsterdam, van de pleitbezorgers van professionalisering van de politie in de Verenigde Staten en van de Nederlandse politie-idealisten van het begin van deze eeuw, dient gerealiseerd te worden en kan gerealiseerd worden via de verbetering van de opleiding van de politie.

Verbetering heeft altijd een specifieke inhoud. Voor de ene groep politie-ambtenaren kan verbetering iets anders betekenen dan voor de andere en in 1918 ging het om andere zaken

dan in 1982. Dat betekent dat de opleiding zelf aan verandering onderworpen is, wil zij haar rol kunnen blijven vervullen.

Deze inleiding is te beschouwen als een beziningsmoment op de kwaliteit van een deel van de opleiding: op die van de hogere ambtenaren. Dat is geen principiële keuze maar een keuze die door de gelegenheid waarvoor deze inleiding werd geschreven, is ingegeven. Overigens menen wij dat een belangrijk deel van de hier geschetste problemen niet alleen voor de categorie hogere ambtenaren geldt en dat deze verkenning mogelijk ook voor de andere categorieën ambtenaren bij de politie niet van belang is ontbloot.

Doel van deze inleiding is: een voorzichtige poging te doen om politie-relevante maatschappelijke ontwikkelingen te voorspellen en na te gaan in hoeverre opleidingen voor hogere politie-ambtenaren een bijdrage kunnen leveren aan de verbeteringen van politie-leiderschap.

30

Anders gezegd: welke maatschappelijke ontwikkelingen zijn waarschijnlijk; wat betekenen die voor het leidinggeven in politie-organisaties en hoe kan opleiding aan de hantering van die problemen een bijdrage leveren.

Ter afsluiting van mijn inleidende opmerkingen past een waarschuwing: De teneur van deze inleiding is dat verbetering van de politie zich met name via opleiding voltrekt en kan voltrekken. Beleidsfunctionarissen in en buiten de politie spreken doorgaans in dezelfde termen: mankeert er iets aan het functioneren van delen van het politiekorps? Dan brengt de opleiding heil. Het is heel vleierend voor opleidingsfunctionarissen om te horen dat zij de hoop voor de toekomst zijn maar in sommige gevallen is deze oplossing geen oplossing.

Policy-makers overschatten, soms uit onwetendheid, soms ook bewust, het belang van opleidingen. Een probleem schijnt opgelost door er een opleiding voor te creëren.

Verbeterde opleiding van leidinggevende politie-ambtenaren biedt geen oplossing voor bijvoorbeeld een slecht selectiesysteem, een falend beoordelingssysteem of een te star bevorderings- en overplaatsingsbeleid. Opleiding van individuele leiders in bijvoorbeeld een nieuwe stijl van leidinggeven of een andere

'nieuwe' politiefilosofie helpt niet wanneer de organisatie waarin de student terugkeert, ongewijzigd blijft.

Opleiding helpt ook niet wanneer de politie-externe condities en vooral de bestuurlijke en politieke condities te ongunstig zijn, d.w.z. het in de praktijk brengen van het geleerde feitelijk onmogelijk maken.

Te vaak worden interne problemen van het politie-management (m.n. personeels- en organisatorische problemen) en externe problemen van politie-management (conflicten met bevolkingsgroepen, bestuurlijke en politieke overheden) quasi opgelost door ze tot opleidingsproblemen te verklaren. Wie verantwoordelijk is voor de initiële of de voortgezette vorming van leidende politie-ambtenaren hoede zich voor deze val. Ook zal hij de problemen die achter de vraag naar een opleiding schuil gaan in een aantal gevallen niet kunnen oplossen en doet er goed aan de beperking van een opleiding duidelijk te maken om teleurstelling of verwijten in de toekomst te vermijden.

31

Politie-opleiding, lijnen uit het verleden

De Nederlandse overheid houdt zich nog niet zolang bezig met politie-opleiding. Tot de Tweede Wereldoorlog heerste het particuliere initiatief. Alleen de vooroorlogse marechaussee die de politiezorg ten plattelande verzorgde heeft altijd, dat is vanaf 1815, een opleiding gekend (Van den Hoek, 1963). Bij de gemeentepolitie en ook, zij het in veel mindere mate bij de rijksveldwacht, heerste een onoverzichtelijke situatie. Sommige gemeenten hadden geen toelatingseisen, andere hadden deze wel, maar onderling verschilden de eisen sterk. Enkele ervan lieten een opleiding voor lagere of hogere ambtenaren door eigen personeel verzorgen. Sommige hogere politie-ambtenaren organiseerden een eigen particuliere opleiding voor lager of hoger personeel en verdienden zo iets bij. Vooral de vakbonden van politie-ambtenaren beijverden zich voor de verheffing van het ambt via eigen landelijke exameneisen en examens voor lagere en hogere politie-ambtenaren. Na 1919 richtte de Algemene bond een eigen politieschool voor lagere politie-ambtenaren op,

naderhand uitgebreid met een cursus voor hogere ambtenaren. Een curieus detail is dat de benodigde fondsen bijeen kwamen door de opbrengst van een jaarlijkse loterij onder vakbondsleden. Vandaag de dag kijken wij lichtelijk verbaasd naar een dergelijke wijze van financiering, maar voor de vakbond was het kennelijk de enige manier waarop de school in stand kon worden gehouden. (Gedenkboek, 1934).

Pas na de oorlog nam de overheid de zorg voor de politie-opleidingen over, zij het, dat tot voor kort de opleidingsscholen voor gemeentepolitie door de gemeenten betaald werden.

De rijksopleiding voor hogere ambtenaren was een voortzetting van de opleiding voor hogere ambtenaren van de algemene politiebond. De directeur van die opleidingsschool, de modelopleidingsschool, werd directeur van de rijksopleiding, kort daarna – in 1948 – Rijksinstituut tot opleiding van hogere politie-ambtenaren genoemd en in 1969 omgedoopt tot Nederlandse Politie-academie. In 1957 werd het Studiecentrum voor hogere politie-ambtenaren opgericht om te voorzien in de behoefte aan voortgezette opleiding van al in functie zijnde hogere politie-ambtenaren, vooral op managementgebied (Groeneweg, 1976).

32

Wanneer wij naar de ontwikkeling van deze twee opleidingen kijken, dan kunnen wij in hoofdlijnen het volgende beeld schetsen. Met betrekking tot de N.P.A. valt een viertal trends op.

De *eerste* betreft de orde van de opleiding. Deze loopt van *semi-militair* naar *semi-universitair*.

In de jaren veertig en vijftig werden tot de tweejarige opleiding uitsluitend studenten toegelaten die in militaire dienst waren geweest. De meesten hadden het tot reserve-officier gebracht. Aan de opleiding was een internaat verbonden. De tucht had sterke overeenkomsten met de militaire tucht, zij het dat aan militaire vorming in aanvang niet veel gedaan werd.

Na 1959 verviel de eis dat studenten hun dienstplicht moesten hebben vervuld, maar werd de studie uitgebreid met een semi-militaire opleiding. De duur werd verlengd tot drie jaar. Na 1969 werden successievelijk alle militaire elementen uit de opleiding verwijderd met uitzondering van het schieten en de ongewapende

exercitie. Alleen de eerstejaars studenten zitten nog in het internaat. Ouderejaars wonen in de stad. Tucht is sterk versoepeld, men kan zeggen praktisch afgeschaft. Aan het eind van de jaren zeventig verviel de plicht tot het dragen van uniform.

De *tweede* ontwikkeling betreft *de lengte van de opleiding*. Begonnen als tweejarige opleiding, kwam er in 1959 een derde jaar bij en in 1969 werd de opleiding vierjarig door de introductie van een stagejaar in de opleiding. Vooral de verlenging van 1959 betekende aanzienlijke verzwaring van het theoretische deel van de opleiding. Voor een verdere verlenging van de opleiding bestaan geen plannen. Wel is het de afgelopen tien jaar in een aantal korpsen een goed gebruik geworden om jonge hogere politieambtenaren een langere introductie te geven.

33

De *derde* ontwikkelingslijn betreft het vakkenpakket. Dit loopt van *juridisch naar juridisch plus sociaal-wetenschappelijk*.

De na-oorlogse tweejarige opleiding en ook nog de driejarige opleiding waren nagenoeg geheel gewijd aan het bijbrengen van juridische kennis en praktische vaardigheden.

Vakgebieden als organisatieleer en criminologie werden nauwelijks gedoceerd.

Na 1959, maar vooral na 1969 werd de opleiding veel sterker maatschappelijk gericht, als aanpassing op de zich wijzigende rol van de politie in de samenleving. Sociaal-wetenschappelijke vakken als criminologie, sociologie en psychologie vonden hun plaats zowel in het theoretische deel van de opleiding als ook in de vaardigheidsontwikkeling. Het laatste deel van de opleiding werd sterk gericht op de politie-organisatie en het leidinggeven daarbinnen en op de maatschappelijke problemen waarmee de politiemans wordt geconfronteerd.

Deze ontwikkeling hing nauw samen met de professionalisering van het docentenbestand. Tot omstreeks 1970 bestond het docentenkorps in belangrijke mate uit hogere politieambtenaren die een deel van hun tijd beschikbaar stelden om les te geven aan de NPA. Daarna werden full-time docenten van academisch niveau aangehouden, waardoor de kwaliteit van het onderwijs kon verbeteren en ook aan de niet-juridische

vakken meer systematisch aandacht kon worden besteed. Een deel van deze docenten komt niet uit de politie voort.

De *vierde* ontwikkeling betreft de onderwijsdoelen; die zijn verschoven van *kennisoverdracht naar inzichtvergroting*.

De opleiding was tot 1969 vooral gericht op het bijbrengen van feitelijke en reproduceerbare kennis. Daarna is sterk de nadruk komen te liggen op inzicht en analytische vaardigheden. Dit voor wat betreft de NPA-opleiding.

Het Studiecentrum voor hogere politie-ambtenaren heeft een wat andere ontwikkelingsgang gehad. Daar hebben van het begin af aan managementvaardigheden centraal gestaan. De wens om deze vaardigheden van de al werkende hogere politie-ambtenaren verder te ontwikkelen was het motief voor oprichting van het centrum. Er zijn daar dan ook nooit cursussen op juridisch terrein gehouden. Voor diverse leidinggevende niveaus worden managementcursussen georganiseerd. Drie ontwikkelingen in de geschiedenis van het Studiecentrum verdienen de aandacht.

De eerste is de *oriëntatie* van het onderwijs. Die is verschoven van *theorie* naar *praktijk*. Langzamerhand is het streven gegroeid om in zo dicht mogelijke relatie met de politiepraktijk de kwaliteit van het management te verbeteren. Dit betekent dat de grens tussen opleiding en advisering, tussen school-leren en praktijk-leren vervaagt. Zo is een dynamische relatie tussen opleiding en praktijk ontstaan, waarbij opleidingspakketten veelal samen met de cursisten worden samengesteld en niet zelden de docent in een politiekorps zijn begeleidende activiteiten voortzet. Automatisch verschoof daarmee ook de inhoud van de cursussen omdat de problemen die met leidinggeven samenhangen, steeds nadrukkelijker naar voren kwamen en andere thema's verdrongen. Het Studiecentrum heeft langzamerhand zijn leerfunctie omgezet in een ondersteuningsfunctie.

De tweede ontwikkeling hangt met de eerste samen. Werden vroeger *standaardcursussen* aangeboden, tegenwoordig worden leeractiviteiten afgestemd op de behoefte van zo nauw-

keurig mogelijk omschreven doelgroepen. Dat kan een groep zijn in een korps, dat kan ook een groep zijn die over meerdere groepen verspreid is.

Een derde lijn is de verschuiving van aandacht van midden-management naar top-management. Tot in het begin van de jaren zeventig was de aandacht van het Studiecentrum niet gericht op de topleiding of de toekomstige topleiding van de Nederlandse politie, maar op de lagen daaronder. In het midden van de jaren zeventig werd deze groep met haar sterk toegenomen problemen 'ontdekt' door het Studiecentrum, die daaraan via het 'zilveren manen project' nu intensieve aandacht besteedt.

35

Wanneer we de ontwikkeling van de twee opleidingsinstituten naast elkaar leggen dan valt vooral op hoe weinig ze overeenstemmen. Op belangrijke punten zijn ze zelfs tegengesteld. Zo is één van de meest opvallende verschillen, dat de Politie-academie haar afstand tot de politie vergroot heeft en het Studiecentrum zich naar de praktijk toe heeft bewogen. De professionalisering van het docentenkorps van de NPA, de theoretische verdieping en verbreding van het onderwijs en de toenemende identificatie met 'academische vrijheden' heeft de afstand tot de politiepraktijk vergroot. (CILIP, 1982). Het Studiecentrum werkte van oudsher zonder vaste docentenstaf en deelname was op basis van vrijwilligheid. Professionalisering van docenten en systematische theoretische oriëntatie konden niet optreden en de niet-verplichte aard van de cursussen dwong het Studiecentrum meer om op de praktijk georiënteerd te blijven om cursisten te kunnen blijven trekken.

Het is zeer opvallend dat, hoewel vooral voor de hoogste leidinggevende regionen het belang van een academische studie met een hardnekkige regelmaat wordt geponeerd, zich vooral de N.P.A. op de universitaire wereld heeft georiënteerd en het Studiecentrum juist niet.

Als de signalen niet bedriegen is op dit moment zowel aan de N.P.A. als aan het Studiecentrum een heroriëntatie op gang gekomen. De N.P.A. oriënteert zich opnieuw op de praktijk en het Studiecentrum is bezig zijn universitaire con-

tacten aan te halen. Het zou mij niet verbazen, wanneer de inmiddels gerealiseerde uitbreiding van de eerste staf van het Studiecentrum tot een met de N.P.A. vergelijkbare professionalisering leidt.

Beleidsproblemen

De vraag welke maatschappelijke problemen in de nabije en verdere toekomst de beleidsproblemen voor de politie zullen vormen, problemen waarop de opleiding moet anticiperen, is nooit met zekerheid te beantwoorden. De toekomst is per definitie onzeker. Toch is reflectie op de toekomst noodzakelijk.

Beslissingen over de opleiding die op dit moment genomen worden, kunnen in hun consequenties — in ieder geval in de Nederlandse situatie — over tien jaar in de politiekorpsen gaan doorwerken. Wij kunnen de vraag naar de ontwikkeling van onze samenleving en de voor de politie relevante problemen dus niet negeren, hoe speculatief, onvolledig, globaal en vol voorbehoud onze verkenning ook zal zijn. Toetsendgericht onderzoek is op dit gebied nog nauwelijks verricht. Er zijn — behalve de W.R.R.-studie 'De komende 25 jaar' (1977) — geen gegevens of voorspellingen om op terug te vallen.

36

Wij zullen ons hier concentreren op de Nederlandse situatie en eerst aandacht schenken aan de toekomstige problematiek, onder te verdelen in politie-interne en politie-externe vraagstukken. In de volgende paragraaf zal getracht worden de vraag te beantwoorden welke bijdrage de opleiding van hogere politie-ambtenaren kan leveren aan de politieke hantering van deze problemen.

Politie-interne problemen

Wanneer wij ons allereerst concentreren op de politie-interne beleidsproblemen, dan springen er drie in het oog:

- behoud van arbeidsmotivatie
- reorganisatie
- bezuinigingen.

De leeftijdsopbouw bij de politie is zeer ongunstig. In 1939-'40 en in 1945-'46 zijn grote aantallen politie-ambtenaren de politieorganisatie ingestroomd. Deze generatie is na 1970 met pensioen gegaan. Na 1946 zijn weinig politie-ambtenaren ingestroomd.

Na 1970 begon een aanzienlijke uitbreiding van

de politie. Tussen 1970 en 1980 zijn grote aantallen politie-ambtenaren geworven ter vervanging van de genoemde oorlogsgeneraties en voor de uitbreiding van de politie. Het gevolg is een sterke verjonging van de politie geweest tezamen met versnelde carrières voor lagere en voor hogere politie-ambtenaren, die de opengevallen plaatsen der ouderen innamen (van Reenen, 1980).

De situatie is op dit moment zo, dat de meeste leidinggevende posten bezet zijn door jonge tot zeer jonge politiemensen, dat een zeer grote groep jonge politiemensen in de lagere zowel als in de hogere rangen nauwelijks of geen carrièreperspectieven heeft, en langdurig in de huidige functie zal moeten blijven werken. Dit gebrek aan carrièreperspectief zal zonder twijfel leiden tot een afname van de arbeidsmotivatie in de nabije toekomst. Dit is het eerste interne probleem.

37

Het tweede interne probleem vormt de huidige versnipperde organisatie en de mogelijke reorganisatie van de politie. Al enige jaren liggen omvangrijke reorganisaties van de gehele politie in het verschiet.

Het voornemen is om gemeente- en rijkspolitie om te vormen tot provinciale politiekorpsen. Dat is een gigantische operatie. Naast herziening van de vele formele regelingen, de aanpassing van materieel, uitrusting en uniformen vormt de herindeling van het personeel in nieuwe verbanden een belangrijk en aandacht vragend managementprobleem.

De vaardigheden om een dergelijke operatie tot een goed einde te brengen ontbreken tot op dit moment nagenoeg geheel binnen de Nederlandse politie.

Bovendien is ook de huidige politie-organisatie in beweging geraakt. Binnen een aantal korpsen wordt geëxperimenteerd met nieuwe 'plattere' organisatievormen, andere wagen zich aan teampolitie-experimenten en bijna overal is de tendens tot despecialisatie zichtbaar. Ook de vaardigheid om dergelijke veranderingen te initiëren en te begeleiden, is bij de Nederlandse politie nauwelijks aanwezig.

Het derde en laatste politie-interne probleem dat ons belangrijk voorkomt wordt gevormd door de bezuinigingen die de overheid doorvoert. Dit is

geen managementprobleem voor morgen; het speelt vandaag al. Politie mensen, voorzover ik ze ken, zijn weinig kostenbewust of efficiency georiënteerd. Zij hebben — zo luidt hun gedachtengang — moeilijk werk te doen en verwachten dat zij de middelen krijgen om dat goed te doen. Toch kunnen politiemangers niet om bezuinigingen heen. Zij worden geconfronteerd met twee vragen.

a. Hoe kunnen bij een teruglopend budget toch kwalitatief en kwantitatief dezelfde politiediensten geleverd worden aan de overheid en de bevolking, dan wel terugval in die dienstverlening zo lang mogelijk worden uitgesteld; een vraag de vergroting van efficiëncy betreffend.

b. Hoe kan, als dan op den duur toch minder politie-diensten verleend gaan worden, op een juiste manier gekozen worden tussen de verschillende politieke activiteiten, een vraag naar prioriteitstelling, een vraag naar beleid dus.

Ook hier schiet de vaardigheid van de Nederlandse politiemanager in het algemeen tekort. Tot zover de wat ons betreft belangrijkste politie-interne problemen voor de nabije toekomst.

38

Politie-externe problemen

Wanneer we ons op de externe problematiek richten, dan vallen de volgende ontwikkelingen op:

a. Binnen de overheid: de toenemende bestuurlijke en politieke instabiliteit en de politisering van het overheidsbestuur.

b. In de samenleving: werkloosheid, integratieproblemen van etnische minderheden, verhardende politieke protestbewegingen en nieuwe vormen van criminaliteit.

c. Ten aanzien van de politie: een toenemende neiging de oplossing of hantering van maatschappelijke problemen af te wentelen op de politie.

ad. a. In de loop van de jaren zeventig is het aantal bestuurlijke en politieke problemen sterk gegroeid; sterker dan het probleemoplossend vermogen van de overheid. Meer en meer zaken bleven onopgelost liggen. Een belangrijke oorzaak daarvan was het feit dat het niet om technische problemen ging maar dat principiële en ideologische overwegingen opnieuw een belangrijke rol gingen spelen in de besluit-

vorming. Dat gold voor atoom-energie ja of nee, stadsvernieuwing ja of nee, abortus, verdovende middelen, economische groei, wegeaanleg, kernbewapening etc. etc.

Het groeiende principiële actieve verzet tegen onwelgevallige beslissingen in deze zaken bevorderde politieke instabiliteit terwijl het ambtelijke apparaat zich moest gaan aanpassen aan de pragmatischer wordende politieke besluitvorming en daardoor in toenemende mate zelf politieke motieven liet meespelen in de voorbereiding en uitvoering van beleid. Voor de politie betekent dit, dat zij vooral in grote steden aan toenemende politieke pressie en beïnvloeding blootstaat en dat zij soms overheidsbeleid uit moet voeren dat niet in alle gevallen duidelijk, samenhangend en rechtvaardig wordt geacht. In sommige grote korpsen heeft dat geleid tot protesten van de politievakbeweging en tot groeiende demotivatie.

39

ad. b. Politieke instabiliteit is niet los te zien van maatschappelijke problematiek. En die is niet gering. Voor heel Europa geldt dat de economische stagnatie van dit moment dreigt door te schieten naar een economische crisis. Dergelijke omslagpunten zijn bekend als concentratiepunten van sociale onrust. De tekenen daarvan zijn in een aantal landen al duidelijk zichtbaar. Het opvangen en in goede banen leiden van stakingen en andere vormen van sociale onrust zonder al te veel negatieve gevolgen wordt opnieuw een belangrijke taak voor de politie.

Mocht de crisis doorzetten dan zijn uitvalverschijnselen als drugs- en alcoholverslaving en toenemende criminaliteit voorspelbaar. Verzoeken aan de politie om hulp en verzoeken om bemiddeling bij conflicten zullen toenemen. Dit nieuwe beroep op de diensten van de politie zal haar capaciteit onder druk zetten, terwijl budgetten beperkt worden.

Zowel uit ex-koloniën, als uit de landen rondom de Middellandse Zee zijn de afgelopen decennia grote aantallen allochtonen Nederland en een aantal andere EG-landen binnengekomen. De integratie van deze groepen levert problemen op. In oude wijken van grote steden ontstaan 'melting pot'-gemeenschappen waar verschil-

lende etnische groepen het moeizame proces van aanpassing en integratie aan het nieuwe land beginnen onder doorgaans ongunstige omstandigheden. De positie van deze groepen op de arbeidsmarkt is uiterst zwak. Zij komen onvermijdelijk in de oudste buurten terecht en moeten niet alleen wennen aan het land, maar ook aan verschillende andere etnische groepen om hen heen. Deze buurten zijn heel moeilijk te 'policen'. De problematiek van de zgn. tweede generatie is bekend. Meer in het algemeen gesproken zullen de problemen die de integratie van de verschillende etnische groepen in onze samenleving met zich meebrengt, de politie in toenemende mate bezighouden.

40

Voorts is er het principiële en soms gewelddadig verzet tegen de bestaande orde. Dit is al enige tijd een probleem voor de Nederlandse politie. Het hanteren van dit gewelddadig protest (en het zoveel mogelijk voorkomen daarvan) is één van de moeilijkste opgaven voor politiechefs. Een klemmende vraag daarbij is, hoe voorkomen kan worden dat de hele politie-organisatie te zeer op geweld georiënteerd raakt.

Een laatste ontwikkeling die voor politiemangement van belang is, is de ontwikkeling van nieuwe vormen van criminaliteit.

Daarbij springen vooral in het oog de overtreding van milieuwetgeving, sociaal-economische wetgeving en de opkomst van computer gerelateerde delicten. De overeenkomst tussen deze delicten is, dat zij een zeer gespecialiseerde know-how vragen, zeer tijdsintensief zijn en vaak een aparte ad hoc opsporingsorganisatie vragen waarin verschillende diensten moeten samenwerken. Het is niet onwaarschijnlijk dat de internationale aspecten van deze criminaliteit zullen toenemen.

ad. c. Het laatste probleem dat wij hier aanstippen is het afwentelingsprobleem. Ooit heeft de Nederlandse verzorgingsstaat de pretentie gehad bijna alle maatschappelijke noden te kunnen lenigen. Deze pretentie blijkt op dit moment meer en meer een illusie. Problemen stapelen zich op en blijken voorshands onoplosbaar. De hantering — ik zeg niet oplossing —

van een aantal van deze problemen wordt afgewenteld op de politie. Werd de politie in de jaren '60 beschouwd als een ouderwets, niet meer bij de moderne tijd horend controle-apparaat dat overleefde methoden hanteerde, thans wordt opnieuw en in sterke mate teruggegrepen op de formele controlemogelijkheden en op de informele controlecapaciteit die de politie heeft: toezicht, correctie, sanctiedreiging, dwang en de minder formele mogelijkheden die als sociale vaardigheden opduiken waar het gaat om het oplossen van conflicten, het sussen van onrust en het bemiddelen tussen overheid en bevolkingsgroepen. Deze nieuwe of liever gezegd opnieuw ontdekte veelzijdige controlefunctie van de politie, is betrekkelijk snel opgekomen en van toenemend belang voor het in stand blijven van onze politieke en maatschappelijke ordening. Het geeft de politie een sleutelrol in het hanteren van de crisisverschijnselen die in onze verzorgingsstaten nu zichtbaar worden. Deze sleutelrol maakt de politie tegelijkertijd kwetsbaar: in de verzorgingsstaat zijn bijna alle problemen meteen ook politieke problemen. Lukt het de gevestigde politiek niet vele van deze problemen op te lossen, hoe zou de politie dat wel kunnen. Probleemdempen is het beste waartoe zij kan komen. Vraag voor politiemangement blijft hoe een overaanbod aan werk is te voorkomen en hoe vermeden kan worden dat de politie beklemd raakt tussen pressiegroepen, actiegroepen en de gevestigde politiek. Tot zover de toekomstige politieke problematiek. We herhalen dat het beeld onvolledig zal zijn en het is voor discussie vatbaar of dit de meest belangrijke vraagstukken zijn. De selectie is een persoonlijke.

Opleidingsconsequenties

Wanneer wij nu de stap maken van politieke problematiek naar opleidingsproblematiek is het goed om te herhalen, dat sommigen er toe neigen om politieke vraagstukken gemakkelijk door te schuiven naar de opleiding en ze tot opleidingsvraagstukken verklaren. Sommige opleiders zijn in dit opzicht niet kritisch genoeg of overschatten hun eigen mogelijkheden en zeggen te snel ja tegen vermeende opleidingsvraagstukken.

Wij zullen de interne en externe politieproble-

matiek die wij hiervoor aanstipten opnieuw, maar nu vanuit opleidingsoogpunt de revue laten passeren. Als we dan weer de interne problematiek eerst bij de kop vatten dan stuiten we al direct op een via de opleiding niet op te lossen vraagstuk; dat van de *politie mensen zonder carrière-perspectief*. Oplossingen moeten vooral worden gezocht in het personeelsbeleid (job rotation, creëren van nieuwe kaderrangen, versnelde door- en uitstroming etc.). Opleiding kan een rol spelen bij het bewust maken van het probleem, via simulatie van mogelijke oplossingen en de consequenties ervan en daarnaast via opleidingen die zich richten op de motivationele aspecten van menselijk gedrag en de mogelijkheden om die te beïnvloeden. Hier ligt vooral een taak voor het Politiecentrum. *Reorganisatie-voornemens* zijn veel beter via opleiding te begeleiden. Er staan vier wegen open:

42

- a. uitbreiding van het vakgebied organisatieleer en organisatieverandering op de NPA-opleiding en het Studiecentrum.
- b. introductie van opleidingsmogelijkheden voor specialisten in het veranderingsproces (financieel, materieel en personeel).
- c. stimulatie van verandering in specifieke korpsen als 'droogzwemoefening', voor veranderingsmanagement.
- d. oriëntatie bij andere overheidsorganisaties en buitenlandse politiekorpsen die reorganisaties hebben ondergaan, om van hun successen en fouten te kunnen leren.

Het is wellicht overbodig om aan te stippen dat deze vier mogelijkheden anders uitwerken als het gaat om de opzet van provinciale politie, dan wanneer het gaat om de huidige organisatiedynamiek.

Ook *efficiencyvergroting* en een nog meer beleidsmatige opstelling van de politiechefs laten zich via opleiding realiseren. Daartoe zullen de opleidingen sterker bedrijfseconomisch en bedrijfskundig georiënteerd moeten worden. Daarnaast zal vooral op het Studiecentrum nog meer aandacht moeten worden besteed aan beleidsvorming en vaststelling en zal de N.P.A. de vaardigheden die in de beleidsvoorbereiding liggen, moeten bijbrengen. De nadruk op beleidsplanning en op financieel management die bij

het Studiecentrum op dit moment wordt gelegd is een stap in de goede richting. Tot zover de politie-interne problemen.

De politie-externe vraagstukken laten zich door hun aard minder gemakkelijk sturen door management dan de interne. Dienovereenkomstig is ook het aandeel van de opleiding bij de oplossing van externe vraagstukken geringer.

Economische terugval levert zoals we zagen voor de politie twee soorten problemen op: sociale onrust en groei van sociale problematiek en criminaliteit. Wie de geschiedenis van de politie nagaat, ziet dat hier niets nieuws onder de zon is. Deze rol is de politie in het verleden bij economische crisis meermalen toebedeeld. Sociale onrust levert een opleidingsdilemma op. Aan de ene kant is er iets te zeggen voor een opleiding die vooral organisatorisch van aard is en zich concentreert op de grootschalige inzet van politiemensen ter beheersing van onrust. Zo'n opleiding heeft als voordeel een in organisatorisch en logistiek opzicht goede voorbereiding en beheersbare uitvoering van beleid via een gespecialiseerde organisatie. Aan de andere kant kan men zich in de opleiding ook concentreren op de zo geweldloos mogelijke beheersing van uitingen van sociale onrust.

43

Hoewel beide richtingen in theorie elkaar niet hoeven uit te sluiten leveren in de praktijk de twee benaderingen doorgaans wrijvingen op. De eerste beschouwt het hanteren van onrust vooral als een tactisch probleem van het hanteren van grote mensenmassa's en het adequaat gebruik van politie-eenheden daar tegen. De tweede ziet het vooral als een bestuurlijk probleem, waarbij de politie zich ook afvraagt hoe onrust voorkomen en zoveel mogelijk beperkt kan worden en hoe zij een bijdrage kan leveren aan een zo geweldloos mogelijk verloop van uitingen van sociale onrust. Onze voorkeur heeft de tweede benadering.

Werkloosheid en de uitval-verschijnselen als drugs- en alcoholgebruik en criminaliteit die daarbij horen, lenen zich slechts in beperkte mate voor gerichte politie-opleiding naast de al bestaande recherche-opleidingen. De belangrijkste

bijdrage die de opleiding hier heeft is het geven van achtergrondinformatie en inzicht in dit uitvalgedrag en daarnaast het bijbrengen van mogelijkheden voor eerste opvang en begeleiding.

Voor *protestgroepen* geldt hetzelfde dilemma als voor de sociale onrust die met economische terugval samenhangt; kiest men voor een bestuurlijke benadering van het probleem of voor een meer politie-tactische.

Hier geldt onzes inziens nog sterker de voorkeur voor een bestuurlijke invalshoek, omdat de zorg voor de toenemende gewelddadigheid óók en misschien zelfs in de eerste plaats een zorg is voor de politie. Mogelijk is voor de opleiding een scheiding aan te brengen tussen een meer tactisch georiënteerd en meer bestuurlijk georiënteerd leiderschap, zodat aan beide invalshoeken recht wordt gedaan.

44

Gewelddadig opererende groepen leveren hele specifieke problemen op. Dergelijke groepen vergen aparte organisationele aanpassingen en specifieke politieke vaardigheden. Voorbereiding van een dergelijke aanpassing vraagt een omvangrijke heroriëntatie van het onderwijs voor een aantal hogere politie-ambtenaren.

In de komende decennia zal de politie in toenemende mate te maken krijgen met de problemen die de integratie van de verschillende etnische groepen in onze samenleving met zich meebrengt.

Ook hier kan de opleiding slechts een bescheiden rol spelen. Een effectieve leer methode kan zijn het leren van andermans fouten. De Verenigde Staten, maar ook een aantal Europese landen hebben ervaring met politiezorg in gebieden waar diverse bevolkingsgroepen samenleven. Studie van politiewerk en werkwijzen daar kan een bijdrage leveren aan een adequate politiezorg in Nederland. Daarnaast is een intensieve kennis van deze bevolkingsgroepen, hun afkomst en eventueel hun taal gewenst, naast kennis van de zogenaamde tweede generatie-problematiek. Zowel de N.P.A. als het Studiecentrum heeft hier een taak.

Bestuurlijke en politieke instabiliteit en de

neiging om maatschappelijke problemen op de politie *af te wentelen* brengen de politie binnen het politieke krachtenveld. De vraag of een politiekorps daarin een speelbal wordt of niet, is in sterke mate afhankelijk van de externe autoriteit en de bestuurlijke vaardigheid van de topleiding van de organisatie. Opnieuw de vraag hoe opleiding daaraan kan bijdragen. Een eerste — weinig gerichte mogelijkheid — vormt de status van de opleiding van deze leiders. Academics hebben in dit opzicht een voorsprong boven anderen. Een academische opleiding voor top-leiders is een mogelijkheid die serieus moet worden overwogen. Bestuurlijke vaardigheid kan daarnaast worden vergroot door politicologie en bestuurskunde in het pakket op te nemen, en zo de politieke en bestuurlijke werkelijkheid te leren kennen en hanteren. Dergelijke activiteiten worden echter pas zinvol bij een goed selectie-, promotie- en loopbaanbeleid.

45

Tot besluit

Maatschappelijke vraagstukken leveren voor een deel politieproblemen op. Voorzover die problemen voor het management van belang zijn moet de opleiding van hogere politieambtenaren op de hantering van die problemen zijn afgestemd.

We hebben een aantal van die problemen geïdentificeerd en gepoogd na te gaan wat de consequenties zouden zijn voor de activiteiten van de Nederlandse Politie-Academie en van het Studiecentrum en daarbij niet nagelaten om de beperkingen van opleidingen te benadrukken. Eén facet is nog niet aan de orde geweest en dat is de visie op de politie van waaruit men opereert en van waaruit een opleiding gestalte krijgt. Het is een belangrijke functie van het politie-onderwijs om zo'n visie op de politie over te dragen, en de vraag doemt op of we zo'n visie hebben en of die voor de toekomst geschikt is. Als ik het goed zie, zijn er twee basis-oriëntaties. De één is gericht op de overheid, en de ondergeschiktheid van de politie daaraan; de tweede op de bevolking en de dienst daaraan.

De eerste oriëntatie zou men formeel juridisch kunnen noemen, de tweede functioneel. De eerste beschouwt de bevolking als een gegeven,

de tweede beschouwt de bevolking als haar probleem. De eerste is gericht op gehoorzaamheid van de bevolking, de tweede op acceptatie door de bevolking.

Sommigen menen dat deze twee oriëntaties elkaar uitsluiten en kiezen voor een overheidsgeoriënteerde of voor een bevolkingsgeoriënteerde politie. Ik geloof niet dat de twee oriëntaties elkaar uitsluiten maar dat het vruchtbaarste uitgangspunt ligt in een combinatie van de twee. De politie is specialist van een werkbare ordening en kan dat alleen maar zijn als hij opereert in het spanningsveld tussen datgene dat 'van boven' wordt opgelegd en datgene wat in de sociale werkelijkheid gerealiseerd kan worden. Een dergelijke dubbele oriëntatie sluit conflicten niet uit, integendeel het conflict ligt er in besloten; maar waarschijnlijk is het hanteren van dat conflict de belangrijkste opdracht voor de specialisten van de werkbare ordening.

46

Literatuurlijst

- Carte, G. E. and E. H. Carte. Police reform in the United States; the era of August Vollmer. Berkeley, University of California Press, 1975.
- CILIP-Polizei. Ausbildung und rekrutierung am Übergang zu den 80er Jahren, die Mobilisierung von Intelligenz.
- CILIP-civil liberties and polices, nr. 11, 1982.
- Enschedé, Ch. J. Slotrapport van de commissie van onderzoek Amsterdam; onderzoek naar de achtergronden van de ordeverstoringen te Amsterdam 1965/september 1966.
- 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1967.
- Gedenkboek; 15 jaar model politievakschool. Hilversum, z.uitg., 1934.
- Groeneweg, N. Van nachtwacht tot computer-macht; vijftig eeuwen politie en justitie; met medew. van A. Hallema; voorw. van P. van Vollenhoven.
- Zaltbommel, Europese bibliotheek, 1976.
- Hoek, W. van den. De geschiedenis van Het Wapen Der Koninklijke Marechaussee.
- 's-Gravenhage, z.uitg., 1963.
- Komende, De, vijftwintig jaar; een toekomstverkenning voor Nederland; uitg. door

de Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid.

's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1977.

Presidents's, The, commission of law enforcement and administration of justice; task force report: the police.

Washington, U.S. Government printing office, 1967.

Deelrapport van het project 'The challenge of crime in a free society'.

Reenen, P. van. Kracht aan de wet.

Justitiële Verkenningen, nr. 5, 1980, blz. 5-45.

Scarman, O. B. E. The Brixton disorders; 10-12 april 1981; report of an inquiry by O. B. E. Scarman; presented to parliament by the secretary of state for the home department by command of Her Majesty, november 1981.

London, H.M.S.O., 1981.

Voorstel tot herziening van de primaire politie-opleiding

Eindrapport van de Stuurgroep herziening primaire opleiding*

1. Voorstel voor een nieuwe opleiding

1.1. Inleiding

Uit het onderzoek naar de relatie tussen de primaire politie-opleiding en de politiepraktijk en uit andere onderzoeken in de periode 1977/1978 gehouden is gebleken dat de huidige primaire opleiding niet meer voldoende op de praktijk aansluit. Door de accenten die binnen de bestaande opleiding worden gelegd – grote nadruk op (juridische) studie met name in de handhavende en opsporende sfeer en geringe aandacht voor praktische en sociale vaardigheden en voor maatschappelijke ontwikkelingen – heeft de jonge politie-ambtenaar zich een onjuist beeld geschapen van de aard en omvang van de taak, met name van het hulpverlenende aspect van de taak.

Evenmin is hij voorbereid op discrepanties tussen de sociale orde en de formele rechtsorde, zodat hij zich bij de taakuitoefening onzeker voelt.

Bovenal heeft hij door de aard van het onderwijs – schools en gereguleerd – niet leren omgaan met de vrij grote zelfstandigheid die hij in de taakuitoefening geniet.

Hoewel er al een en ander aan de opleiding is gewijzigd, blijft een meer fundamentele vernieuwing van de opleiding nodig om een goede voorbereiding op de toekomstige taak te garanderen. Als men wil komen tot een werkelijk vernieuwde opleiding zal men eerst moeten kijken naar de velden waarbinnen de toekomstige functie zich afspeelt.

* Dit is een verkorte weergave van het rapport: Stuurgroep herziening primaire politie-opleiding; eindrapport 's-Gravenhage, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Hoofdafdeling Opleiding en Vorming, Directie Politie, 1982.

Schetsmatig zal hieronder worden aangegeven welke elementen volgens de stuurgroep betekenis hebben voor de wijze van vervulling van de politietaak en daarmee voor de politie-opleiding die een goede voorbereiding op die taak moet dienen.

Centraal staat dat de politie haar taak uitoefent in en ten behoeve van de maatschappij. De maatschappij kent waarden en normen, als noodzakelijke voorwaarden om samen te leven. Daarvan is een groot aantal beschermd door of vastgelegd in rechtsregels. Het handhaven van de rechtsorde en de opsporing van strafbare feiten zal evenwel moeten geschieden tegen de achtergrond van maatschappelijke waarden en normen in ontwikkeling, d.w.z. dat de politie, wanneer zij handhavend en opsporend bezig is, de bestaande regels niet zonder meer zal kunnen toepassen, maar moet hanteren. De politie heeft tevens als taak het verlenen van hulp. Hoewel primair niet een instantie van maatschappelijke hulpverlening, wordt de politie dikwijls wel als eerste met crisissituaties geconfronteerd en zal zij in staat moeten zijn om als eerste opvang te fungeren.

49

Naast repressief en hulpverlenend kan de politie echter nog op een andere wijze werken en wel preventief. Daarbij moet niet uitsluitend worden gedacht aan preventie van misdrijven of overtredingen. Ook het voorkomen van gevaarlijke situaties in praktische zin (verkeerssituaties bijvoorbeeld) of sociale zin (onleefbare woonsituaties bijvoorbeeld) is onder deze preventie begrepen. Door tijdig te signaleren kan de politie bijdragen tot het voorkomen van dergelijke situaties.

De politie oefent haar taak uit als onderdeel van het openbaar bestuur. Dat wil in een democratische rechtsstaat zeggen: een volgens de regels van de democratie tot stand gekomen bestuur, dat wordt geacht de algemene wil te vertegenwoordigen. Dit laatste punt kan in een verzorgingsstaat waarbij de overheid in bijna alle sferen van het leven zijn invloed doet gelden en waarbij velen zich niet meer in elk opzicht door de door henzelf gekozen overheid vertegenwoordigd voelen, niet meer volledig tot zijn recht komen.

Juist de politie wordt bij haar taakuitoefening geconfronteerd met fricties in het maatschappe-

lijk bestel en kan het gezag, door hierover te informeren, beter bewerktuigen.

Dit houdt echter in dat de politie niet slechts door een juridische bril, doch ook door een maatschappelijke bril zal moeten leren kijken. De politie zal echter niet alleen moeten signaleren, maar ook moeten openstaan voor signalen van buiten. De politie als organisatie en de individuele politieman zullen bereid moeten zijn het politie-optreden te laten toetsen.

Dit houdt in een open houding ten aanzien van kritiek, en met name een open houding ten aanzien van die kanalen, waarlangs die kritiek dikwijls tot uiting komt: de media.

De politie beschikt om haar taak te kunnen uitoefenen over een aantal bevoegdheden en kan daardoor ingrijpen in rechten van anderen.

De politie kan bij de uitoefening van haar taak zelfs gebruik maken van geweld.

Slechts door zich gevoelig te tonen voor de rechten van anderen en zich voortdurend te bezinnen op de grens gebruik/misbruik, waarbij de ethiek richtsnoer zal moeten vormen, kan een verantwoord gebruik van bevoegdheden of geweld worden gemaakt.

Het hanteren van bevoegdheden en geweld zal dus moeten worden geleerd.

De weg waarlangs de taak wordt uitgeoefend stelt eisen aan de vervulling daarvan. Hier wordt bedoeld op het contact met de burger(s), het centrale moment waarop de taakuitoefening gestalte krijgt. Om inzicht te hebben in de reacties van anderen, is het noodzakelijk ook de eigen reacties te kennen. Zelfinzicht, kennis van de eigen gevoeligheden en vooroordelen zijn dus voorwaarden om het 'interactieproces' te leren beheersen.

Ook de organisatie zelf stelt eisen aan de vervulling van de taak. Zelfstandigheid en verantwoordelijkheidsgevoel moeten worden gestimuleerd en de politieman moet leren omgaan met de hem gegeven 'discretionaire bevoegdheid'.

Van belang is ook de werkwijze. In de huidige praktijk werkt men met koppels. Ook kan het voorkomen dat men 'spontaan' met een grotere groep moet werken. Op beide samenwerkingsverbanden zal de jonge politie-ambtenaar dus moeten zijn voorbereid.

Daarnaast dient hij uiteraard te beschikken over een aantal praktische vaardigheden om de hem opgedragen taak zorgvuldig, efficiënt en veilig (ook voor hemzelf) te verrichten. Naast aanknopingspunten voor de inhoud van de opleiding geeft deze benadering aanknopingspunten voor de aanpak van de opleiding. Alleen door de aspirant al gedurende het onderwijsleerproces een grote mate van zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid toe te kennen, dat wil zeggen hij rust zich toe, niet de school/docent rust hem toe, zal hij ook in staat zijn met zelfstandigheid en verantwoordelijkheidsgevoel in de praktijk te functioneren. Dit impliceert dat de aspirant ook weet, waartoe hij zich toerust. Hem zal dus aan het begin van de opleiding een beeld moeten worden geschetst van de eisen die zijn toekomstige functie aan hem stelt, zodat hij zich in het hoe en waarom van de opleiding kan inleven.

51 Uitgaande van de hierboven beschreven velden is een algemene doelstelling voor de primaire opleiding vastgesteld, waarin in termen van bereikte doelen, dat wil zeggen het eindgedrag van de aspirant, de hoofdlijnen van de opleiding zijn neergelegd.

1.2. Algemene doelstelling van de primaire opleiding:

Bereiken dat de aspirant zich – via een onderwijsleerproces – zodanig toerust dat hij als agent/wachtmeester op uitvoerend niveau bij de vervulling van de algemene politietaak kan functioneren na een korte inwerkperiode op zijn definitieve standplaats. Daartoe beschikt hij na het beëindigen van zijn primaire opleiding over:

1. Kennis en vaardigheid om zelfinzicht en kritisch vermogen te ontwikkelen en de bereidheid tot het werken aan persoonlijke groei;
2. Vaardigheid in het functioneren in intermenselijke relaties;
3. Kennis van waarden en normen die in de samenleving gelden c.q. zich ontwikkelen en bereidheid deze – binnen de grenzen van zijn taak – te beschermen, daarbij rekening houdend met groeperingen met verschillende waarden en normen;

4. Kennis van sociaal-maatschappelijke instanties en bereidheid met deze contact te onderhouden en – binnen de grenzen van zijn taak – samen te werken;
5. Een zodanige bekwaamheid van bewegingsgedrag en graad van conditie, alsmede een zodanige mentale stabiliteit, dat de taak op adequate wijze wordt ondersteund;
6. Inzicht en geoeffendheid in het hanteren van agressie- en stress-situaties;
7. Kennis en begrip van de algemene beginselen van recht, alsmede van de hoofdlijnen van het positieve recht;
8. Kennis van die regels en bepalingen, die voor de politie bij de handhaving van de rechtsorde van belang zijn, alsmede bekwaamheid in het hanteren daarvan;
9. Kennis van de taak/bevoegdheden, werkwijze en de organisatie van de politie, alsmede van de beleidsvoering bij en het toezicht op de politie;
10. Kennis van de taakuitvoering van de surveillance;
11. Bekendheid met de taak van de andere onderdelen van de politie-organisatie;
12. Kennis, vaardigheden en attitudes om te kunnen functioneren in de werkeenheden van de organisatie;
13. Vaardigheid in de voor de taak vereiste technieken;
14. Bereidheid het politie-optreden te toetsen c.q. te laten toetsen aan de zorgvuldigheid die in het maatschappelijke verkeer betaamt.

52

1.3. Leerproces

Uitgangspunten

De nieuwe opleiding stoelt op een aantal uitgangspunten te weten:

- a. een opleiding in 3 delen, nl. een eerste fase, een stage en een afsluitende fase;*
- b. de geformuleerde algemene doelstelling van de primaire opleiding met de daarbij opgesomde eisen ten aanzien van het eindgedrag;
- c. een opleiding waarin de relatie van de te verwerven kennis, vaardigheden en attitudes met

* E.e.a. is zichtbaar gemaakt in een overzichtelijk schema dat in het rapport is opgenomen.

- de eisen die de praktijk stelt voortdurend zichtbaar wordt gemaakt;
- d. een opleiding die een logisch en consequent geheel vormt, waarin gedurende het onderwijsleerproces en elk der delen aan de aspecten
- kennis
  - vaardigheden
  - attitudevorming
- in de juiste verhouding en geïntegreerd aandacht wordt besteed;
- e. een opleiding die haar logisch vervolg krijgt in een continu proces van voortgezette opleiding en vorming.

1.4. Evaluatie

De geformuleerde algemene doelstelling geeft aan welk eindresultaat via het onderwijsleerproces wordt beoogd.

Daarmede vormen de doelstellingen in feite de 'exameneisen' van de nieuwe opleiding. Of beter gezegd zal het antwoord op de vraag of de adspirant de doelstellingen al dan niet heeft gehaald, tevens antwoord geven op de vraag of de adspirant al dan niet in staat wordt geacht zijn loopbaan in de praktijk aan te vangen.

'Of de adspirant de doelstellingen heeft gehaald' betekent dus een evaluatie met betrekking tot alle doelstellingen, zowel de meer cognitieve, als de meer op vaardigheid of attitude gerichte. In deze benadering, waarin het behalen van doelstellingen centraal staat, past niet meer het tot nu toe gehanteerde waarderingsstelsel van het geven van cijfers. In het nieuwe evaluatiesysteem zal de waardering dan ook worden uitgedrukt in het al dan niet hebben behaald van de doelstelling. Een voorwaarde daartoe — ook uit een oogpunt van rechtszekerheid van de adspirant — is dat de doelstelling zo exact mogelijk wordt geformuleerd. Het behaald hebben van de opleidingsdoelstellingen geeft toegang tot de praktijk.

Opzet

Bij de evaluatie zal aandacht geschonken worden aan:

houdingsaspecten:

- instelling
- inzet
  - belangstelling
  - houding algemeen/
beroepshouding

- presentatie
- netheid/zorg voor materiaal
- zelfstandigheid — begrip/inzicht/vinding-
rijkheid
- beslissingen nemen/zelf-
standig optreden
- organisatie eigen werk
- omgang met — collega's
- meerderen
- publiek
- anderen
- functioneren in stress-situaties

vaardigheidsaspecten:

- vaardigheid in het toe-
passen/hanteren van de
verworven kennis
- sociale vaardigheid
- uitdrukkingsvaardigheid
  - mondeling
  - schriftelijk
- en de meer technische
vaardigheden:
  - fysieke vaardigheid
(incl. zelfverdediging
en zwemmen)
  - exercitie
  - schietvaardigheid
  - EHBO/machineschrijven/
rijvaardigheid
  - administratieve
vaardigheden

- kennisaspecten: — het beschikken over die
kennis, die beschreven c.q.
verwerkt is in de doelstel-
lingen van elk der drie
fasen van de opleiding.

Toezicht op de beoordeling

Op de 'beoordelende' aspecten van dit evalua-
tiesysteem dient een zeker toezicht door de
centrale overheid te worden uitgeoefend.
Dit betekent dat de scholen verantwoordelijk
zijn voor de beoordeling van de resultaten
van de individuele aspirant, terwijl de over-
heid toezicht uitoefent op het gehanteerde
evaluatiesysteem, zowel vooraf via toetsing
van het schoolwerkplan, waarin doelstellingen
en evaluatiewijzen nauwkeurig zijn omschreven,
als achteraf via inspectie van de uitvoering van

de in het schoolwerkplan omschreven voornemens.

2. Uitwerking van de drie fasen

2.1. Algemeen

Het feit dat van drie opleidingsfasen wordt gesproken en dat na elke fase een afronding plaats vindt houdt niet in dat deze fasen een op zichzelf staand opleidingspakket bieden. Integendeel, de drie fasen moeten als één geïntegreerd leerproces worden beschouwd, waarbij de 2e fase, de stageperiode, zich onderscheidt door het gegeven dat het leerproces zich niet op de school, maar in de politiepraktijk voltrekt.

In elk van deze fasen komen dan ook kennis-, vaardigheids- en attitude-aspecten aan de orde, waarbij deze aspecten als het ware in concentrische cirkels worden verwerkt, uitgebouwd en verdiept.

55 In het hiernavolgende zal nader op de drie fasen worden ingegaan. Bij elke fase zullen de algemene doelstelling, de opzet, de inhoud en de tijdsduur/-indeling globaal worden behandeld.

2.2. Fase 1

a. Doelstelling

De doelstelling van de eerste fase is: te bereiken dat de adspirant over voldoende kennis en vaardigheden beschikt en de juiste houding heeft om — onder begeleiding — zijn leerperiode als politie-ambtenaar aan te vangen.

b. Opzet

Zoals gezegd staat het 'zich toerusten' van de adspirant centraal. Voorwaarde daartoe is dat de adspirant inzicht heeft in de eisen die de toekomstige functie hem stelt. Dit inzicht zal hij zich kunnen verwerven in een ruime introductieperiode, waarin de taak en functie van de politie en zijn eigen rol binnen de organisatie zullen worden behandeld. Na bespreking van het hoe en waarom van de opleidingsdoelstellingen en van de opbouw van het leerproces zal de adspirant met 'zijn' toerustingsproces kunnen aanvangen. Daar de adspirant na de eerste fase, weliswaar onder begeleiding

als politie-ambtenaar werkzaam zal zijn, zal hij zich gedurende de eerste fase veel kennis en vaardigheden eigen moeten maken en zal hij een juiste beroepshouding moeten ontwikkelen.

De aspirant zal dus, naast de hem aan te reken kennis-, vaardigheids- en attitude-aspecten, in de gelegenheid moeten worden gesteld zich te oefenen in het adequaat handelen in praktijksituaties.

Gedurende de eerste fase betekent dit noodzakelijkerwijs gesimuleerde praktijksituaties.

In praktijksimulaties 'in enge zin' wordt geoefend in het toepassen van de verworven kennis.

Om het alcohol- en drugsprobleem als voorbeeld te nemen: oefening in het toepassen van de wettelijke voorschriften op zich, zonder

veel nadruk op achtergronden of interactie, maar ook oefening in het omgaan met en de

opvang van alcohol- en drugsgebruikers, zonder veel nadruk op wettelijke voorschriften. In

praktijksimulaties in 'ruime zin' wordt geoefend in het adequaat handelen in een bepaalde

situatie, waarbij òn het hanteren van de discretionaire bevoegdheid òn het hanteren van voor-

schriften òn bevoegdheden òn de wijze van optreden òn de interactie met de ander aan de

orde zullen komen. De praktijksimulaties zullen altijd moeten aansluiten op situaties die

zich in de politiepraktijk veel voordoen.

Daarnaast zullen gedurende de eerste fase enkele korte inkijkstages in het eigen korps

worden georganiseerd. Dit dient enerzijds om de aspirant met de realiteit van het gekozen

beroep te confronteren, anderzijds om de band met de toekomstige werkomgeving te scheppen

en te onderhouden, zodat de overgang van opleiding naar praktijk vloeiender kan verlopen.

56

c. Inhoud

Bij het vaststellen van de hoeveelheid kennis, vaardigheden en attitudes die de aspirant zich gedurende de eerste fase eigen zal moeten maken, is als uitgangspunt gekozen dat hij zich in de stageperiode voldoende zeker moet kunnen voelen om — onder begeleiding — als politieambtenaar te gaan functioneren en dat hij naar het publiek toe althans de formele zaken (regels en bevoegdheden) correct moet weten te hanteren.

Dit uitgangspunt impliceert dat in de eerste fase een aanmerkelijke hoeveelheid stof moet worden verwerkt. Deze stof is in principe in leerstromen geordend. Deze moeten worden gezien als tijdsvolumes die gedurende de eerste fase voor een bepaald aandachtsveld ter beschikking staan.

De voor de toekomstige taakuitoefening benodigde juridische stof is gehergroepeerd en ondergebracht in een viertal leerstromen, te weten algemene onderwerpen, politieke wetshandling, politieke bevoegdheden en processen-verbaal.

In de leerstroom algemene onderwerpen zijn opgenomen recht in het algemeen, het Nederlandse staatsbestel (de Nederlandse Staat, grondrechten en -plichten, wetgeving en bestuur, rechtspraak en decentralisatie), politie-organisatie, vreemdelingenwetgeving en huwelijks- en kinderrecht.

In de leerstroom politieke wetshandling zijn de belangrijkste algemene leerstukken (boek I Wetboek van Strafrecht), een aantal misdrijven en overtredingen (boeken II en III Wetboek van Strafrecht), de verkeerswetgeving en een aantal bijzondere wetten opgenomen.

In de leerstroom politieke bevoegdheden zijn alle van belang zijnde politieke bevoegdheden samengebracht. Door deze integrale behandeling kan beter inzicht worden verkregen in het gehele areaal aan bevoegdheden zoals dat in verschillende wettelijke regelingen is vastgelegd.

In de leerstroom processen-verbaal tenslotte is het leren opmaken van een volledig proces-verbaal ter zake van overtreding opgenomen, terwijl een aanzet zal worden gegeven voor het opmaken van processen-verbaal ter zake van eenvoudige misdrijven (een meer diepgaande behandeling volgt in de 3de fase).

Voorts is een leerstroom gereserveerd voor de vorming. Daaronder wordt verstaan het zich bewust worden van de in de maatschappij algemeen geldende, bij groeperingen en de aspirant zelf levende en aan de beroepsrol verbonden normen, waarden en gevoelens, opdat de aspirant in de beroepssituatie professioneel zal kunnen handelen.

De stof van de vormingsstroom is rond de volgende thema's gegroepeerd:

- fundamentele mensenrechten
- minderheden
- politieke bewustwording

- publiciteitsmedia
- beroepsethiek
- omgangsvormen
- interactie
- sociale vaardigheden
- crisisinterventie
- hulpverlening
- politieke organisatie (bijdrage aan het functioneren van de eigen organisatie)
- criminaliteit
- seksualiteit
- leven en dood
- alcohol en drugs
- dieren- en milieubescherming
- jeugd in contact met de politie

58

Naast de opgesomde thema's is ruimte beschikbaar voor de behandeling van andere onderwerpen. Een groot aantal van de genoemde onderwerpen zal na de stageperiode aan de hand van de praktijkervaring in de derde fase verder worden verdiept. Eveneens zijn een aantal voor de taakuitoefening noodzakelijke vaardigheden in leerstromen geordend en wel: Nederlandse taal; machineschrijven; schietvaardigheid met daaraan gekoppeld schietwaardigheid, wapenleer, de geweldsinstructie en geweldsethiek; exercitie en EHBO. Vervolgens is een leerstroom bestemd voor de fysiek-mentale vorming. Tenslotte zal in de belangrijke 'centrale' stroom praktische politieke vaardigheden (ppv) worden gewerkt aan de vertaling van de opgedane kennis, vaardigheden en attitudes naar een verantwoord handelen in (gesimuleerde) praktijksituaties. De programmering en vulling van de stroom ppv is afhankelijk van hetgeen in de andere stromen aan de orde is gekomen. Een goede onderlinge afstemming van de overige stromen is dus van wezenlijk belang om de integratie in de ppv-stroom tot zijn recht te laten komen.

Tijdsduur/-indeling

Om het hiervoor beschreven programma qua inhoud en aanpak mogelijk te maken zijn netto 47 opleidingsweken nodig. Per week staan 33 lessen ter beschikking.

2.3. Fase 2 – Stage

a. Doelstelling

De doelstelling van de stage is te bereiken dat de aspirant de meest voorkomende zaken

binnen de surveillancedienst op adequate wijze met de juiste beroepshouding tegemoet kan treden, dan wel afhandelen.

b. Opzet

De stage in de politiepraktijk vormt een *nieuw element* in de opleiding. De stage is opleiding. Dit houdt in dat het belang van het leerproces voorop staat, dat aard en inhoud van de stage een opleidingsverantwoordelijkheid zijn, dat de stage qua inhoud, aanpak en begeleiding in een stageprogramma gestructureerd is en dat de inzet van de adspiranten geschiedt aan de hand van dit stageprogramma. De stage is een geïntegreerd deel van de opleiding en vormt naar aanpak en inhoud een eenheid met de eerste en de afsluitende fase. Centraal staat het ervaring opdoen in de werksituatie, zowel intern – de organisatie en de eigen plaats daarbinnen – als extern – de wijze van optreden in het contact met de burger. Ook bij de stage staat het ‘zich toerusten’ van de aspirant centraal. De aspirant heeft gedurende de stage een belangrijke inbreng ten aanzien van zijn eigen functioneren.

59

Daar het leerproces zich niet op school afspeelt maar in de praktijk, een praktijk die in eerste instantie op het uitvoeren van de taak is gericht, zal een speciaal kader moeten worden geschapen om het stageprogramma te verwezenlijken. Aan de praktijkbegeleider ofwel mentor zullen qua vakkennis, maatschappij-inzicht en eigen houding/opvatting over de plaats van de politie in de maatschappij hoge eisen worden gesteld, terwijl deze daarnaast over voldoende kwaliteiten zal moeten beschikken om het stageprogramma naar inhoud en aanpak optimaal te verwezenlijken. De stuurgroep is van mening dat de kwaliteit van de mentor van zo wezenlijk belang is dat de selectie voor deze functie volgens centrale selectienormen zal moeten plaatsvinden.

De stage als leerproces is zoals gezegd een opleidingsverantwoordelijkheid. De stage speelt zich echter af in een korps of district. Er zal dus een duidelijke afbakening tussen korps- en opleidingsverantwoordelijkheid moeten plaatsvinden.

c. Inhoud

Het programma van de stage wordt in de eerste plaats bepaald door het uitgangspunt dat via een opbouw in de werkzaamheden en een afbouw in de begeleiding wordt gewerkt in de richting van het zelfstandig functioneren van de adspirant.

Vervolgens door het uitgangspunt dat in de stage geen nieuwe stof zal worden behandeld, zodat de te verrichten werkzaamheden aansluiten op de stof die gedurende de eerste fase is eigengemaakt.

Tenslotte door het uitgangspunt dat de stage een geïntegreerd deel van de opleiding vormt zodat de invalshoeken die in de eerste fase voortdurend een rol speelden (o.a. beroeps-ethiek, hanteren regels en bevoegdheden, interactie met het publiek, de zorgvuldigheidsnorm in een democratische rechtsstaat) ook in de stage, met name bij de evaluatie van het praktijkoptreden, centraal staan.

60

Het stageprogramma bestaat uit zes perioden. In alle perioden komt een zorgvuldige afhandeling van de zaken waarmee men geconfronteerd is aan de orde, of dit nu een preventief of repressief optreden, of een optreden in het kader van de hulpverlening betreft.

d. Tijdsduur/-indeling

Wil men beantwoorden aan het doel van de stage, namelijk ervaring opdoen in de meest voorkomende werkzaamheden, dan zal de stageperiode van langere duur moeten zijn. Voor het praktijkgedeelte van de opleiding is dan ook netto 22 weken uitgetrokken.

2.4. Fase 3

a. Doelstelling

Uitgaande van kennis, vaardigheden, attitudes en ervaringen verworven gedurende het eerste deel van de opleiding en de stageperiode, is de doelstelling van het afsluitend deel te bereiken dat de adspirant, door zijn kennis te verdiepen, zijn vaardigheden en attitudes verder te ontwikkelen en zijn ervaring te verwerken, dit alles in zijn persoon integreert, opdat hij na afloop van de opleiding en een korte introductieperiode in het eigen korps zijn taak zelfstandig kan uitoefenen.

b. Opzet

Het karakter van de derde fase laat niet toe dat geheel nieuwe stof op het gebied van politieke wetshantering wordt gebracht. Uitgangspunt is verdere aanvulling, verdieping en verwerking van reeds aanwezige basiskennis, vaardigheden en attitudes. Het onderwijs zal nog meer dan in de eerste fase het geval is, door geschikte onderwijsmethoden het 'tweerichtingsverkeer' moeten stimuleren.

c. Inhoud

Het kernpunt van de derde fase is zoals gezegd het aan de hand van de stage-ervaringen verdiepen en verder ontwikkelen van de voor de functie benodigde kennis-, vaardigheids- en houdingsaspecten. Dit wordt ondergebracht in drie stromen te weten: een op de persoon (ik-)gerichte stroom, waarin aandacht wordt besteed aan de verwerking van de gevoelens; een kennis en vaardigheden gerichte stroom; een stroom waarin aandacht wordt besteed aan de hoofdonderwerpen: politie-organisatie, taakuitvoering en maatschappelijke oriëntatie. Verfijning vindt plaats aan de hand van de geïnventariseerde stage-ervaringen.

61

d. Tijdsduur/-indeling

Voor de derde fase zal een periode nodig zijn van dertien weken.

3. Betrokkenen en leefgemeenschap

3.1. Algemeen

In de voorgaande hoofdstukken is steeds het 'zich toerusten' van de adspirant centraal gesteld. Wil de adspirant daar echter toe in staat zijn, dan zal hij bij aanvang van de opleiding aan een aantal basisvoorwaarden moeten voldoen. Deze zullen in dit hoofdstuk nader aan de orde komen. Ook degenen die zorgdragen voor het onderwijsleerproces en die de adspirant begeleiden bij het 'toerusten' en wel de docenten en — voor wat de stageperiode betreft — de mentors zullen hieronder in ogenschouw worden genomen. Ook op het gehele leefmilieu zal nader worden ingegaan. Dit wordt bij de meerderheid van de politie-opleidingsinstituten gevormd door het aanwezig zijn van een verplicht internaat.

3.2. *De adspirant*

Het beeld van de politie in de samenleving wordt enerzijds bepaald door het optreden van de individuele politiefunctionaris ten opzichte van het publiek, anderzijds door de wijze waarop het publiek tegen de politie als organisatie aankijkt. Uiteraard zijn beide niet los van elkaar te zien.

Beide aspecten in de beeldvorming rond de politie stellen hun eisen ten aanzien van de politie-opleiding. De individuele agent/wachtmeester moet bijv. in staat zijn de burger op correcte wijze te bejegenen; de organisatie van een korps bijv. mag qua leeftijdsopbouw en samenstelling niet te eenzijdig zijn.

De stuurgroep is van mening dat de grote instroom van 17- en 18-jarigen zoals die in de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden niet in alle opzichten even gelukkig is geweest. Zij stelt daarom voor de minimum leeftijd te verhogen tot 19 jaar. Uiteraard kan deze verhoging gevolgen hebben voor het aanbod van adspiranten. Ervan uitgaande dat een evenwichtige leeftijdsopbouw een belangrijk aspect is van goed korpsbeheer, kan men die opbouw niet meer aan het toeval overlaten. Men zal zich dan ook actiever en gericht dan in het verleden op een hogere leeftijdscategorie moeten richten.

Behalve een verscheidenheid in leeftijdsopbouw en maatschappelijke ervaring is een gedifferentieerd personeelsbestand van groot belang voor het functioneren van een korps zowel intern als extern.

In principe zal een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking moeten worden teruggevonden in de personele samenstelling van een korps. Onder andere vrouwen en (etnische) minderheidsgroeperingen zijn in de huidige situatie ondervertegenwoordigd.

Uit het onderzoek naar de relatie tussen de primaire opleiding en de politiepraktijk is een aantal profielkenmerken van de individuele politie-ambtenaar naar voren gekomen. Vrij unaniem was men van mening dat verantwoordelijkheidsgevoel, zelfstandigheid en het kunnen functioneren in intermenselijke relaties belangrijke eigenschappen zijn voor een goed politie-ambtenaar.

3.2. *De docent*

De inhoud van de nieuwe opleiding brengt een ingrijpende verandering in taak en rol van de docent met zich mee.

Het uitgangspunt dat alle doelstellingen worden geëvalueerd en het nieuwe evaluatie-/beoordelingssysteem maken het nodig dat de docent een breed scala van evaluatie-instrumenten beheerst, zodat de doelstellingen op de meest geëigende wijze kunnen worden geëvalueerd. Verdere factoren die het functioneren van de docent beïnvloeden zijn de begeleidende rol (van de klassedocent) gedurende de stage, het moeten omgaan met een open structuur zoals voor de derde fase is aangegeven, waarbij de docent adequaat zal moeten inhaken op de leerbehoefte van de adspiranten en het feit dat hij in deze fase te maken krijgt met al min of meer gevormde 'politie-ambtenaren'.

Deze veranderingen geven naar de mening van de stuurgroep een verrijking aan de functie van de docent, maar zullen aan de andere kant veel aanpassingsvermogen van de docent vragen.

De stuurgroep wil wijzen op het belang van een regelmatige doorstroming van politieële docenten. Gedacht kan worden aan een opzet waarbij het gedurende een aantal jaren werkzaam zijn op een school past binnen een gericht loopbaanbeleid.

3.4. *De mentor*

Gaat het bij de docenten om aanpassing aan veranderingen, de mentoren vormen een geheel nieuwe groep binnen de opleiding. In de functie van mentor vallen een organisatorische en een inhoudelijke component te onderscheiden. Voor wat betreft het organisatorische is de mentor verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van het stageprogramma en voor de organisatie van de werkzaamheden van de stagegroep. Voor wat betreft het inhoudelijke zal hij het stageprogramma samen met de stagegroep verder moeten uitwerken, hij zal de adspiranten moeten begeleiden bij de hen opgedragen werkzaamheden en hun verrichtingen met hen moeten doorspreken en uiteindelijk moeten beoordelen. Dit betekent dat de mentor naast een juiste beroepshouding, gedegen vakkennis en -ervaring, maatschappe-

lijke belangstelling en enige ervaring in het begeleiden van groepen, zal moeten beschikken over kennis van de opleiding in zijn geheel en over didactische kwaliteiten. Daarvoor is nodig dat er een gedegen opleidingsprogramma wordt opgesteld, waarin de organisatie en opbouw van een leerproces, het begeleiden van groepen, het evalueren en beoordelen centraal zullen staan. Deze voorbereiding maakt het wenselijk dat het mentorschap gedurende langere tijd wordt vervuld. Het zou naar de mening van de stuurgroep aanbeveling verdienen deze functie een plaats te geven binnen een gericht loopbaanbeleid.

3.5. *Internaat*

64

Over het voor en tegen van het internaatsysteem is veel geschreven. Het vaak genoemde nadeel, de isolerende werking waardoor versterking van de groeps cultuur optreedt, bevat naar de mening van de stuurgroep veel grond van waarheid. Door de verlenging van de opleiding wordt echter reeds een periode buiten het internaat doorgebracht (de stage). Voorts zal door de aanpak van het onderwijs en de wijze waarop het internaatsleven is geregeld moeten worden getracht de negatieve kanten van de genoemde groepswerking te voorkomen. Het internaat dient dan ook het karakter te hebben van een open leefgemeenschap waarin slechts het meest noodzakelijke van bovenaf wordt geregeld.

De politie-opleiding in Engeland *

Inleiding

In de politie-opleiding zouden politiemensen moeten worden voorbereid op het werken in een multi-rationale samenleving. Veel van hetgeen onder mijn aandacht is gebracht, wijst erop dat de huidige opleiding niet voldoet. Er zouden onvoldoende tijd en middelen uitgetrokken worden voor de verschillende opleidingen. Met name zou in deze opleidingen onvoldoende nadruk gelegd worden op de problemen waar de politie in een multi-rationale samenleving mee te maken krijgt. Daarom zou meer aandacht geschonken moeten worden aan de culturele achtergronden van etnische minderheden en ook aan het ondervragen van mensen op straat. In een vorig hoofdstuk is reeds aan de orde gekomen dat de opleidingen tekortschieten wat betreft het in de hand houden van verstoringen van de openbare orde.

65

Het doet me genoegen te kunnen constateren dat er verbeteringen op handen zijn. Met name de hoofdcommissaris van de Metropolitan Police blijkt bijzonder veel belang te hechten aan een goede opleiding. Hij is al sinds 1978 bezig met een herziening van het systeem van werving en opleiding. Een aantal aanbevelingen dat ik zal doen is dan ook al in overweging genomen of bevindt zich zelfs al in het stadium van uitvoering. Toch is het belangrijk dat ook deze hier vermeld worden, aangezien de kwaliteit van de opleiding zal profiteren van de uitgebreide openbare discussie, die naar ik hoop het gevolg zal zijn van de publikatie van dit rapport.

* Dit is een verkorte weergave van: Training the police.

In: The Brixton disorders 10-12 april 1981; report of an inquiry by O. B. E. Scarman; presented to parliament by the secretary of state for the home department by command of her majesty, november 1981.

London, H.M.S.O., 1981. 167 blz. (blz. 79-84).

Ook verschenen bij Penguin Books, 1981 (blz. 126-134).

De primaire politie-opleiding

De duur van de huidige primaire opleidingen is te kort. Het kan niet juist zijn mannen en vrouwen van negentien of twintig jaar politie bevoegdheden en verantwoordelijkheden te geven na een basisopleiding van slechts vijftien weken voor wat betreft de Londense politie en van slechts tien weken voor de andere korpsen. Natuurlijk besef ik dat er vervolg-opleidingen zijn, dat in de proefperiode vier weken lang in kleine groepjes onder leiding surveillances worden gelopen, waarin de adspirant-agenten een aantal basisvaardigheden leren. Ook weet ik dat na de proeftijd nog een twee weken durende cursus volgt. Toch krijgt de adspirant-agent in Engeland heel wat minder opleiding dan in een aantal andere landen. De mening dat de basisopleidingen te kort zijn wordt niet alleen gedeeld door organisaties en personen buiten de politie, maar ook door in elk geval twee van de drie politiebonden.

66

Ik adviseer daarom de basisopleiding tot zes maanden te verlengen. Ik ben mij ervan bewust dat dit aanzienlijke financiële consequenties heeft. Zij mogen de uitvoering van deze aanbeveling echter niet in de weg staan. Bij voldoende financiële ruimte zou een duur van twaalf maanden zelfs te verdedigen zijn geweest. Nodig is dit mijns inziens niet, omdat na een grondige opleiding de leerling-agent zo snel mogelijk ervaring moet opdoen.

Wanneer de primaire opleiding volgens mijn voorstel verlengd wordt, kan op een aantal onderwerpen dieper worden ingegaan dan nu het geval is. In het kader van deze studie zijn twee onderwerpen met name van belang. In de eerste plaats is het bijzonder belangrijk begrip bij te brengen voor de culturele achtergronden en opvattingen van de verschillende etnische bevolkingsgroepen. Dit belang wordt reeds onderkend en ik zal er daarom ook niet verder op ingaan.

In de tweede plaats zou in het lesprogramma grotere aandacht besteed moeten worden aan het in de hand houden van verstoringen van de openbare orde. Te denken valt aan het leren gebruiken van schilden of het zichzelf leren beschermen tegen het gooien van benzinebommen. Daarnaast moet echter grotere nadruk

gelegd worden op het voorkomen van ongeregeligheden en het vermijden van situaties die aanleiding kunnen geven tot conflicten met het publiek. De politie-agenten moeten tijdens de basisopleiding bijvoorbeeld zeer grondige instructies krijgen met betrekking tot verhoor en huiszoeking. Op dit gebied wordt reeds veel gedaan. Aan het op gevoelige wijze behandelen van conflictsituaties zou echter een nog hogere prioriteit gegeven kunnen worden dan nu het geval is.

Meer in het algemeen moet de politie ervan doordrongen zijn dat zij de goedkeuring, het vertrouwen en de steun van het publiek moet winnen om op efficiënte wijze de misdaad te kunnen bestrijden en de openbare orde te kunnen handhaven.

De proeftijd

67

De proeftijd heeft betrekking op de eerste twee jaren bij de politie. Hiermee wordt dus zowel de basisopleiding bedoeld als ook de tijd waarin onder supervisie wordt gewerkt. Deze laatste periode zal ik in het vervolg de stageperiode noemen. Het is geenszins mijn bedoeling de proeftijd langer te maken dan zij nu is. Mijn aanbeveling houdt in dat in de eerste zes maanden een basisopleiding wordt gevolgd en de achttien maanden daarna stage wordt gelopen, d.w.z. dat onder toezicht politiewerkzaamheden worden verricht en eventuele noodzakelijke vervolgcursussen worden gelopen. In de stageperiode zou met name ervaring opgedaan moeten worden met potentiële conflictsituaties, zoals bij het staande houden van personen. Het verheugt mij daarom dat nu al bij de Londense politie agenten in hun stageperiode in kleine groepjes vier weken lang surveillances moeten lopen onder leiding van een brigadier en een ervaren politie-agent. Deze praktijkcursus is mede opgezet, omdat wegens gebrek aan mankracht de oude situatie niet meer gehandhaafd kon worden, waarin de beginnende agent surveillancediensten moest lopen samen met een ervaren collega, de zgn. mentor, die hem individueel het vak in de praktijk moest leren. Nu de personeelssituatie weer wat rooskleuriger is, hoop ik dat naast de groeps-praktijkcursus ook de heroprichting van een systeem

met mentoren bevorderd wordt.

Verder doe ik de aanbeveling aspirant-agenten een gedeelte van hun proeftijd dienst te laten doen in een wijk, waar de bevolking voor een groot gedeelte bestaat uit etnische minderheden. Op deze manier krijgen zij de kans zelf te zien wat de specifieke problemen voor de politie in dit soort gebieden zijn. Naast het opdoen van ervaring door middel van surveillance, moet deze periode zo ingericht worden dat de jonge politie-agent via contacten met jongerencentra, kerken en andere gemeenschapsinstellingen de gelegenheid krijgt zich een begrip te vormen van de culturele achtergronden en andere speciale kenmerken en behoeften van etnische minderheden. Wel moet voorkomen worden, behoudens in noodsituaties, hem in zijn eentje de straat op te sturen in dat soort wijken. Eén verkeerde beoordeling van een situatie door een onervaren agent kan alle voordelen teniet doen die een dergelijke proefperiode hopelijk voor hem zal hebben.

68

Interne vervolgopleidingen

Het opleidingsproces houdt na afloop van de twee jaren durende proefperiode natuurlijk niet op. De hoeveelheid interne opleidingen op allerlei niveaus is indrukwekkend. In dit kader kan ik geen uitgebreide analyse geven van deze grote reeks van uiteenlopende opleidingen. Twee aspecten zijn hier echter wel van belang: het leren onderhouden van goede relaties met het publiek en het leren bestrijden van verstoringen van de openbare orde. Op dit moment komt het onderhouden van goede relaties met het publiek, ongeacht ras, geloof of andere kenmerken, reeds in de basisopleiding aan bod. Veel politiefunctionarissen, waaronder ook de hogere rangen, krijgen reeds vervolgopleidingen die dit terrein bestrijken, maar deze opleidingen verschillen per korps wat betreft diepgang en duur. Aangezien dergelijke opleidingen mijns inziens essentieel zijn voor een goede taakuitoefening adviseer ik dat zij periodiek door elke politiefunctionaris verplicht tot en met de rang van hoofdinspecteur gevolgd worden. Centraal hierin zou dan moeten staan de rol van de politie als onderdeel van de samenleving, het praktische belang van goede relaties met het publiek, overlegtech-

nieken en de morele en juridische verantwoordingsplicht ten opzichte van het publiek. Ik zou graag zien dat vertegenwoordigers van de bevolking, met name van de etnische minderheden, een rol gaan spelen bij de opzet en de uitvoering van dergelijke cursussen.

Vervolgens zou ik willen adviseren dat ook gezorgd wordt voor opleidingen, waarin wordt geleerd rellen te bestrijden. De Brixton-rellen en ook andere hebben de toereikendheid van de huidige opleidingen in dit opzicht in twijfel gebracht. In dit soort opleidingen dient natuurlijk variatie gebracht te worden al naar gelang de rang van de politiemensen die ze volgen. Zo is strategie en tactiek essentiëler voor de hogere rangen en het gebruik van schilden voor de lagere. Aangezien de technieken om rellen te bestrijden aan verandering onderhevig zullen blijven, zullen deze cursussen hier voortdurend aan aangepast moeten worden en zal de politiefunctionaris telkens herhalingscursussen moeten volgen, zodat hij/zij op de hoogte blijft van de nieuwste ontwikkelingen en technieken. Voor de verschillende korpsen dienen gelijkwaardige cursussen gegeven te worden, zodat, wanneer het ene korps hulp biedt aan het andere bij het bestrijden van een rel, dit op een effectievere wijze dan nu kan gebeuren. Gemeenschappelijke normen zijn volgens mij ook gewenst op het evenzeer essentiële terrein van de betrekkingen met het publiek.

Op dit moment valt de interne opleiding onder de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke korpsen: het ministerie van binnenlandse zaken heeft hierbij geen coördinerende taak. De noodzaak tot coördinatie is een gevolg van de behoefte om het publiek te kunnen verzekeren dat voor adequate opleidingen gezorgd wordt, voorts speelt een rol de wenselijkheid om op belangrijke terreinen de opleidingen van de verschillende korpsen op één lijn te brengen. Het ministerie van binnenlandse zaken zal daarom in samenspraak met de leiding van de afzonderlijke korpsen een aantal gemeenschappelijke programma's en minimum-eisen dienen op te stellen ten behoeve van de interne opleidingen die het terrein bestrijken van de openbare orde en de relaties met het publiek.

Conclusies

In deze korte behandeling van het uitgebreide onderwerp politie-opleidingen heb ik slechts die aspecten aangestipt die in het kader van deze studie van belang lijken te zijn. De opleidingen dienen constant aangepast te worden. Er moet een grotere nadruk komen te liggen op het volgen van cursussen gedurende de gehele loopbaan van de politie-agent en daar moeten de nodige voorzieningen voor geschapen worden. De opleidingen moeten op effectieve wijze gecoördineerd worden in die zin dat een aantal gemeenschappelijke minimum-eisen opgesteld worden, waaraan de opleidingen van alle korpsen moeten voldoen. In andere opzichten kunnen er natuurlijk verschillen blijven in de opleidingen, al naar gelang de problemen die zich in een bepaald gebied voordoen.

Binnen het uitgebreide opleidingsprogramma dat ik aanbeveel, is de stageperiode die de aspirant-agent onder toezicht doorbrengt aan te merken als de kritieke fase. Wil deze stage effectief zijn dan moet zij echter wel gegrondvest zijn op een institutionele basisopleiding, waarin het centrale belang van goede relaties met het publiek diepgaand behandeld wordt. Men moet het opleidingsprogramma als een geheel beschouwen en de opzet zou zo moeten zijn dat het bijdraagt tot het dichter bijeen brengen van politie en publiek. Boven alles dient het centrale thema tijdens de opleiding te zijn dat de politie de instemming en steun van het publiek nodig heeft wil zij haar taken, die bestaan uit de handhaving van de openbare orde en het voorkomen en opsporen van strafbare feiten, met succes kunnen uitvoeren.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Literatuur-informatie

Van de artikelen die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan bij de documentatie-afdeling van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie een kopie worden aangevraagd.

71

Ook lezers die geïnteresseerd zijn in literatuur over een bepaald onderwerp, kunnen desgewenst gebruik maken van de diensten van deze afdeling.

In beide gevallen kan men zich schriftelijk of telefonisch wenden tot de afdeling documentatie van het W.O.D.C., Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706553/706555.

Algemeen

1

Duursma, A. *Is de Amsterdamse rechtsorde de onze wel?*

Algemeen Politieblad, 131e jrg., nr. 19, 18 september 1982, blz. 417-423 (N).

De auteur, in zijn hoedanigheid van brigadier van gemeentepolitie te Amsterdam, stelt in dit artikel de vraag in hoeverre justitie en de rechterlijke macht in Nederland zich nog houden aan de rechtsorde die erop gebaseerd is dat handhaving ervan op grond van een wettelijk voorschrift of een rechterlijk vonnis tenuitvoer gelegd kan worden. Ter illustratie betreft de auteur hierbij de Amsterdamse ontruimingsacties van kraakpanden. Opvallend is dat een groot deel van de aangehaalde ontruiming op grond van rechterlijke uitspraken rechtstreeks aan de politie werden

overgelaten zonder dat er een deurwaarder aan te pas kwam. De auteur kritiseert hierbij de jurisprudentie van het Amsterdamse Gerechtshof dat zich, door dit soort juridisch moeilijke zaken pragmatisch te benaderen, op glad ijs begeeft. De schrijver constateert dat de maatschappelijke onvrede m.b.t. de voornoemde ontruimingsacties grotendeels veroorzaakt wordt door het, om politieke redenen, uitblijven van normaanpassing, normtoezicht en normhandhaving.

2

Frank, A. G. *The political-economic crisis and the shift to the right.*

Crime and social justice, nr. 17, zomer 1982, blz. 4-19 (USA).

72 De schrijver bespreekt de omvang en de uitbreiding van het z.i. repressieve overheidsbeleid in Amerika en Europa. Dit gebeurt aan de hand van een drietal thema's m.b.v. krantenartikelen: de opkomst van rechts, politieke repressie en ideologische uitdagingen. Het politieke klimaat wordt in toenemende mate gekenmerkt door repressieve tendensen. V.w.b. West-Duitsland wijst Frank op de praktijken van de politie aldaar. Tevens op het zgn. 'Berufsverbot', de acties tegen het terrorisme en de anti-stakingswetgeving. Door de economische crisis staan Westerse kapitalistische landen voor een nieuw probleem nl. hoe een ideologische legitimering te vormen om het systeem in stand te houden. De oplossing wordt niet alleen gevonden in de religie. Op het gebied van scholing en opleiding treft men reactionaire tendensen aan. Tevens worden ook steeds meer acties ondernomen tegen de progressieve media. Tot slot schenkt de auteur aandacht aan de vrouwenbeweging, de milieubeweging en nationalistische bewegingen. Hij signaleert het gevaar dat deze worden overgenomen door rechtse groeperingen. Met literatuuropgave.

3

Gray, S. H. *Exposure to pornography and aggression toward women: the case of the angry male.*

Social problems, 29e jrg., nr. 4, april 1982, blz. 387-398 (USA).

Er zijn weinig aanwijzingen dat blootstelling aan 'harde porno' agressief gedrag oproept in mannen. Bij reeds agressieve mannen neemt de mate van agressie in dat geval echter toe. De auteur citeert zeer veel onderzoek op dit gebied en gaat ook in op de filosofische en maatschappelijke discussies rond pornografie. Na de uitgebreide bespreking van al deze resultaten komt ze tot haar stelling, dat de woede/agressie ('anger') een belangrijker en basaler probleem is dan de pornografie. Woede is het gevaarlijkst in mannen die niet in staat zijn om een adequaat onderscheid te maken tussen agressie, het heersen over vrouwen en sexuele opwindning. Sociale verandering wordt beter gediend door zich te richten op de bron van de woede in mannen (en hen te leren omgaan met

hun woede), dan door strijd tegen de pornografie. Intense woede blijkt het meest sociaal-destructief gedrag op te leveren. De auteur legt in dit verband een relatie met het vermogen onderscheid te maken tussen fantasie en werkelijkheid. Bij diegenen, die dit niet kunnen, ligt het probleem bij de niet opgeloste angst en niet bij de pornografie. We zullen echter nooit in staat zijn, alle woede die ten grondslag ligt aan geweld te elimineren. Pornografie zal déze angst altijd kunnen oproepen. Maar misschien hebben psycho-analytici gelijk als ze zeggen dat een zekere mate van woede noodzakelijk is om een individuele ego-identiteit te ontwikkelen.

Met literatuuropgave.

4

Weitzman, J. and K. Dreen. *Wife beating: a view of the marital dyad*.

Social casework, 63e jrg., nr. 5, mei 1982, blz. 259-265 (USA).

73

Tot nu toe is de aandacht bij dit onderwerp vooral gericht geweest op de lichamelijke veiligheid van de geslagen echtgenote. Dit zal prioriteit moeten houden, maar het blijkt niet effectief om de cirkel van geweld tussen de echtgenoten te doorbreken. Dit artikel richt zich dan ook op een systeem-theoretische aanpak van de problematiek. Gekeken wordt naar de persoonlijkheid van de 'slaande man' en de 'geslagen vrouw' en vooral naar de interacties van het (echt-)paar. Zolang hun relatie complementair is, kunnen geweld en conflict vermeden worden. Vaak lukt dat echter niet en ontstaat er, om eigen behoeften veilig te stellen, een strijd om wie er de baas is, die zich afspeelt rond minstens zes thema's: 1) afstand en intimiteit; 2) jaloezie en loyaliteit; 3) afhankelijkheid en onafhankelijkheid; 4) afwijzing en onvoorwaardelijke acceptatie; 5) adequaat en inadequaat gedrag; en 6) zeggenschap, macht en machteloosheid. De auteurs stellen dat men therapeutisch het beste kan ingrijpen op het moment dat de relatie-definitie zich gaat wijzigen van complementair naar symmetrisch. Geweld moet dan vaak het (complementaire) evenwicht weer herstellen. In de therapie moet aan de hand van een werkelijk conflict de drempelwaarde voor verandering bij het (echt)paar bepaald worden: het punt waarop het conflict onproductief wordt. Op dat punt moeten gedragsalternatieven worden aangeboden.

Met literatuuropgave.

Strafrecht en strafrechtspleging

5

Andriessen, M. F. *Rechtsomlegging omgelegd*.
Proces, 61e jrg., nr. 8/9, september 1982, blz. 205-221 (N).

In dit artikel gaat de auteur nader in op de alternatieve justitiegolf die zich in de zeventiger jaren in de V.S. voordeed en met name op de activiteiten betreffende deinstitutionalisering en diversie. De schrijfster analyseert de huidige situatie rondom een aantal diversie-projecten in Californië. Zij trekt vergelijkingen met de situatie van 1976 toen zij voor het eerst een aantal projecten daar bezoekt en kort daarop in 1977 de Californische wet AB 3121 in werking trad, die een nieuw justitieel beleid t.a.v. jeugdigen ontwierp en waarop de nieuwe diversiepraktijken berusten. Naast een zachte behandeling bij lichte delicten wordt in deze wet echter ook voorzien in een zware behandeling bij ernstige delicten. Dit had tot gevolg dat de alternatieve experimenten zich voornamelijk richtten op de jongeren die niet ernstig delinquent waren en dat de echte delinquente jongeren aan justitie werden overgelaten. Hierdoor is het aantal jeugdigen in gevangenissen en huizen van bewaring toegenomen, evenals de lengte van de vonnissen. Daarnaast blijkt dat bezuinigingen en decentralisatie, maar bovenal 'Propositie 13' (een bij volksstemming ingevoerde, drastische belastingverlaging) een vernietigende werking hebben gehad op bijna alle hulpverleningsprojecten. Daarnaast gaat de auteur nader in op de onafhankelijke academische onderzoeken en op de negatieve kanten van diversie. De schrijfster concludeert dat t.a.v. diversie de hulpverlening het meest effectief is bij serieuze delinquenten en wanneer deze langdurig is. Met literatuuropgave.

6

Austin J. and B. Krisberg. *The unmet promise of alternatives to incarceration.*

Crime and delinquency, 28e jrg., nr. 3, juli 1982
blz. 374-409 (USA).

In dit artikel laten de auteurs een groot aantal studies de revue passeren die betrekking hebben op het effect van alternatieve straffen. Het gaat hier voornamelijk om straffen die geen opsluiting behelzen. Deze sancties zijn volgens de auteurs in alle gevallen toegepast met het oogmerk de bevolking van de gevangenissen te verminderen. Bij de bespreking van verschillende vormen waarin deze straffen zijn gegoten gaan de auteurs tevens nader in op de wetgeving die dit strafrechtelijk optreden mogelijk maakt. Met behulp van enkele grafieken brengen zij in kaart in welke mate deze alternatieve sancties op de recidive invloed hebben gehad en of een vermindering van de gevangenispopulatie het gevolg is geweest. Hoewel in enkele gevallen een tijdelijke vermindering van het aantal gedetineerden kan worden vastgesteld, blijkt in de meeste gevallen op de lange duur van een afname geen sprake te zijn. Dit hangt volgens de auteurs o.a. samen met het feit dat de alternatieve sancties voor een ander doel worden gebruikt dan waarvoor ze zijn bedoeld. De

auteurs achten nader wetenschappelijk onderzoek op dit terrein gewenst.
Met literatuuropgave.

7

Braithwaite J. *Challenging just deserts: punishing white-collar criminals.*

Journal of criminal law and criminology, 73e jrg., nr. 2, zomer 1982, blz. 723-763.

In dit artikel geeft de auteur zijn kritiek op de opvattingen van Von Hirsch omtrent het 'just desert'-principe dat als basis kan gelden voor de strafrechtspleging, met name wanneer het gaat om witte-boorden-criminaliteit. Bij het 'just-desert'-principe wordt ervan uitgegaan, dat de schuldige gestraft moet worden, omdat dat zijn verdiende loon is en dat de zwaarte van de straf in overeenstemming dient te zijn met de ernst van het misdrijf. Een ander uitgangspunt vormt het nuttigheids- of utiliteitsbeginsel waarbij de sanctie betrekking heeft op rehabilitatie of op het opheffen van de bedreiging die de dader vormt voor de maatschappij. De auteur weegt de toepassing van deze verschillende beginselen en mengvormen daarvan tegen elkaar af. Hij zet zich niet af tegen elke gemengde strategie. Zo kan hij zich bijvoorbeeld wel vinden in de gemengde strategie van Norval Morris, die hij in zijn artikel uitvoerig bespreekt. Ernstige kritiek heeft de auteur op een primair op 'just desert' gericht, maar door utiliteitsoverwegingen afgeremd beleid. Dit is naar zijn mening nog kwalijker dan een puur retributief stelsel.

Met literatuuropgave.

8

Dressler, J. *Rethinking heat of passion: a defense in search of a rationale.*

Journal of criminal law and criminology, 73e jrg., nr. 2, zomer 1982, blz. 421-470 (USA).

In dit artikel stelt de auteur het begrip 'le crime passionnel' ter discussie. Na enige verdieping in de strafrechtsgeschiedenis in Amerika en Engeland constateert hij dat dit begrip gecreëerd is ter voorkoming van de doodstraf. Nu in de meeste staten van de Verenigde Staten en in Engeland de doodstraf is afgeschaft, vraagt hij zich af op welke gronden het begrip misdaad door hartstocht heden ten dage gehanteerd wordt. In zijn analyse van de misdaad-uit-hartstocht-doctrine constateert hij dat het niet duidelijk is in de wet, dat de verdediging van 'le crime passionnel' gebaseerd moet zijn op het feit dat de misdaad gedeeltelijk gerechtvaardigd is of dat de dader gedeeltelijk geëxcuseerd wordt. Uit verdere analyse blijkt dat de misdaad uit hartstocht niet een vorm van rechtvaardiging is, maar van excuus. Tot slot geeft de auteur een model voor de misdaad-uit-hartstocht-wetgeving, waarin deze vorm van misdaad gezien moet worden als een gedeeltelijk of geheel excuus.

Dit laatste hangt af van de graad van toerekeningsvatbaarheid van de dader.

Met literatuuropgave.

9

Floud J. *Dangerousness and criminal justice.*

British journal of criminology, 22e jrg., nr 3, juli 1982, blz. 213-228.

76 Dit artikel vormt de tekst van een lezing voor de in 1981 gehouden Jaarlijkse Algemene Vergadering van de Howard League for Penal Reform, waarin de auteur als voorzitter van een werkgroep van de Howard League het Floud-report introduceert dat handelt over de gevaarlijke wetsovertreder en de strafrechtspleging. De auteur bespreekt de achtergronden van het rapport en de opvattingen van de werkgroep over gevaarlijkheid, de gevaarlijke wetsovertreder en vonnissen die beogen de maatschappij tegen dit soort justitiabelen te beschermen ('protective sentences'). Bij dergelijke vonnissen wordt geanticipeerd op het kwaad dat de wetsovertreder zou kunnen veroorzaken. Het Engelse strafrechtelijk systeem kent in de praktijk wel het onderscheid tussen de 'gewone wetsovertreder' en de 'gevaarlijke wetsovertreder'. Het is echter niet in formele termen in de wet vastgelegd. Het rapport tracht hiertoe een eerste aanzet te geven. De maximum-straffen in het Engelse strafrechtelijk systeem zijn naar de mening van de werkgroep irrelevant en ongeschikt voor een modern strafrechtelijk beleid. Hervormingen zijn dringend gewenst. De in het rapport gedane voorstellen hebben veel kritiek losgemaakt. De auteur gaat in haar lezing hierop in met morele en praktische argumenten. Tevens behandelt zij een drietal kenmerken van de in het Floud Report gepresenteerde voorstellen. Allereerst de omschrijving van 'ernstig kwaad' ('grave harm') waartegen de maatschappij moet worden beschermd. Ten tweede het idee om geen wettelijke bovengrens vast te stellen t.a.v. een 'protective sentence'. En ten derde de onmogelijkheid van het formuleren van een wettelijke toets voor gevaarlijkheid. Tot slot gaat de auteur in op de n.a.v. het rapport geuite kritiek, die stelt dat het voorgestelde misbruik in de hand zou werken. In dit themanummer van The British Journal of Criminology wordt het Floud Report besproken door een zestal andere auteurs: A. E. Bottoms, Roger Brownsword, John P. Conrad, Ted Honderich, Nigel Walker en Robert A. Gordon.

10

Frenkel, F. E. *De strafrechtelijke infrastructuur van hulp bij zelfdoding.*

Nederlands juristenblad, 57e jrg., nr. 28, 14 augustus 1982, blz. 807-810.

De discussie omtrent de Rotterdamse euthanasiezaak betrof tot nu toe meestal beschouwingen omtrent de vraag 'onder welke controles of omstandigheden een recht op zelfdoding en hulp daarbij behoorde te worden erkend'. Een dergelijke erkenning zou dan

moeten inhouden dat de hulpverlener buiten het terrein van het strafrecht zou vallen. De auteur houdt zich in dit artikel bezig met het vertalen van criteria voor toelaatbaarheid, die tot nu toe buiten het strafrecht in enge zin gevonden zijn, om als het ware het bedrijf van de strafrechtspleging te programmeren. Mede aan de hand van voorbeelden trekt de auteur voorlopige conclusies, te weten: opzettelijke levensberoving en hulp bij zelfdoding zijn bij de wet strafbaar gesteld; daadwerkelijke bestraffing behoeft niet plaats te vinden, ook al is het feit bekend geworden. Uitblijven van bestraffing kan ruwweg in drie categorieën onderverdeeld worden, te weten: voor het O.M. is een dergelijke vervolging niet opportuun; strafuitsluitingsgronden worden aangenomen voor de arts en strafuitsluitingsgronden worden aangenomen voor personen die niet de bevoegdheid als arts hebben. In deze benadering vanuit de strafrechtelijke infrastructuur gaat de auteur nader in op twee aspecten, nl. eisen te stellen aan de kwaliteiten van de ingreep en eisen te stellen aan de zorgvuldigheid van indicatiestelling daarvoor. Hij besluit het artikel met een kritische noot bij het onherroepelijk geworden vonnis van de Rotterdamse Rechtbank, inzake de authanasiezaak.

77

11

Hylton, J. H. *Rhetoric and reality: a critical appraisal of community correctional programs.*

Crime and delinquency, 28e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 341-373 (USA).

In dit artikel gaat de auteur nader in op een aantal vragen dat is gerezen naar aanleiding van evaluatiestudies die zijn gedaan naar de effectiviteit van alternatieve straffen in de sfeer van gemeenschapstaken. Bij deze evaluaties is aangetoond dat de toepassing van deze alternatieven er vooralsnog niet toe heeft geleid dat gevangenen zijn verdwenen. De auteur haalt een groot aantal studies aan om aan te geven dat dit in vele landen het geval is. Hij wijst in dit verband echter op het feit dat de laatste jaren de alternatieve straffen aan de gevangenisstraffen zijn toegevoegd, waardoor het absolute aantal gevangenisstraffen niet is verminderd. Hiermee benadrukt hij tevens het negatieve aspect van de dienstverlening als alternatieve straf. Hierdoor komen steeds meer mensen in één of andere vorm onder overheidsdwang te staan. Na uitvoerig op de kosten van de dienstverlening te zijn ingegaan presenteert de auteur een alternatief kader voor de sanctiestructuur dat afrekenet met deze zich uitbreidende sociale zorg van de overheid.

Met literatuuropgave.

12

McDermott, M. F. *Occupational disqualification of corporate executives: an innovative condition of probation.*

Journal of criminal law and criminology, 73e jrg., nr. 2, zomer 1982, blz. 604-641.

In de laatste tien jaar is er steeds meer gepleit voor het invoeren van een nieuwe sanctie gericht tegen leidinggevend in het bedrijfsleven, die zich schuldig maken aan het op onwettige wijze bevorderen van de belangen van hun organisatie. Het voorstel is om degenen die zich hieraan schuldig maken, voor een bepaalde tijd uit te sluiten van hun beroepsuitoefening. In dit artikel gaat de auteur in op de elementen van de zgn. bedrijfsmisdaad en de rol die individuen hierin spelen. De noodzaak van beroepsuitsluiting wordt m.b.v. voorbeelden afgezet tegen de bestaande sancties (m.n. gevangenisstraf) tegen veroordeelde zakenmensen e.d. De auteur toont aan dat beroepsuitsluiting een effectieve uitbreiding kan zijn van het de rechtspraak momenteel ter beschikking staande pakket van sancties. Vervolgens besteedt hij aandacht aan de praktische uitvoering van beroepsuitsluiting, waarin hij de beperkingen van zo'n straf aangeeft, maar ook richtlijnen hoe men deze sanctie kan toepassen. Tot slot pleit hij voor verdere legitimatie van deze sanctie door opneeming in de federale wetgeving.

Met literatuuropgave.

13

78

Native Counseling Services of Alberta. *Creating a monster: issues in community program control.*

Canadian journal of criminology, 24e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 323-328.

Dit artikel beschrijft het belang van bestuurlijke en politiecontrole en de consequenties van het ontbreken van deze controle bij het High Level Diversion Project van de Native Counselling Services van Alberta. Het project ging van start in 1977 en had diverse taken te vervullen. Het moest alternatieven bieden voor gevangenisstraf bij lichtere misdrijven, en het moest minderjarige wetsovertreders buiten het justitiële circuit houden en stigmatisering voorkomen. De leden van de gemeenschap waren betrokken bij het project door hun participatie in het Diversion Screening Committee, dat in overleg met dader en slachtoffer een passende compensatieregeling voor het misdrijf ging ontwerpen. De problemen waarmee het project te maken kreeg en de redenen die de Native Counselling Services de greep op het project deden verliezen, passeren in het artikel de revue. Het programma dat flexibel, vernieuwend en opvoedend had moeten zijn en dat een grote inbreng van de gemeenschap als geheel had moeten inhouden, werd gewoon een nieuwe afdeling van het formele systeem. De conclusie is volgens de schrijvers dat een dergelijk programma moet worden uitgevoerd onder controle van de gemeenschap en niet van formele vertegenwoordigers van het strafrechtelijk systeem.

14

Puttaert, M. en J. van Kerckvoorde. *Seponeringsbeleid van het Openbaar Ministerie in jeugdzaken.*

Dit artikel handelt over het seponeringsbeleid van het Belgische Openbaar Ministerie m.b.t. criminaliteit begaan door strafrechtelijk minderjarigen. De auteurs betrekken in het onderzoek de onderzoeksresultaten van verschillende studies en vergelijken deze met het eigen onderzoek, dat zich beperkt heeft tot een groot aantal dossiers inzake minderjarigen binnen één arrondissement. Opvallend is dat naast een aantal elementen met vrij gering belang, het strafrechtelijk verleden van de ouders van aanzienlijke invloed is t.a.v. de beslissing tot vervolging van hun kinderen. Ook blijkt dat de sociale positie van de ouders binnen de samenleving alsmede de bereidheid tot vergoeding van eventueel toegebrachte schade, een rol spelen m.b.t. de strafrechtelijke vervolging. Naast voornoemde elementen gaan de auteurs nader in op aspecten van zelfstandigheid, voorgaand sepot, het tijdsverloop tussen het delict en de afhandeling ervan, e.d.

Met literatuuropgave.

15

79

Ross H. L., R. McCleary and T. Epperlein. *Deterrence of drinking and driving in France: an evaluation of the law of July 12, 1978.*

Law and society review, 16e jrg., nr. 3, 1981-1982, blz. 345-374 (USA).

In de laatste twintig jaar zijn in het grootste deel van de westerse wereld wetten ingevoerd die betrekking hebben op het rijden onder invloed. Deze wetgeving is naar 'Skandinavisch model' opgezet, hetgeen inhoudt dat de werking vergelijkbaar is met het afschrikkingsmodel in de sociale wetenschappen. Dit model gaat uit van het idee dat een dreiging krachtiger is wanneer deze ernstig is en met zekerheid en op korte termijn volgt op het feit waarmee ze verband houdt. Daar komt nog bij dat deze op Skandinavische leest geschoeide wetgeving de indruk weet te wekken van een grote pakkans en een snelle veroordeling van rijders onder invloed. De Franse wet van juli 1978 is een van de meest recente toepassingen van dit type wet, zij het, dat deze wet de politie toestond alle automobilisten op alcoholgebruik te controleren zonder dat er sprake was van verdenking van rijden onder invloed. Dit laatste was in de Skandinavische landen tot 1975 wel een vereiste. De schrijvers tonen aan door een tijdreeksanalyse van gegevens over aanrijdingen onder invloed van alcohol in Frankrijk, dat de wet een abrupte maar tijdelijke verandering in het rijden onder invloed teweegbracht, maar dat men langzamerhand terugkeerde naar de oude toestand. Deze resultaten worden bevestigd door twee Franse onderzoeken.

Met literatuuropgave.

Schultz, D. *Möglichkeiten und Grenzen des bisherigen verkehrsrechtlichen Sanktionensystems.* Blutalkohol, 19e jrg., nr. 4, juli 1982, blz. 315–334 (BRD).

In dit artikel gaat de auteur nader in op de mogelijkheden van het West-Duitse strafrechtelijk apparaat bij de aanpak van het rijden onder invloed. Hierbij staat de maatregel van het voorwaardelijk dan wel onvoorwaardelijk ontzeggen van de rijbevoegdheid centraal. Onderzocht wordt of deze maatregel daadwerkelijk bijdraagt tot de verkeersveiligheid. Opvallend is dat bij de onderzochte betrokkenen de ontzegging van de rijbevoegdheid zwaarder weegt dan de hoofdstraf. In de literatuur wordt dan ook wel gepleit om de ontzegging van de rijbevoegdheid als hoofdstraf toe te gaan passen aangezien de praktijk uitwijst dat deze maatregel in sterke mate speciaal preventief en in mindere mate generaal preventief werkt. De auteur gaat vervolgens in op een voorstel om de al dan niet verplichte deelname aan zgn. gespreksgroepen of cursussen voor veroordeelden van het rijden onder invloed, te bevorderen. De auteur geeft tot slot aan hoe dit voorstel in geheel West-Duitsland uitgevoerd zou kunnen worden en welke weg de wetgever zou kunnen bewandelen.

80

Tahourdin, B. *Juvenile justice in England and Scotland.*

International journal of offender therapy and comparative criminology, 26e jrg., nr. 1, 1982, blz. 32–35.

Bij de jeugdrechtspraak in Schotland is onlangs een nieuw systeem ingevoerd. Het doel hiervan is een individuelere benadering van het kind en meer nadruk op de invloed van de opvoedingssituatie. Een rechtbankmedewerker, de 'Reporter of the Hearing', beoordeelt eerst of een zaak al dan niet het justitiële kanaal moet volgen. In het eerste geval (54%) bepalen het kind, zijn ouders, een maatschappelijk werker en vier rechtbankmedewerkers, onder wie de 'reporter', in een zgn. 'hearing' samen de te volgen strategie. Kinderen en ouders beoordelen deze methode, waarbij helpen centraal staat i.p.v. straffen, positief. Verrassend blijkt de grote weerstand om gezinsproblemen aan de orde te stellen (hoewel dit een van de doelstellingen was). Ter vergelijking van dit systeem met het Engelse, wordt een onderzoek in twee gerechtshoven geciteerd. Opvallend is het grote onderlinge verschil: op de werkwijze van het ene hof bestaat veel kritiek (dit verdient nader onderzoek), bij het andere voelen de cliënten zich rechtvaardig behandeld. Er is een grotere afhankelijkheid en minder eigen inbreng dan in Schotland. Wel is er veel kritiek op de behandeling door de politie. De aanwezigheid van een tussenpersoon, zoals de 'reporter', die voor een eerste selectie zorgt en lichte gevallen buiten het justitiële spoor houdt, zou hiervoor een oplossing zijn. Bij voldoende wettelijke

waarborgen lijkt het Schotse systeem recht te doen aan het belang van het individu én de maatschappij.

18

Wieringen, J. van. *Onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal en controle op de politie (slot)*.

Tijdschrift voor de politie, 44e jrg., nr. 7/8, juli/augustus 1982, blz. 381-385 (N).

In dit vervolgartikel geeft de auteur inzicht in de grondslagen van sancties op onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal. Na een beschrijving van het Amerikaanse systeem gaat hij in op de opvattingen hierover in Nederland, waarbij twee grondslagen voor uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal aan de orde komen, te weten: de integriteit van het strafproces vereist dat geen gebruik wordt gemaakt van bewijsmateriaal dat door opsporingsambtenaren in strijd met het recht is verkregen; uitsluiting van het bewijsmateriaal dat onrechtmatig is verkregen, is te beschouwen als de meest effectieve sanctie t.b.v. de burger wiens rechten zijn geschonden. Vervolgens gaat de auteur in op aspecten van beïnvloeding door controle, waarbij hij onderscheid maakt tussen preventieve en regressieve controle. T.a.v. de preventieve controle concludeert hij o.a. dat studie- en lesmateriaal in gebruik bij de nederlandse politie nauwelijks aandacht geeft aan het onderwerp onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal. T.a.v. de repressieve controle concludeert de auteur o.a. dat de strafrechter rechtsgevolgen toekent aan een onrechtmatig optreden van de politie tijdens een opsporingsonderzoek, maar dat het uitsluiten van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal niet te beschouwen is als een effectieve sanctie tegen de politieambtenaren. Met literatuuropgave.

81

Criminologie

19

A survey of the types of crimes committed by incarcerated females in two states who reported being battered; by G. A. Roundtree, A. D. Parker et al.

Corrective and social psychiatry, 28e jrg., nr. 1, 1982, blz. 23-26 (USA).

In 1980 werd in de staten Louisiana en Mississippi in het kader van een self-report onderzoek aan 204 vrouwelijke gevangenen gevraagd wat voor type misdaad zij begaan hadden en of zij (door hun partner) mishandeld waren. Van deze vrouwen waren er 90 ooit mishandeld. De overige 114 vormden een controlegroep van 'niet-mishandelde'-vrouwen. Van alle 204 respondenten waren gegevens over het type misdaad voorhanden; alleen van de 90 mishandelde waren eveneens enquête-gegevens beschikbaar. Het doel van het onderzoek was te ontdekken welk type misdaad begaan werd door de vrouwelijke gevangenen die opgaven mishandeld te zijn. Een tweede doelstelling was het vaststellen van verschillen in type misdaad

tussen blanke en zwarte vrouwen. Er bleken meer blanke vrouwen tot de mishandelde groep te behoren dan de onderzoekers verwachtten; voor zwarte vrouwen gold het omgekeerde. Mishandelde vrouwen bleken bovendien meer geneigd tot het plegen van geweldsdelicten dan niet-mishandelde. De meningen en vooroordelen van medewerkers uit de strafrechtspieging m.b.t. ras, type misdaad, werkstatus etc. werden door dit onderzoek niet bevestigd. Geweld in huiselijke kring is een zeer complex probleem en vrouwenmishandeling maakt hiervan het grootste deel uit. Uiteindelijk plegen veel van deze vrouwen zelf een geweldsmisdrijf en komen daardoor in de gevangenis terecht. Aangezien aangeleerd rolgedrag een redelijke verklaring voor het plegen van geweldsmisdrijven zou kunnen zijn, verdicht het volgens de schrijvers aanbeveling te trachten preventieve programma's te ontwikkelen voor gezinnen waar geweld wordt gebruikt. Ook dit onderzoek toonde weer aan dat de reden waarom mishandelde vrouwen bij hun partners blijven van economische aard is.

20

Box, S., and C. Hale. *Economic crisis and the rising prisoner population in England and Wales.*

Crime and social justice, nr. 17, zomer 1982, blz. 20-35 (USA).

82

De auteurs willen de relatie belichten tussen werkloosheid, misdaad en straf. In hun ogen is de strafrechtpraak een middel van de staat en van de heersende klasse ter beheersing en onderdrukking van het werkloze deel van de bevolking. Deze vormen een gevaar voor 'law and order' en het ideologische antwoord van de heersende klasse is het opleggen van zware straffen. Rechters - zo menen de auteurs - geloven dat de gevangenisstraf een bruikbare disciplineringsmethode is. Dit geloof heeft reële consequenties. In het onderzoek werd ten eerste de hypothese onderzocht dat zowel frequentie als zwaarte van gevangenisstraffen positief variëren met het werkloosheidsniveau. Ten tweede dat mannelijke werklozen zwaardere straffen ontvangen dan vrouwelijke. Ten derde dat jonge mannelijke werklozen zwaarder worden gestraft dan oudere mannelijke werklozen. Het onderzoek werd uitgevoerd m.b.v. statistisch cijfermateriaal m.b.t. Engeland en Wales voor de periode 1949-1979. Er is gebruik gemaakt van de multiple regressiemethode. De onderzoekers zien in de resultaten een bevestiging van de hypothesen. Tot slot wordt stilgestaan bij de plannen van de Britse regering een aantal gevangenis- sen te bouwen en bij het feit dat de strafrechtpraak en de bijbehorende ideologie door de overheid ongemocid worden gelaten. Met literatuuropgave.

21

Dessaur C. J. *Repliek op Strasser.*

Tijdschrift voor criminologie, 24e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 178-183 (N).

In reactie op de bespreking door S. Strasser van haar boek 'De droom der Rede', geeft de auteur nog eens in hoofdlijnen de inhoud en boodschap van haar boek aan. Zij stelt vast dat in de moderne westerse wetenschapsbeoefening grofweg drie kampen zijn te onderscheiden: 1. zij die zich zeer nadrukkelijk stellen op het gangbare materialistische, rationalistische, reductionistische standpunt; 2. zij die daarnaast geloof, mystiek en kunst tolereren, maar wetenschap beperkt wensen te zien tot de empiricistische, reductieve interpretatie daarvan; 3. zij die wijzen op de mogelijkheid van een uitbreiding van onze ervaringswereld tot andere niveaus dan de zintuiglijk waarneembare wereld. De kern van haar betoog is volgens de auteur dat men uit oude Oosterse denkbeelden tot een veel ruimer empiriebegrip komt. Dit heeft Strasser volgens haar niet begrepen. Na op een aantal details uit de kritiek van Strasser nader te zijn ingegaan besluit de auteur dat Strasser naar haar oordeel uitgaat van een te beperkt mensbeeld en een te enge en angstige opvatting van wetenschap.

22

Douglas Cousineau, F., and D. B. Plecas. *Justifying criminal justice policy with methodologically inadequate research.*

Canadian journal of criminology, 24e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 307-321.

In de V.S. en Canada is een duidelijke verandering waarneembaar in het strafrechtelijk beleid, een verschuiving van behandeling of rehabilitatie in de richting van afschrikking van de dader. Als 'bewijs' voor de juistheid van het nieuwe beleid worden vaak de onderzoeken van Martinson en Lipton, Martinson en Wilks aangehaald, onderzoeken die aantonen dat re-socialisatie een ineffectieve manier is om criminaliteit te reduceren. In dit artikel vallen de auteurs de onderzoeken van bovengenoemde auteurs niet aan op hun inhoud, maar op hun inadequate methodologische opzet. Voorts richten zij hun kritiek op de criminologen, die dergelijk onderzoek kritiekloos aanvaarden en gebruiken om invloedrijke beslissingen over strafrechtelijk beleid te rechtvaardigen. Met literatuuropgave.

23

Fijnaut, C. *Van criminologie naar kwadologie.*

Tijdschrift voor criminologie, 24e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 184-194 (N).

Na het belang van de wetenschapsfilosofie aan de hand van onder andere het boek van Kuhn 'The structure of scientific revolutions' te hebben aangetoond, gaat de auteur nader in op het boek 'De droom der rede' van Dessaur. Na het uitspreken van bewondering voor het boek stelt de auteur van dit artikel vast dat de wijze waarop Dessaur wetenschapsfilosofie en in het bijzonder criminologie beoefent, in zijn ogen toch bezwaarlijk is. Hij acht o.a. de

behandeling van de criminologische topics in het werk van de aangehaalde filosofen niet geslaagd. Ook vindt hij de inhoud van hetgeen als criminosophie wordt gepresenteerd niet erg bevredigend. Naar zijn mening ontbreekt ten onrechte een indringende studie van de invloed van de filosofie op de theorieën in de criminologie. Hij is van mening dat de poging van Dessaur tot een criminosophische analyse baat zou hebben gehad bij een nauwgezette studie van theorie en praktijk. Dat dit niet het geval is brengt hij in verband met de distantie van Dessaur tot het empirisch onderzoek. Naar de mening van de auteur is er eigenlijk sprake van een alternatieve criminologie in het boek van Dessaur; één waarbij het kwaad, dat object van studie is, aan de hele wereld wordt verbonden in plaats van aan daders, strafrechtstelsel of maatschappij.

24

Finkelhor, D., and K. Yllo. *Forced sex in marriage: A preliminary research report.*

Crime and delinquency, 28e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 459–478 (USA).

84

De auteurs doen in dit artikel verslag van hun onderzoek onder slachtoffers van aanranding en verkrachting binnen het huwelijk. Na de bespreking van een paar onderzoeken die naar seksueel misbruik in het algemeen zijn gedaan, gaan de auteurs eerst nader in op de definitie van verkrachting en seksueel misbruik. Hierover bestaat groot verschil van mening. De auteurs citeren verschillende definities die hierover de ronde doen. De informatie die zij over het verschijnsel verstrekken, putten zij uit 20 interviews. Van enkele gevallen geven zij een casusbeschrijving. Het blijkt dat in werkelijkheid van seksueel misbruik kan worden gesproken, zowel bij gebruik van geweld als bij het ontbreken daarvan. De auteurs onderscheiden twee typen slachtoffers. Het ene type had in het algemeen een nog al geweldadige relatie met de partner en het andere type helemaal niet. Bij beiden was de relatie in veel gevallen wel slecht. In een laatste hoofdstuk gaan de auteurs kort in op de wetgevingsproblematiek bij dit seksueel geweld.

Met literatuuropgave.

25

Füllgrabe, U. *Die Bedeutung der Passivität von Zuschauern eines Verbrechens.*

Kriminalistik, nr. 7, juli 1982, blz. 353–359 (BRD).

De auteur richt zich in zijn artikel vooral op berovingen en diefstallen en stelt dat de activiteit of passiviteit van toeschouwers niet te verklaren is met persoonlijkheidskenmerken. Hun (niet-)handelen is een gevolg van een beslissingsproces waarin verschillende factoren een rol spelen: gedeelde verantwoordelijkheid, assertiviteit, angst voor eventuele consequenties, de identificatie-mogelijkheden met het slachtoffer. Daarnaast spelen gevolgen van de verstedelijking een

rol, o.a. anonimiteit en het afschuiven van problemen naar diverse hulpverlenende instanties. De auteur bespreekt diverse onderzoeken en komt tot de conclusie dat de situatie (waarin de beroving of diefstal plaatsvindt) erg belangrijk is. Medetoeschouwers en de reacties van het slachtoffer kunnen een belangrijke remmende of juist stimulerende invloed hebben. Voor de daders blijkt de kans gepakt te worden erg belangrijk. Het blijkt dat er twee typen helpers te onderscheiden zijn: de 'Samaritanen', die min of meer belangeloos hulp bieden, en de 'geïrriteerde Samaritanen'. De laatsten hebben niet altijd een positieve instelling t.o.v. het slachtoffer (deze zou zich bijv. door domheid in deze situatie gebracht hebben). De auteur gaat nader in op de gevolgen van de verstedelijking en signaleert dat in Tokio met 11,6 miljoen inwoners slechts tien procent van de overtredingen plaatsvindt in vergelijking met New York (acht miljoen inwoners). De politie in Tokio blijkt in veel directer contact met de burgers te staan.

26

Groth, A. N., R. E. Longe and J. Bradley McFadin.
Undetected recidivism among rapists and child molesters.

85

Crime and delinquency 28e jrg., nr. 3, juli 1982,
blz. 450-458 (USA).

In dit artikel doen de auteurs verslag van een onderzoek naar het recidive gedrag van sexuele delinquenten. Zij komen tot de conclusie dat veroordeelden bij sexuele delicten aanzienlijk vaker soortgelijke daden hebben gepleegd voordat zij worden veroordeeld dan bij doorsnee delicten het geval is. Het blijkt dat daders bij deze delicten veelal twee keer zoveel van dit soort delicten heeft gepleegd als hun straflijst vermeldt. Zij minimaliseren volgens de auteurs heel gemakkelijk de ernst van hun daden. In een aantal tabellen worden overzichten gepresenteerd van de recidive gerelateerd aan leeftijd en andere persoonskenmerken. Zij besluiten hun verslag met de waarschuwing dat bij een serieuze preventie in de sexuele delicten meer rekening moet worden gehouden met de herhalingskans bij deze groep van delinquenten.

27

Jongman, R. *Crimineel verzet op de korrel.*

Tijdschrift voor criminologie, 24e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 195-205 (N).

In dit artikel reageert de auteur op de kritiek die hij heeft gekregen op zijn artikel in dit tijdschrift over het thema 'criminaliteit als verzet'. Hij valt o.a. de stelling van de critici Vettenburg en Walgrave aan die van mening zijn dat de sociale ongelijkheid in de lagere klassencultuur een grotere acceptatie heeft dan in de burgerlijke intellectuele middens. In een nadere toelichting op de kern van zijn betoog maakt de auteur van dit artikel een onderscheid tussen criminaliteit als structureel gericht verzet (vergelijk de RAF) en criminaliteit als niet structureel gericht verzet. Het

laatste komt veel vaker voor. Hier gaat het dan volgens de auteur vaak om een geïsoleerde wijze van verzet door de dader. Na uitvoerig te zijn ingegaan op de interpretatie van de term verzet, geeft de auteur een nadere beschouwing over de onvermijdelijkheid van de keten in het verzet. Hij stelt dat die keten niet onvermijdelijk door de sociaal gedepriveerden wordt doorlopen maar wel vaker wordt gevolgd dan wordt aangenomen. Aan het slot van zijn artikel geeft de auteur aan dat ook bij hem op het punt van het behandelde onderwerp nog vele vragen zijn.

28

Lopez-Rey, M. *Crime, criminal justice, and criminology: an inventory.*

Federal probation, 46e jrg., nr. 2, juni 1982, blz. 12-17 (USA).

De laatste tien jaar kan van een vrij grote stijging van de criminaliteit in het algemeen gesproken worden. Naast de traditionele vormen van criminaliteit is de zgn. 'witte boorden-criminaliteit' in omvang toegenomen. Het strafrechtelijk apparaat heeft zich aan deze betrekkelijk jonge vorm van criminaliteit moeten aanpassen. In dit artikel schetst de auteur de ontwikkeling in de criminologie van de laatste tien jaar, waarbij een duidelijke verschuiving waarneembaar is van criminaliteit als een individuele gedragsafwijking naar criminaliteit als een socio-politiek fenomeen. De schrijver besteedt vervolgens aandacht aan het (on)vermogen van het strafrechtelijk apparaat om adequaat tegen de stijgende criminaliteit op te treden, waarbij hij eveneens ingaat op de effectiviteit van de verschillende strafsancities.

29

Oortmerssen, J. G. H., van. *Naar een herwaardering van de misdrijfstatistiek, een proeve voor Den Haag.* Tijdschrift voor de politie, 44e jrg., nr. 7/8, juli/augustus 1982, blz. 359-370 (N).

In dit artikel worden enkele bevindingen weergegeven van een uitvoerige analyse van de misdrijfstatistiek in Den Haag. De auteur gaat allereerst in op de betekenis van de misdrijfstatistiek voor de bedrijfsvoering van de justitiële politie en plaatst enige kanttekeningen bij het gebruik van de gegevens van de misdrijfstatistiek. Vervolgens geeft de auteur een globale vergelijking van de ontwikkeling van de criminaliteit in Den Haag met die van beide andere grote steden. De opvallendste resultaten van deze vergelijking zijn dat de geregistreerde criminaliteit in de periode 1978 tot en met 1981 in Den Haag duidelijk meer is toegenomen dan in R'dam en A'dam en dat het ophelderingspercentage in Den Haag sterk gedaald is, terwijl het in beide andere steden ongeveer gelijk is gebleven. Vervolgens gaat hij wat nader in op de ontwikkelingen van de geregistreerde criminaliteit in Den Haag in 1981, waarbij hij tevens oorzaken en achtergronden aangeeft. Hij besluit het artikel met enkele suggesties, die zowel op het vlak van de statistiek, als van de

inrichting van de werkzaamheden der justitiële politie liggen.

30

Pasewark, R. A., M. L. Pantle and H. J. Steadman. *Detention and rearrest rates of persons found not guilty by reason of insanity and convicted felons*. American journal of psychiatry, 139e jrg., nr. 7, juli 1982, blz. 892-897.

87 Door middel van een dossieronderzoek werden 42 mannen en 8 vrouwen, die vrijgesproken waren wegens ontoerekeningsvatbaarheid en daarna opgenomen in een psychiatrische inrichting door de auteurs vergeleken met een controlegroep bestaande uit personen die voor een identieke misdaad veroordeeld waren. De beide groepen waren gematched op misdaad, leeftijd, opleiding, burgerlijke staat, vroegere veroordelingen en sexe. Uit de resultaten bleek dat in het algemeen gesproken, degenen die waren vrijgesproken en in een inrichting opgenomen aanmerkelijk kortere tijd in zo'n inrichting verbleven dan degenen die veroordeeld waren tot gevangenisstraf. Dit is niet zo verwonderlijk als men in aanmerking neemt, dat de opnameperiode in een psychiatrische inrichting afhankelijk is van het afnemen van de symptomen die geacht worden tot de misdaad te hebben geleid, terwijl de duur van de gevangenisstraf bepaald wordt door minimum en maximum zwaarten van de vonnissen die in een dergelijk geval worden opgelegd. De recidivecijfers waren voor beide groepen even hoog, maar uit de in een inrichting opgenomen groep was het aantal personen dat later opnieuw in een inrichting werd opgenomen beduidend hoger.

31

Reasons, C., L. Ross and C. Patterson. *Your money and your life: workers' health in Canada*. Crime and social justice, nr. 17, zomer 1982, blz. 55-60 (USA).

De auteurs menen dat bedrijfsongevallen, die veroorzaakt worden doordat het management in zijn winststreven verzuimt te zorgen voor veilige werk-omstandigheden, een vorm van geweld en misdaad is. Controle instanties zijn echter veel te toegevend en mild t.a.v. deze geweldsvormen. Deze kijken primair naar het feit dat de wet geschonden is en te weinig naar het geweldskarakter en de fysieke gevolgen van het ongeval. Het begrip 'white-collar crime' ligt momenteel - zo menen de auteurs - nog te veel in de sfeer van omkoping, fraude, verduistering, belastingontduiking etc. Het overtreden van veiligheidsvoorschriften moet als misdadig of crimineel bestempeld worden. Ter illustratie van hun opvattingen gaan de auteurs in op het levensverhaal van een werknemer die ernstig lichamelijk letsel opliep tijdens zijn werk. Zij menen dat het werken in een gevaarlijke omgeving een vorm is van sociale machteloosheid,

waarvan de slachtoffers te vinden zijn in de armste segmenten van de maatschappij.

Met literatuuropgave.

32

Sacco V. F. *An exploratory analysis of the conceptual meaning of perceptions of crime.*

Canadian journal of criminology, 24e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 295–306.

De auteur behandelt het thema 'publieke perceptie van de misdaad'. De wijze waarop wetenschappelijke begripsvorming hierover tot nu toe heeft plaats gevonden laat te wensen over. Hij is ook van mening dat de publieke perceptie van misdaad gezien moet worden in de complexe verwevenheid ervan met andere percepties met name t.a.v. sociale of politieke factoren. Dit werpt ook een ander licht op het causaliteitsprobleem. Het onderzoek is uitgevoerd in de provincie Alberta in Canada in zeven steden met een bevolking groter dan 10.000. Het is een deel van een groter survey. In twee van de steden werden de respondenten gekozen n.b.v. een gestratificeerde a-selecte steekproef. In de vijf andere m.b.v. door het toeval aangewezen telefoonnummers. Er werden 619 personen telefonisch benaderd, allen met een leeftijd hoger dan 18 jaar. De onderzoeker gebruikte de factoranalyse, de correlatieanalyse en de regressieanalyse. Hij concludeert dat er een begripsmatige overlapping bestaat tussen de perceptie van misdaad en de perceptie van andere aspecten van woonomgeving en het leven in een stad. Verder onderzoek zou volgens hem gebruik moeten maken van kwalitatieve, ongestructureerde open interviews ter verkrijging van meer inzicht in causale samenhangen.

Met literatuuropgave.

33

Sacco, V. F. and R. A. Silverman. *Crime prevention through mass media: prospects and problems.*

Journal of criminal justice, 10e jrg., nr. 4, 1982, blz. 257–269 (USA).

De laatste tien jaar zijn er tal van programma's en strategieën ontwikkeld die erop gericht zijn om criminaliteit in zijn algemeenheid te voorkomen. Zowel de speciale als de generale preventie zijn hierbij ter sprake gekomen. De meest recente ontwikkeling kenmerkt zich doordat met name aan de generale preventie de meeste aandacht wordt geschonken. In dit artikel gaan de auteurs nader in op de rol van de massa-media bij de voorkoming van criminaliteit. Het opzetten en uitvoeren van media-campagnes legt een groot beslag op financiële middelen en mankraft. Zij bespreken daarom de voorwaarden waaraan op grond van onderzoek een campagne in de massa-media moet voldoen om effect te sorteren. Zij baseren zich daarbij op algemeen erkende communicatiethorieën. Vervolgens onderzoeken zij methoden tot meting en interpretatie van de uitkomsten. De auteurs conclu-

deren dat zulke campagnes bijzonder nauwkeurig voorbereid dienen te worden en er regelmatig evaluaties moeten plaatsvinden.

Met literatuuropgave.

34

Sarlee, W. *De invloed van de massamedia op de criminaliteit.*

Panopticon, 3e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 307-316 (B).

In het onderzoek naar de invloed van de massamedia op de criminaliteit onderscheiden we tot het begin der jaren zeventig diverse hypothesen die over duizenden publikaties verspreid zijn. Deze verschillende theorieën komen alle tot de conclusie dat het geweld in de media geen invloed heeft op de mate van geweld binnen onze samenleving. De fout die men tot de jaren zeventig gemaakt heeft, is dat men slechts de korte-termijn effecten heeft gemeten terwijl de lange-termijn effecten buiten beschouwing zijn gebleven. In dit artikel gaat de auteur nader in op de onderzoeksmethoden m.b.t. de vaststelling van deze lange-termijn effecten en analyseert vervolgens deze effecten. Het blijkt dat de media een grote invloed uitoefenen m.b.t. het geweld in de samenleving. Het gaat vooral om een indirecte invloed die betrekking heeft op de kennis en opinies van de bevolking t.a.v. geweld. Met literatuuropgave.

89

35

Smith, B. L. and C. R. Huff. *Crime in the country: the vulnerability and victimization of rural citizens.*

Journal of criminal justice, 10e jrg., nr. 4, 1982, blz. 271-282 (USA).

Reeds meer dan een eeuw wordt er in de criminologie onderzoek gedaan naar de psychische kenmerken en beweegredenen van criminelen. Opvallend echter is dat de onderzoeksresultaten en de officiële criminaliteitsstatistieken zich voornamelijk toespitsen op de stedelijke bevolking. Zo wordt het bestaan van criminaliteit en de omvang en diversiteit ervan op het platteland bijzonder onderschat. In dit artikel beschrijven de auteurs een criminaliteitsonderzoek dat zij in een plattelandsstreek in het westen van de V.S. hebben verricht. Zij gaan uitvoerig in op de verschillende onderzoeksmethoden. Geconcludeerd wordt o.m. dat er een enorme behoefte bij de plattelandbevolking bestaat aan voorlichting over misdaadpreventie. Ook blijkt uit het onderzoek dat er betrekkelijk weinig verschil meer is in criminaliteit in de stad en op het platteland.

Met literatuuropgave.

36

Strasser, S. *Criminologie tussen empirie en religie.*

Tijdschrift voor criminologie, 24e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 161-178 (N).

In dit artikel bespreekt de auteur het boek van C. I.

Dessaur 'De droom der rede; het mensbeeld in de sociale wetenschappen; een poging tot criminosophie'. Naar zijn oordeel beoogt de auteur van dit boek in de eerste plaats een fundamentele heroriëntatie van het criminologisch denken. Daarnaast wil ze aan de vershringing van het mensbeeld in de sociale wetenschappen een eind maken. Nadat hij in het kort de structuur en inhoud van het boek heeft aangegeven, stelt de auteur vast dat de schrijfster een sympathie heeft voor de mens- en wereldbeshouwing oosterse stijl. Hij gaat uitvoerig in op de geschiedenis van het westerse denken en de verwijdering tussen deze denktraditie en de oosterse wijsheid. Aan het slot van zijn artikel constateert de auteur een zeker gemis aan zakelijkheid bij deze beschouwingen. Bovendien wijst hij op enkele onjuistheden in deze denkgeschiedenis die naar zijn oordeel storend werken. Hij is overigens met Dessaur van mening dat het nodig is in de menswetenschappen een nieuwe grondgedachte te ontwikkelen. Met literatuuropgave.

37

Takagi, P. *Delinquency in school and society: the quest for a theory and method.*

Crime and social justice, nr. 17, zomer 1982, blz. 37-49 (USA).

90

Anders dan men bij het lezen van de titel misschien zou vermoeden, wordt in dit artikel het woord 'school' gebruikt in de betekenis van 'sociologische stroming'. Het gaat de auteur niet alleen om de relatie tussen theorie en onderzoek. Hij wil ook een analyse geven van een marxistische criminologie. Eerst wordt ingegaan op de opvattingen van de zgn. 'Chicago School' en de relatie die in deze stroming wordt gelegd tussen cultuur en persoonlijkheid. Ook wordt aandacht gegeven aan de methode van de analytische inductie. Vervolgens aan de 'Labelling School' en de constante/comparatieve methode van Glaser en Strauss. Dan gaat de schrijver in op de zgn. progressieve-regressieve methode. Deze verwijst naar etnografische studies met marxistische inslag. Aan de basis van deze methode liggen de opvattingen van J. P. Sartre en de zgn. 'Birmingham School'. V.w.b. de relevantie voor de criminologie verwijst de auteur naar de dialectische relatie tussen de behoefte van de mens zijn mogelijkheden te realiseren enerzijds en anderzijds zijn politieke vrijheid. Met literaturopgave.

38

Tifft, L. *Capital punishment research, policy, and ethics: defining murder and placing murderers.*

Crime and social justice, nr. 17, zomer 1982, blz. 61-68 (USA).

De doodstraf als vorm van bestraffingsbeleid kan inzichtelijker gemaakt worden als het gerelateerd wordt aan andere vormen van machtsuitoefening door de staat; en als het onderzocht wordt binnen een macht-kennis analyse. De auteur refereert veel-

vuldig aan Michel Foucault: kennis en macht impliceren elkaar en zijn nauw verweven. Criminologisch onderzoek produceert kennis doordat het de betekenis en definities vastlegt van tal van begrippen en verschijnselen. Het leert ons niet alleen waar bevreesd voor te moeten zijn, maar het leert ons ook te denken in bepaalde morele of ethische categorieën. Veel criminologisch onderzoek t.a.v. de doodstraf toont de relatie tussen doel, middel en effect met dienovereenkomstige beleidsaanbevelingen. Moord en moordenaars worden zo aanwijsbaar. Maar tevens produceert dit onderzoek onwetendheid en verdraait het de realiteit, want het leert ons niet bijv. onnodige chirurgische ingrepen, het produceren van wapentuig of het maken van kankerverwekkende producten als moord te bestempelen. Het beeld van de crimineel zoals dat door onderzoek wordt bepaald doet vormen van machtsuitoefening door personen in de hogere strata vervagen. In die zin reproduceert de doodstraf en tevens het criminologisch onderzoek hiernaar de legitimiteit van de machtsuitoefening. Het is dan ook de stelling van Tifft dat er tegen deze achtergrond sprake is van een relatie tussen macht, kennis en onwetendheid.

Met literatuuropgave.

91

39

Vandekerckhove, L. en L. Huyse. *Enkele knelpunten in de vorming van de Belgische zelfmoordstatistiek*. Panopticon, 3e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 317-328 (B).

De auteurs besteden in dit artikel aandacht aan de Belgische zelfmoordstatistieken, waarbij zij de knelpunten die zich in het registratieproces voordoen, signaleren en analyseren. In hun onderzoek waren de auteurs aangewezen op de officiële zelfmoordstatistieken aangezien de Belgische justitie zelf geen gegevens bijhoudt, centraliseert en publiceert. Overigens wordt ook een officiële zelfmoordstatistiek als zodanig niet gepubliceerd doch waren de auteurs aangewezen op de Statistiek voor doodsoorzaken. Deze statistiek is vrijwel volledig gebaseerd op inlichtingen die de artsen verplicht zijn te verstrekken wanneer zij een overlijdensattest afgeven. De auteurs onderwerpen de attestatie, de vaststelling en de registratie van een overlijden, c.q. van een zelfmoord aan een nader onderzoek waarbij de knelpunten in deze registratie zichtbaar worden. Onjuiste interpretatie omtrent de doodsoorzaak, bewuste niet-rapportering en twijfel over de doodsoorzaak blijken de hoofdoorzaken van de onnauwkeurige registratie te zijn.

Met literatuuropgave.

40

Wright, K. N. *A Delphi assessment of the effects of a declining economy on crime and the criminal justice system*.

Federal probation, 46e jrg., nr. 2, juni 1982, blz. 36-40 (USA).

De huidige economische recessie kenmerkt zich o.a. door de toenemende werkloosheid, de geringe economische groei, de stijgende inflatie en de dalende koopkracht. De auteur van dit artikel onderzoekt in hoeverre de economische recessie van invloed is of kan zijn op de criminaliteit. Er wordt naar een relatie gezocht tussen bepaalde economische factoren en de stijging of daling van bepaalde vormen van criminaliteit. Zo blijkt dat o.m. de witte boordcriminaliteit w.o. belastingontduiking, enorm gestegen is. De economische recessie noopt daarentegen tot drastische bezuinigingen die ook in het justitiële apparaat voelbaar zijn, zodat een stijgende criminaliteit met een verminderde mankracht bestreden moet worden. Tot slot doet de auteur een aantal voorspellingen m.b.t. de economische ontwikkeling en de criminaliteit.

Gevangeniswezen

41

Clifford, W. *It only gets worse when it's better.*
Federal probation, 46e jrg., nr. 2, juni 1982, blz.
9-12 (USA).

92

De auteur van dit artikel beschrijft zijn onderzoek naar de levensomstandigheden van gedetineerden in de strafgevangenissen in diverse landen. Hij toetst deze omstandigheden o.m. aan de houding van de gedetineerden t.o.v. hun bewaarders en maakt melding van enige gevangenisopstanden. Opvallend is volgens de auteur dat de correctionele werking van de vrijheidsstraf in een groot aantal strafgevangenissen zeer gering genoemd kan worden aangezien de levensomstandigheden van de gedetineerden zeer dikwijls als zeer slecht ervaren worden. De schrijver bepleit een betere coördinatie en structurering van de diverse strafgevangenissen teneinde de levensomstandigheden en daarmee ook de correctionele werking, te verbeteren.

42

Conrad, J. P. *Can corrections be rehabilitated?*
Federal probation, 46e jrg., nr. 2, juni 1982, blz.
3-8 (USA).

In dit artikel gaat de schrijver nader in op de relatie tussen de gedetineerde en de bewaarder in de Amerikaanse strafgevangenissen. De laatste dertig jaar is er een opmerkelijke verbetering in deze relatie te constateren, alhoewel er nog niet van een optimaal wenselijke verhouding gesproken kan worden. Nu er budgettair gezien ook op het aantal bewaarders bezuinigd zal gaan worden, dreigt er echter weer een verslechtering op te treden. Het geringere aantal bewaarders in een gevangenis voelt zich eerder bedreigd, terwijl de gedetineerden deze angst duidelijk bemerken. De auteur wijst op de noodzaak van alternatieve sancties naast de traditionele vrijheidsbeneming. Hij stelt hierbij een aantal nieuwe sancties

voor, die in feite strenger doch effectiever dan de vrijheidsstraf kunnen zijn.

Psychiatrische zorg

43

Andel, H. van en F. G. van Andel. *Naar een alternatief voor de patiëntenvertrouwenspersoon in de intramurale geestelijke gezondheidszorg.*

Maandblad geestelijke volksgezondheid, 37e jrg., nr. 7/8, juli/augustus 1982, blz. 764–775 (N).

De auteurs stellen zich de vraag waarom patiëntenvertrouwenspersonen (PVP) nodig geacht worden. Er bestaat immers een groot aantal instanties – zowel binnen het ziekenhuis als daarbuiten – dat zich met klachtenbehandeling bezighoudt. Externe instanties hebben het bezwaar dat zij niet dicht bij de patiënt staan; de gang van patiënten naar externe instanties is moeilijk. De PVP zal echter in de voorgestelde constructie bij de uitoefening van zijn functie ernstig belemmerd worden, omdat hij niet werkelijk onafhankelijk kan functioneren. Het lijkt niet goed mogelijk om zijn positie redelijk te versterken. Er komt weinig of niets tot stand wanneer beide partijen (PVP en ziekenhuis) geen of slechts gedeeltelijke medewerking verlenen. Juridisch komt het erop neer, dat er een overeenkomst moet komen tussen directie en PVP, waarbij alleen de directie verplichtingen heeft. Vergroting van de onafhankelijkheid van de PVP leidt echter makkelijk tot meer weerstand. De directie kan het contract eenzijdig verbreken. De auteurs stellen een alternatief voor, geënt op het Engelse systeem: de 'patiëntenraadgever' is in dienst van het ziekenhuis en probeert zoveel mogelijk af te handelen m.b.v. interne procedures. Is de patiënt niet tevreden, dan kan hij zich wenden tot een werkelijk onafhankelijk persoon, d.w.z. een 'nationale ombudsman voor psychiatrie'. De auteurs schetsen de voordelen m.b.t. de afstand tot de patiënt, de taken van de raadgever, de rechtspositie en de (on)afhankelijkheid.

Met literatuuropgave.

44

Dijk, G. van, en A. de Wit. *Vrouwe Justitia of Vrouwe Hysterica.*

Proces, 61e jrg., nr. 7, juli/augustus 1982, blz. 188–197.

In dit artikel onderzoeken de auteurs de tendens tot psychiatrisering van vrouwencriminaliteit in Nederland. De centrale vraag in dit artikel luidt: als een vrouw een (agressief) delict pleegt, wordt zij dan eerder als psychisch gestoord beschouwd dan een man? Uit de statistieken m.b.t. opnameaantallen blijkt dat het aantal vrouwen groter is dan het aantal mannen. De auteurs onderzoeken een aantal mogelijke oorzaken hiervan en concluderen dat een belangrijk verschil in

reactie op het strafbaar gedrag van vrouwen de hoofdoorzaak hiervan is. De schrijfsters hebben hun onderzoek verricht in de Psychiatrische Observatie Kliniek van het Gevangeniswezen te Utrecht, het Pieter Baan Centrum. Onderzocht is in hoeverre er verschil te zien was bij het geven van adviezen m.b.t. vrouwelijke verdachten en adviezen m.b.t. mannelijke verdachten. Zij stelden hiertoe een vijftal vragen waarbij een aantal variabelen ingebouwd waren.

45

Höppener, A. P. J. *Geestelijke gezondheidszorg in het isolement.*

Medisch contact, 37e jrg., nr. 25, 25 juni 1982, blz. 737-740 (N).

94

Maatschappelijke ontwikkelingen sinds de jaren zestig hebben vooral binnen de geestelijke gezondheidszorg grote invloed gehad. Gevolgen hiervan zijn onder meer: verkleining van de (psychiatrische) ziekenhuizen, betere spreiding, meer zorg voor de huisvesting van chronische patiënten, betere integratie in de maatschappij door kortere opname en een andere bouwkundige visie. De auteur licht dit ook cijfermatig toe. In het beleid ligt de nadruk op het voorkómen van een opname. In de ambulante geestelijke gezondheidszorg (AGGZ) zit nog enige groei. Mede onder invloed van de overheid lijkt binnen de gezondheidszorg het organisatorisch model de overhand te krijgen. Het gevaar dreigt hierdoor dat de wisselwerking tussen lichamelijke en geestelijke klachten onvoldoende onderkend wordt. De auteur pleit in dit verband voor een herwaardering van de positie van de psychiater, o.a. voor het doorbreken van het onpersoonlijk karakter van het sector-denken (RIAGG-vorming), voor het plaatsen van een vaste psychiater in de vaste staf van alle ziekenhuizen en voor verruiming van de PAAZ-normen, voor het hanteren van een multi-causaal model in plaats van het oorzaak-gevolgd model en voor samenwerking van algemene ziekenhuizen met de AGGZ en psychiatrische ziekenhuizen.

46

Lauris, P. J. H. *Van ombudsman tot politieke vertrouwenspersoon; ontwikkelingen en perspectieven van de klachtenbehandeling in de geestelijke gezondheidszorg.*

Maandblad geestelijke volksgezondheid, 37e jrg., nr. 7/8, juli/augustus 1982, blz. 750-763 (N).

In dit artikel worden een aantal (heterogene) vormen van ombudswerk en klachtenopvang besproken. De taken van de bij het onderzoek betrokken ombudsleden blijken elkaar aanmerkelijk te ontlopen. Het loopt uiteen van het uitsluitend geven van juridisch advies tot het 'geven van voorlichting aan patiënten en personeel m.b.t. gezondheidsrechtelijke vragen, het zich bezig houden met 'procesbewaking' vanuit de optiek van het patiëntenbelang (o.a. het volgen en bewaken van afspraken, zoals die gemaakt worden tijdens de patiëntenbesprekingen).' Formele - op

schrift gestelde – bevoegdheden hebben ombudslieden als regel niet of nauwelijks. Rechtspositioneel zijn er vaak grote verschillen. De laatste jaren is een aantal adviezen uitgebracht om het ombudswerk een duidelijker vorm te geven. In 1978 verscheen het voorstel van de Vereniging tot Christelijke Verzorging van Geesteszieken. De essentie van haar voorstellen ligt in de oprichting van een landelijke stichting, die ombudslieden in dienst zou moeten nemen en het sluiten van service-overeenkomsten met de psychiatrische inrichtingen, die een ombudsman wensen toe te laten. In 1980 kwam de commissie Patiëntenvertrouwenspersoon van de NZR met een uitgewerkt voorstel waarin zij zich uitspreekt over doelgroep en voorwaarden, taken en bevoegdheden van de patiëntenvertrouwenspersoon, de klachtenbehandeling, de informatie-begeleiding en processignalering, het dienstverband. Het standpunt van de overheid (Veder-Smit, 10-1980) is hier grotendeels op gebaseerd.

Kinderbescherming

Zie ook excerpt nr. 17.

95

47

Response of organization and community to a deinstitutionalization strategy; by J. A. Spergel, J. P. Lynch, F. G. Reamer et al.
Crime and delinquency, 28e jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 426–449 (USA).

In de Staat Illinois is uit een onderzoek gebleken dat bij een actie om de opsluiting van de zogenaamde 'status-offenders' tot het minimum te beperken, zowel de instellingen als de gemeenschap hierop negatief reageerden. De auteurs gaan in dit artikel nader in op deze reacties. Het blijkt dat om een opsluiting van deze daders te bewerkstelligen het feit zodanig werd gedefinieerd dat dit toch mogelijk werd. De instellingen verzetten zich volgens de auteurs als het ware tegen de gedeeltelijke opheffing van haar functie. In een aantal tabellen laten de auteurs het verloop in de populatie status-offenders zien. In hun conclusies wijzen zij op het belang van een goede inbedding van zo'n hervormende maatregel. Bovendien achten zij de maatregel in Illinois onvoldoende voorbereid bij alle betrokkenen en onvoldoende afgestemd op de andere maatregelen die in het zelfde probleemveld moeten worden genomen. Zij wijzen in dit verband met name ook op de afstemming van betrokkenen op regionaal en lokaal niveau. Met literatuuropgave.

48

Walter M. Das Risiko weiterer Straffälligkeit als Voraussetzung ambulanter Betreuungsangebote in der Jugendgerichtlichen Praxis.
Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 65e jrg., nr. 3, juni 1982, blz. 152–162 (BRD).

Aan de hand van het begrip 'Kriminelle Gefährdung' wordt in de praktijk van het jeugdstrafrecht besteld of bepaalde individueel-preventieve maatregelen opgelegd zullen worden. Dit begrip heeft op de eerste plaats betrekking op toekomstige criminaliteit, op de waarschijnlijkheid en de aard van toekomstige misdrijven, dus op het gevaar dat iemand voor anderen vormt. Bovendien impliceert het de consequenties van crimineel gedrag voor de dader zelf. Om de gevolgen van een steeds strenger justitie-ingrijpen en de vaste klandizie van sommige jongeren bij de kinderrechter te voorkomen, werd het 'Uelzener Projekt der Sozialpädagogischen Betreuung junger Straffälliger' opgezet. Dit artikel beschrijft de selectie van voorwaardelijk veroordeelde jongeren voor het modelproject van ambulante maatschappelijk werk in Uelzen. Het project bestaat uit sociaal-pedagogisch geleid groepswork (electrotechniek, sport, en reparatie van motorfietsen). In sommige gevallen worden ouders, leraren en anderen uit de sociale omgeving van de jongeren er ook bij betrokken. De auteur introduceert delen uit een voorlopig afgesloten actie-onderzoekprogramma; dit programma had als doel om in samenwerking met de deelnemende praktijkwerkers te komen tot een beter gefundeerde en betrouwbare aanpak van de selectie van risicogroepen. De vroegere selectiemethoden en de nieuwe aanpak worden beschreven.

Politie

49

Blaauw, J. A. *Balans over thema undercover-agent en verschoningsrecht voor politie; horen en zien, zwijgen of vertellen?*

Algemeen politieblad, 131e jrg., nr. 14, 10 juli 1982, blz. 315-319.

De politie maakt bij haar opsporingsactiviteiten – bijv. als het gaat om verdovende middelen – wel eens gebruik van zgn. 'undercovers'. Dit zijn opsporingsambtenaren die proberen binnen te dringen in een misdaadorganisatie. De auteur behandelt enkele centrale problemen rondom de vraag: 'verschoningsrecht voor de politie of niet?' T.a.v. dit verschoningsrecht heeft de Hoge Raad inmiddels haar standpunt bepaald. Deze arresten zijn gebaseerd op twee recentelijk plaatsgevonden hebbende undercover-operaties. Uit deze arresten blijkt dat de politie geen verschoningsrecht heeft. Wel kan de rechter de beantwoording van bepaalde vragen beletten. De auteur acht een nauwe samenwerking tussen politie en Openbaar Ministerie van primair belang. Zo verdient het volgens hem ook aanbeveling de rol van undercover-agent te laten vervullen door een politieagent.

Boge, H. *Perspektiven der Verbrechensbekämpfung; aus der Sicht des Bundeskriminalamtes.*

Kriminalistik, nr. 5, mei 1982, blz. 240–245 (BRD).

De politie heeft twee belangrijke taken bij het handhaven van de nationale veiligheid nl. het verhinderen van misdrijven en de vervolging. De auteur – hoofd van het Bundeskriminalamt in Wiesbaden – is van mening dat de eerste opgave prioriteit heeft boven de tweede. Alleen in samenwerking met andere instituties kan de politie dit realiseren. Een succesvolle socialisatie van het individu is in dit kader erg belangrijk evenzo het werken aan de maatschappelijke oorzaken van criminaliteit. V.w.b. de vervolging moet de bestrijding van de grote georganiseerde misdaad de voorrang krijgen boven die van de kleine criminaliteit. Aan deze laatste is echter de politie helaas veel mankracht, tijd en geld kwijt. Voor een effectief optreden moet wel eerst aan interne en externe organisatorische voorwaarden voldaan zijn. Ook samenwerkingsverbanden op alle niveaus zijn belangrijk. Automatische gegevensverwerking en nieuwe vindingen op crimineel-technisch gebied hebben hun nut reeds bewezen. Het maken van nieuwe wetten is niet effectief, zolang men inconsequent blijft bij de handhaving van reeds bestaande normen. Op het politieke vlak heeft polarisering een negatieve invloed op de aanpak van de problemen.

Met literatuuropgave.

51

Faber-de Heer, T. *Vijfde Cranfield conferentie: internationaal forum onmisbaar.*

Algemeen politiebld, 131e jrg., nr. 15, 24 juli 1982, blz. 327–330 (N).

Van één tot en met vier juni jl. is in Denemarken de vijfde 'Cranfield' conferentie gehouden met als thema: 'Crime control policy', oftewel hoe kan de politie zo efficiënt mogelijk haar taak van bescherming van lijf en goed van de burger, van ordehandhaving en van preventie en repressie van strafbare feiten, uitoefenen in een tijd van snelle maatschappelijke, sociale, culturele, technische en economische veranderingen. Voorts: hoe kan de politie haar middelen om deze doeleinden te bereiken zo doelmatig mogelijk gebruiken. De auteur geeft korte samenvattingen van de verschillende redevoeringen, die o.a. praktijkvoorbeelden bevatten van initiatieven en problemen die worden ondervonden om de stijging van criminaliteit terug te dringen. Een Nederlandse vertegenwoordiger pleitte voor een soort 'Europees forum' voor studies op het gebied van misdaadbeheersing, waarop in een volgende conferentie nader zal worden ingegaan. De auteur besluit dit artikel met een aantal aanbevelingen die voortkwamen uit discussiegroepen.

Griffiths, C. T. *Police school programs: the realities of the remedy.*

Canadian journal of criminology, 24c jrg., nr. 3, juli 1982, blz. 329–340.

Dit artikel bevat een kritische beschouwing van de initiatieven van Canadese politic-organisaties om door voorlichting aan scholieren de houding en het gedrag van jongeren tegenover de politie te beïnvloeden. Uit onderzoek naar percepties van jongeren m.b.t. de politie bleek dat het soort contact dat een jongere met de politie heeft, de belangrijkste graadmeter is voor de mening die hij over de politie heeft. Er zijn twee manieren waarop de voorlichting is georganiseerd: 1) een politiefunctionaris wordt aan de school verbonden en zijn voorlichtingsactiviteiten worden in het lesrooster opgenomen (het zgn. residentiële programma) en 2) het zgn. niet-residentiële programma waarbij een politiefunctionaris op informele wijze scholen bezoekt en voorlichting geeft of de scholieren uitnodigt voor een kennismakingsbezoek aan de politie. De niet-residentiële schoolprogramma's hebben over het algemeen positieve gevolgen voor de interactie tussen jongeren en politie. De residentiële programma's hadden geen effect bij het bereiken van de door de politie beoogde gevolgen. Er werd geen onderzoek gedaan naar de gedragsveranderingen van jongeren die meededen in een van deze programma's. Een belangrijk aspect is dat dergelijke programma's vaak geëvalueerd worden in het kader van misdaadpreventie en daardoor beoordeeld worden volgens criteria zoals vermindering van jeugdcriminaliteit. Zulke criteria zijn oneigenlijk en staan vaak het bereiken van meer subjectieve doelstellingen in de weg. Verder worden deze programma's ter verbetering van de image van de politie vaak niet gesteund door de rest van de korpsen en blijven het geïsoleerde initiatieven van de politievoorlichtingsdiensten. Met literatuuropgave.

98

Singer-Dekker, H. *Juridische aspecten van criminaliteitsbestrijding.*

Algemeen politicblad, 131e jrg., nr. 17, 21 augustus 1982, blz. 359–362 (N).

In het artikel staat de schrijfster stil bij een vijftal problemen rondom het thema misdaadbestrijding. V.w.b. het onrechtmatig bewijs meent zij dat de stelregel dat de politie bij haar optreden gebonden is aan procedure-regels en vormvereisten, niet onder alle omstandigheden aanvaard behoeft te worden. Wanneer het nodig blijkt dat een opsporingsambtenaar infiltreert in een misdaad syndicaat, dan dient de politie hierover eerst overleg te plegen met de officier van justitie. Verder acht zij het onder bepaalde omstandigheden juist dat kleinere criminaliteit niet vervolgd wordt teneinde escalatie naar ernstiger vormen te voorkomen. T.a.v. het onderwerp privacy-bescherming is zij van mening dat bij het publiek

vertrouwen moet bestaan, dat de gegevens waarover de politie beschikt nimmer voor ontoelaatbare doeleinden worden gebruikt. Tot slot schenkt zij aandacht aan de positie van de wijkagent, van wie zij meent dat deze een vertrouwensrelatie met het publiek moet onderhouden.

54

Wahl, A. *Zur bekämpfung der Zuhälterkriminalität.* Kriminalistik, nr. 8/9, augustus/september 1982, blz. 406–411 (BRD).

In een grootscheeps opgezet en gedurende enkele jaren volgehouden observatie-onderzoek naar souteneurs-criminaliteit in Hagen heeft Kriminalhauptkommissar Wahl ervaringen verzameld en vervolgens voorstellen gedaan aan andere overheidsdiensten voor preventieve maatregelen. In dit artikel geeft hij hiervan een gedetailleerd verslag. Naar zijn mening behoort de moderne souteneurskriminaliteit allang niet meer thuis bij het bureau zedenpolitie. Het is veeleer een op winst georiënteerd type criminaliteit dat in een aantal opzichten parallellen vertoont met het gewone economische handelen. Er is bijvoorbeeld sprake van marketing, concurrentie-analyse en psychologisch uitgekiende reclame. De complexiteit van dit type criminaliteit, de mobiliteit en de organisatorische infrastructuur (gecombineerd met nevenverschijnselen als verdovende middelen en wapenhandel die bijdragen tot enorme omzetstijgingen) rechtvaardigen, volgens de auteur, het onderbrengen van de souteneurscriminaliteit bij een aparte afdeling 'georganiseerde misdaad'. Samenwerking met andere overheidsdiensten zou voor deze afdeling voorop moeten staan. Een doeltreffend en slagvaardig justitiebeleid is bij de bestrijding van deze criminaliteit, volgens de auteur onontbeerlijk.

99

Drugs

55

Bunt, H. G. van de, en H. Hess. *De narcoticabestrijding.*

Tijdschrift voor criminologie, 24e jrg., nr. 4, juli/augustus 1982, blz. 206–222 (N).

De auteurs van dit artikel laten ten aanzien van de problematiek van de narcoticabestrijding de heren De Koningh en Gozé aan het woord. De heer De Koningh is hoofdinspecteur bij de gemeentepolitie in Amsterdam en de heer Gozé is opperwachtmeester tot voor kort belast met de bestrijding van verdovende middelen in het arrondissement Maastricht. Voor dat beide heren aan het woord komen wordt eerst een overzicht gegeven van de aanvoerroutes en prijzen van de drugs. Ten aanzien van de prioriteitstelling bij de drugsbestrijding wordt door de heer De Koningh o.a. gewezen op het probleem van de zuigkracht van de Amsterdamse situatie op de buitenlanders. De heer Gozé wijst in dit verband op

de in omvang belangrijke heroïne- en amfetaminehandel in Zuid-Limburg. Na een bespreking van de werkwijze van de narcoticabrigades volgt een cijfermatig toegelicht betoog over de zin en effectiviteit van de narcoticabestrijding. De heer De Koningh kiest voor een harde aanpak bij de drugsbestrijding, de heer Gozé meent dat de nadelen van strafrechtelijke repressie zo groot zijn dat het verstandiger is om in de richting van decriminalisering te gaan denken. De auteurs beëindigen hun artikel met het uitspreken van de wens dat de junkies in elk geval een menswaardig bestaan krijgen. Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Ahrens, J. H., J. Hollister Stein, and M. A. Young. *Law enforcement and victim services*. Washington, Aurora associates, National organization for victim assistance, 1981.

101

Burns, P. *Criminal injuries compensation: social remedy or political palliative for victims of crime*. Vancouver, Butterworths, 1980.

Burrows, J., and R. Tarling. *Clearing up crime*. London, H.M.S.O., 1982.
Home office research studies, 73.

Campaign for victim rights 1982; a practical guide. Washington, National organization for victim assistance, ca. 1981.

Costs, The, of crime; ed. by Ch. M. Gray. London, Sage publications, 1979.
Series: Sage criminal justice system annuals, 12.

Data protection; the government's proposals for legislation; presented to parliament by the Secretary of State for the Home department by command of Her Majesty, april 1982. London, H.M.S.O., 1982.

Dussich, J. P. J. *The victim assistance center*; paper prepared for the fourth international symposium on victimology, Tokyo-kyoto, August 29-September 4, 1982.
Tokyo, 1982.

Geller, W. A., and K. J. Karales. *Split-second decisions; shootings of and by Chicago police; report of the Chicago law enforcement study group; 2nd pr. Chicago, III*. Chicago, Chicago law enforcement group, 1981.

Hoefnagels, G. P. *Opstellen over rapportage; 7e herz. dr.* Assen, van Gorcum, 1982.

Hollander, B. *Reducing residential crime and fear; the Hartford neighbourhood crime prevention program; executive summary.*
Washington, U.S. Department of justice, 1980.

Hooft, C. van der, en K. Mesman-Schultz. *Jeugd-T.B.R. – B.B.-gestelde jongens 1965–1975.*
Amsterdam, SISWO, 1981.

Informatiemap kind en echtscheiding.
Haarlem, Werkgroep kind en echtscheiding, Afdeling preventie, Stichting geestelijke volksgezondheid, 1982.

Kamstra, K., en W. van Lijnschoten. *Bijstandsmisbruik strafbaar?*

Amsterdam, z.uitg., 1982.

Scriptie in het kader van de hogere beroepsopleiding voor maatschappelijk werk bij de Stichting voor opleiding tot sociale arbeid te Amsterdam.

Lans, P. A. M. van der. *Maatschappelijk werk in penitentiaire inrichtingen; verslag van een onderzoek.*
's-Gravenhage, Stafbureau wetenschappelijke adviezen, Directie T.B.R. en reclassering, 1982.

102

Lerner, N. *The U.N. convention on the elimination of all forms of racial discrimination.*

Alphen aan den Rijn, Sijthoff & Noordhoff, 1980.

Prevention of juvenile delinquency: the role of institutions of socialisation in a changing society; reports presented to the fourteenth criminological research conference 1980.

Strasbourg, Council of Europe, European committee on crime problems, 1982.

Collected studies in criminological research, XIX.

Rogers, H. *Kraken en politie.*

Apeldoorn, Nederlandse politie academie, 1980.

Sanctierecht voor jeugdigen; rapport van de Commissie herziening strafrecht voor jeugdigen; (voorz. E. J. Anneveldt).

's-Gravenhage, Ministerie van justitie, Stafbureau voorlichting, 1982.

Seminaire *'The foreign offender'*; Vienne (Brunn am Gebirge) 21–23 septembre, 1981; rapport.

's-Hertogenbosch, Les rencontres Européennes de la probation, 1981.

Steinmetz, C. H. D. *A first step towards victimological risk analysis.*

The Hague, Ministry of justice, Research and documentation centre, ca. 1982.

Stellwagen, L. D. *Consumer fraud.*

Washington, U.S. Department of justice, National institute of justice, Office of development, testing and dissemination, 1982.

Policy briefs; action guides for legislators and government executives.

Taboos in criminology; ed. by E. Sagarin.
Beverly Hills enz., Sage, 1980.
Sage research progress series in criminology, 15.

Trends in crime; comparative studies and technical problems; fifth criminological colloquium, Strasbourg, 23-25 november 1981.
Strasbourg, Council of Europe, 1982.

Trends in criminaliteit en criminaliteitsbestrijding; studiedag van 6 november 1981 aan de Vrije universiteit Brussel; onder red. van P. Cosyns en C. Eliaerts.
Antwerpen, Kluwer, 1982.

Violent crime in the United States.
Washington, U.S. Department of justice, Bureau of statistics, 1982.
National indicators system report, 4.

Violent juvenile offender research and development program (part 1); request for proposals.
Washington, U.S. Department of justice, Office of juvenile justice and delinquency prevention, 1981.

Voetbalvandalisme; onder red. van R. Siekmann.
Haarlem, De Vrieseborch, 1982.

Young, M. A. *Fundraising and victim services*.
Washington, National organization for victim assistance, 1981.

Redactie

mr. T. van der Minne-Frank
mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W. M. Been

Voor inlichtingen: 070-706555 ('s middags)

Adreswijzigingen uitsluitend schriftelijk door nieuwe adres aan te brengen op adreswikkels waarop oude adres vermeld staat.

Aanvragen voor nieuwe abonnementen en opzeggingen dienen eveneens schriftelijk te geschieden.

Correspondentieadres:

Administratie Justitiële Verkenningen
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie-
centrum.

Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage.

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.